

У нумары:

3 думкай пра еднасць славянскую

«Круглы стол», праведзены ў Мінску, выклікаў рэзананс у братніх славянскіх краінах

Стар. 3

Не толькі крыніца ведаў

Адметны праект у падтрымку беларускіх бібліятэк ініцыявала расіяне, што жывуць у Беларусі

Стар. 4

«Сэрца — адкрытае дзецям»

Творчы конкурс на лепшыя артыкулы пра выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры

Стар. 12

Для вялікай духоўнай патрэбы...

500 год першай славянскай Бібліі на Беларусі

Стар. 14

Даніна павагі

Да 95-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Максіма Танка

Стар. 15

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 5400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:
1 месяц — 6960 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: другое паўгоддзе, на 1 месяц — 4000 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 5640 руб. Падпісны індэкс — 63880

Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі — 85 гадоў

Святкуючы свой юбілей, галоўная чыгальная ўстанова краіны прэзентавала ў Музеі кнігі экспазіцыю «Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Вехі гісторыі». Пры спалучэнні традыцыйных і найноўшых тэхналогій тут арганізавалі паказ арыгінальных матэрыялаў з фондаў і копій архіўных дакументаў. Да ўвагі наведнікаў — навуковыя, бібліяграфічныя выданні бібліятэкі, унікальныя фотаздымкі, рукапісы, дакументы з асабістых архіваў вядомых бібліятэчных дзеячаў.

Экспазіцыя адлюстроўвае этапы нараджэння, станаўлення і развіцця нацыянальнай скарбніцы — ад самага першага дня 15 верасня 1922 года, калі ўрад краіны прыняў рашэнне стварыць нацыянальную бібліятэку. Але ў багату калекцыю старадаўніх кніг, рэчаў, дакументаў клапатліва схаваных ў зашклёных пастаментах, не ўпісаліся надзвычай прыемныя ўспаміны пра людзей, што сваёю працаю ўмацоўвалі перакананне: бібліятэка неабходная чалавеку, яна стваралася менавіта для яго свядомага сталення. Тут закладвалі традыцыі некалькі пакаленняў бібліяграфістаў, сярод якіх першы загадчык аддзела беларускай літаратуры Юлія Іосіфаўна Бібіла, заслужаны дзеяч культуры яшчэ тагачаснай БССР Ніна Барысаўна Ватацы, якая і ў свае 80 гадоў прыходзіла ў аддзел, працавала з кнігамі, як з найвялікшым дарункам чалавечай цывілізацыі. І гартаючы старонкі розных эпох, заглябуйшыся ў змест і былія падзеі, ад перапоўненасці перажытых пачуццяў магла ўсклікнуць у захапленні ад побытавай «драбязы» — малюнка-рысачкі мінулых вякоў: «Гасподзь мой Божа, якія капялюшыкі!»... Амаль легендаю стала цяпер гісторыя пра піяніна, якое везлі на грузавіку з Барысава ў аддзел мастацтваў. Праз усю калдобістую дарогу, шануючы музыку, што неаднаразова прагучыць пасля ў агульнай зале, жанчына-экспедытар берагла інструмент ад

сколаў, утрымліваючы яго ледзь не на сваіх руках.

Пачэсная гісторыя і знакамитага «партфеля Сіманюўскага» — таго самага Іосіфа Бенцыянавіча Сіманюўскага, першага дырэктара і заснавальніка бібліятэкі, стваральніка канцэптуальнай асновы дзейнасці ўсіх наступных кнігасховішчаў на Беларусі, пачаткоўца беларускай бібліятэчнай навукі і адукацыі. Згадкі пра тое, як ён назапашваў фонды, клапаціўся пра людзей і будынак, дзе для захавання кніг неабходны і спецыяльныя «кліматычныя» ўмовы — як жыццёвы антонім гадам ваенным. Калі, па словах цяперашняга дырэктара, доктара педагагічных навук прафесара Рамана Матульскага, бібліятэка — храм ведаў, духоўная скарбніца была апаганена захопнікамі. І хоць памяшканне ацалела, 83 працэнты фондаў былі разрабаваныя, спаленыя альбо вывезеныя па-за межы краіны. Пасля Вялікай Айчыннай усе аднаўлялі нанова, і праз тры гады ўзнавілі фонды колькасца, але не якасца: страчаныя рарытэты замяніць было цяжка. Патрабавалася якраз апэратыўнасць: ужо ў лістападзе 1944 года амаль адразу пасля вызвалення Мінска ў бібліятэку прыйшлі першыя чыгачы: пачыналася мірнае жыццё, адбудовалася народная гаспадарка — патрэбна было задавальняць запыты карыстальнікаў у інтарэсах развіцця айчыннай навукі, эканомікі, вытворчасці, культурнай і духоўнай сферы...

Усе свае скарбы на працягу 85 год бібліятэка аб'яўляла агульнадаступнымі для грамадства. Сёння гэта 8 мільёнаў 400 тысяч адзінак захоўвання. Інфармацыйны і сацыякультурны цэнтр краіны валодае самым поўным фондам нацыянальных і замежных дакументаў. Да таго ж, далучаюцца партнёры па міжнародным кнігаабмене: 309 бібліятэк з 59 краін свету.

Установа пачынае працаваць з чыгачамі штодзённа а 10 гадзіне. А першыя супрацоўнікі прыходзяць ці не ў шэсць раніцы. Памяшканне перад прыходам наведнікаў прыбіраецца, ачышчаецца, асвятляецца. Бібліятэкары прыходзяць на пачатку дзевятай. Каб падрыхтавацца па тэмах і прааналізаваць заказы. Самы неведзваемы дзень сярод тыдня — аўторак. Традыцыйна большая частка публічных бібліятэк горада менавіта ў гэты дзень мае выхадны, і ўсе накіроўваюцца на праспект Незалежнасці, дзе ўзвышаецца 72-метровы гмах. Між іншым, самае першае памяшканне, першы самастойны будынак, які атрымала бібліятэка, месціўся на вуліцы Захар'еўскай. Зараз гэта Дом мастацтваў побач з праспектам Незалежнасці. А ў 2006 годзе з будынка на Чырвонаармейскай — сімвала XX стагоддзя — пераехалі ў «дыямент» — падарунак новага XXI стагоддзя. У ім Нацыянальная бібліятэка Беларусі набыла новы вобраз, новыя магчымасці, новыя перспектывы, стала інфармацыйным, сацыякультурным і сацыяпалітычным цэнтрам краіны, дзе адбываюцца міжнародныя сустрэчы на самым высокім узроўні, дзе праходзяць культурныя і адукацыйныя акцыі з удзелам прадстаўнікоў дыпламатычных місій, дзе сустракаюцца палітыкі, навукоўцы, дзеячы культуры і мастацтва і дзе зараз святкуецца 85-гадовы юбілей.

Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся Дробава

Шляхамі Якуба Коласа

15 верасня на Стаўбцоўшчыне, радзіме Якуба Коласа, прайшло Рэспубліканскае свята паэзіі, прысвечанае 125-годдзю з дня нараджэння класіка нацыянальнай літаратуры

Стаўбцоўшчына — маляўнічы куток над Нёманам, з якім звязаны лёс многіх выдатных сыноў беларускай зямлі. Але сапраўдную бессмяротнасць Стаўбцоўскаму раёну прынесла імя Якуба Коласа. "Бласлаўлена будзь зямля мая," — гэтыя вядомыя радкі кранаюць душу кожнага беларуса, набываюць асаблівую моц менавіта ў родных мясцінах пісьменніка, калысцы яго натхнення. Акінчыцы, Альбуць, Смольня, Мікалаеўшчына — менавіта такі маршрут быў абраны для святкавання рэспубліканскага свята паэзіі пад назвай "Мой родны кут, як ты мне мілы..."

На ўездзе ў горад хлебам-соллю сустракалі ганаровых гасцей мерапрыемства: пісьменнікаў, прадстаўнікоў дыпламатычных місій, міністэрстваў культуры, інфармацыі, мясцовыя ўлад і землякоў Якуба Коласа.

Першым прыпынкам на святочным маршруце стала сядзіба "Акінчыцы", дзе 3 лістапада 1882 года нарадзіўся Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч. Паэтэчным словам прысутных прывіталі Уладзімір Скарынін і Уладзімір Маз-

го. Сваімі ўспамінамі падзяліўся малодшы сын класіка, Міхась Міцкевіч.

Затым святочная працэсія скіравалася ў Альбуць. Дарэчы, уздоўж дарог, якія звязваюць менавіта сядзібы, размешчаны звыш 40 драўляных скульптур, у якіх з лёгкасцю пазнаюцца героі коласаўскіх твораў: Міхал, дзядзька Антось ды іншыя. Атмасфера ля сядзібы была па-сапраўднаму святочная. Можна было не толькі паглядзець, але і набыць творы мастацтва з дзіцячай выставы "На крылах натхнення." Весела праходзіла дэгустацыя страў нацыянальнай кухні і пекарскага майстэрства. Надзіва да месца аказаліся песні і танцавальныя нумары ў выкананні фальклорнага ансамбля "Жаварончкі". Каля дома класіка слова бралі Алесь Карлюкевіч, Яўген Хвалеі, а таксама гасць з Санкт-Пецярбурга Мікалай Астаф'еў.

Сядзіба Смольня адметная тым, што менавіта тут, 95 гадоў таму, ўпершыню сустрэліся Купала і Колас і адсюль пачалася іх вялікая дружба. Да таго ж тут стваралася "Новая зямля", па-

эма "Сымон-музыка", тут растуць пяць ліп, пасаджаных паэтам, а непадалёку знаходзіцца легендарнае месца настаўніцкага сходу "Прыстанька". Падчас экскурсіі па літаратурным музеі імя Якуба Коласа былі паказаны ўнікальныя экспанаты, у тым ліку кніга, з якой касманаўт Пётр Клімук лятаў у космас і адзіны фотаздымак маці Коласа, якой 8 верасня споўнілася б 150 гадоў.

Ускладанне кветак ля помніка ў Мікалаеўшчыне не заняло шмат часу з-за моцнага дажджу. Менавіта з гэтай прычыны ўрачыстае адкрыццё свята было перанесена з урочышча "Бервянец" у Палац культуры.

Праграма ўрачыстасці пад назвай "Я песняй Беларусь праслаўлю..." з удзелам Нацыянальнага акадэмічнага хору і аркестра Рэспублікі Беларусь надойта застаўся ў памяці прысутных. Перад гледачамі выступалі артысты Купалаўскага тэатра, эстрадных выканаўцаў, калектывы мастацкай самадзейнасці і аматарскіх тэатраў Мінскай вобласці, слова бралі паэты Віктар Шніп і Навум Гальпяровіч. Намеснік міністра культуры Валеры Гедройц адзначыў, што імя Якуба Коласа носяць вуліцы і плошчы 63 населеных пунктаў Беларусі, да юбілею паэта сёлета з'явілася новая вуліца яго імя таксама ў адным з гарадоў Польшчы.

Ян АКУЛІН

Зараз ідзе праца над новым законам — «Аб абавязковым экзэмпляры бібліятэчнай літаратуры». Пра гэта паведаміў намеснік міністра культуры Беларусі Валеры Гедройц, гаворачы пра дзейнасць сферы напярэдадні прафесійнага свята — Дня бібліятэк. Закон будзе патрабаваць ад усіх кнігавыдаўцоў, каб яны абавязковы экзэмпляр кожнай выдадзенай кнігі накіроўвалі ў некалькі буйнейшых бібліятэк, пачынаючы з Нацыянальнай.

Новую кнігу — у чытальныя залы

— Па колькасці кнігасховішчаў у краіне мы займаем адно з першых месцаў у былым Саюзе, і можа, нават у Еўропе, — падкрэсліў Валеры Карлавіч. — На 2 тысячы жыхароў у Беларусі даводзіцца адна бібліятэка. Гэта адпавядае стандартам, якія распрацаваны ЮНЕСКА. Закон, натуральна, стане добрааўдарамаю ў камплектаванні фондаў.

Аб тым, якая ўвага ў Беларусі надаецца развіццю кніжных скарбніц, сведчыць і тое, што адным з першых законаў у галіне культуры быў закон аб бібліятэчнай справе. З улікам змен, што адбыліся апошнія 10 год, цяпер прынята новая яго рэдакцыя.

За апошнія 5 гадоў амаль усе абласныя бібліятэкі палепшылі свае ўмовы, праведзеныя рамонтны ў памяшканнях, набыта новае абсталяванне, укаранены сучасныя тэхналогіі. Таму зараз такія ўстановы — не проста сховішчы

кніг, а і буйныя сацыяльна-культурныя цэнтры, дзе ёсць месца для працы спецыялістам розных накірункаў. Ёсць аднак праблема забеспячэння менавіта прафесійнымі кадрамі бібліятэкараў з вышэйшай адукацыяй. Зараз такія кадры патрэбны нават у сельскай бібліятэцы. Не ўсё вырашана і з укараненнем інфармацыйных тэхналогій. Маюцца пэўныя праблемы з матэрыяльнай базай.

Але найвялікшы гонар незалежнай Беларусі — краіна не згубіла сваіх чытачоў. Людзі па-ранейшаму выяўляюць цікавасць да кніг. Летась насельнікам краіны было выдадзена 7 мільянаў кніг толькі публічнымі бібліятэкамі сістэмы Міністэрства культуры Беларусі. Больш як 40 працэнтаў жыхароў Беларусі з'яўляюцца карыстальнікамі бібліятэк.

Ярына РЫТАМІНСКАЯ

Уганараваны лепшыя

10 верасня ў Рэспубліканскім палацы культуры прафсаюзаў адбылася ўрачыстая цырымонія ўзнагароджання лаўрэатаў прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі.

Рашэнне аб заснаванні прафсаюзнай прэміі было прынята ў студзені 1988 года. Усяго за гэты час прысуджана 28 прэмій у галіне, навукі і тэхнікі і 84 прэміі ў галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці. Лаўрэатамі сталі 203 рабочыя, інжынеры, навукоўцы, 123 творцы і 13 калектываў. Сярод іх народны

артыст СССР Віктар Роўда, народныя артысты Беларусі Анатоль Ярмоленка, Міхаіл Пташук, Святлана Акружная, Генадзь Гарбуз...

У гэтым годзе адзначаны 19 чалавек і 2 калектывы. У галіне літаратуры, мастацтва, журналістыкі і самадзейнай творчасці камісія вызначыла Раісу Баравікову, пісьменніцу, галоўнага рэдактара часопіса "Маладосць" за кнігу "Казкі астранаўта: Касмічныя падарожжы беларусаў"; паэта Алега Салтука за зборнік вершаў "Не разлюбі..."; Вячаслава Чарнуху, дырыжора Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы за значны ўклад у падрыхтоўку і выкананне праекта "Ноч оперы ў Мірскім замку"; Сяргея Сычова, рэжысёра-пастаноўшчыка Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" за стварэнне мастацкага фільма "Я помню"...

У галіне працы, навукі і тэхнікі лаўрэатамі сталі 9 чалавек. Сярод іх Уладзімір Дворнік, дырэктар РУП "Саўгаскамбінат "Зара" Мазырскага раёна, Валеры Кірковіч, загадчык лабараторыі гема- і лімфасорбцыі цэнтральнай навукова-даследчай лабараторыі Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта.

Леанід Козік, старшыня Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі адзначыў:

— Прэмія самай масавай грамадскай арганізацыі нашай краіны прысуджаецца за выдатны дасягненні ў працы, за распрацоўку новых відаў тэхнікі і тэхналогій, якія адпавядаюць лепшым сусветным аналагам, за самабытныя, таленавітыя творы нашых сучаснікаў.

Ася ПАПЛАЎСКАЯ

На здымку: падчас уручэння прэміі пэ-этэсе Раісе Баравіковай.

Фота Кастуся Дробава

Педагагічны ўніверсітэт паказвае...

Верасень сустрэў студэнтаў Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта ім. Максіма Танка не толькі лекцыямі. Выкладчыкі кафедраў мастацкай і педагагічнай адукацыі факультэта народнай культуры арганізавалі выставу студэнцкіх прац.

У майстэрнях, творчых лабараторыях і класах факультэта выкладаюцца такія дысцыпліны, як ручное ткацтва, саломаліценне, кераміка, пляценне паясоў, роспіс, вышыўка, народныя і класічныя танцы, народныя музычныя інструменты...

Падчас выставы была арганіза-

вана мультымедыяная прэзентацыя лепшых узораў твораў мастацтва.

"Сённяшняя выстава прысвечана пачатку навучальнага года", — падкрэсліла Галіна Казлоўская, загадчыца мастацкіх майстэрняў.

Сярод экспанатаў — вышыўка па сетцы, роспіс кукеркаў, жывапіс, гістарычныя касцюмы па матывах "Дзікага палявання караля Стаха" У. Караткевіча, лялькі ў гістарычных касцюмах, дэкаратыўныя кампазіцыі з саломкі. У суседняй зале — галерэя партрэтаў усіх рэктараў ўніверсітэта ад Васіля Волкава, які кіраваў ўніверсітэтам з 1932 па 1934 гады, да Леаніда Ціханова, які ў 2003 годзе перадаў кіраўніцтва сённяшняму рэктару Пятру Кухарчыку.

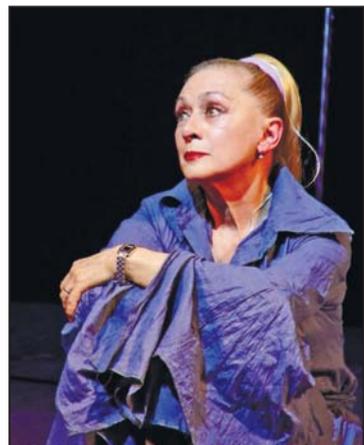
"Партрэты пісалі выкладчыкі кафедраў мастацкай і педагагічнай адукацыі: Г. Лойка, У. Сулкоўскі і іншыя. Усе яны з'яўляюцца членамі Саюза мастакоў", — камэнціруе загадчыца мастацкіх майстэрняў.

Ася ПАПЛАЎСКАЯ

Фота аўтара

Падзея для ўсіх

Адкрыццё сезона, юбілей, прэм'ера, бенефіс... Усё гэта разам — падзея, адметная і для Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага, і для яго шматлікіх прыхільнікаў. Тэатр, якому сёлета спаўняецца 75 год, распачаў свой сезон 12 верасня прэм'ерай "Валянцінаў дзень". А неўзабаве пакажам гэтага спектакля быў адзначаны юбілей выканаўца адной з галоўных роляў, выдатнай актрысы Бэлы Масумян, пра што "ЛіМ" паведамаў напярэдадні падзеі.

ся сюжэтным працягам вядомай п'есы Міхаіла Рошчына "Валянцін і Валянціна". Працяг той гісторыі адбываецца ў незвычайнай кватэры, дзе жывуць у нянавісці ды любові дзве 60-гадовыя жанчыны. Іх аб'ядноўвае незабыты Валянцін, якога яны абедзве каха-

лі. Падзеі п'есы інтрыгуюць, тым больш, што рэжысёр Валянціна Еранькова дадала і сваіх, пастановачных, сюжэтных ліній. У акцёрскім складзе, напрыклад, — запрошаная на драматычную ролю зорка музычнай сцэны Наталія Гайда. У спектаклі занятыя Алена Козырава, Аляксандра Багданова, Сяргей Чакарэс, Павел Вішнякоў. Спектакль "Валянцінаў дзень", паказаны 15 верасня, упрыгожыў юбілейную вечарыну Бэлы Масумян. Дарэчы, п'еса для бенефісу з незвычайнай роляй адбываецца ў вывадзі сама, бо заўсёды шукае тое, што даецца вельмі цяжка, каб знайсці ў сабе нейкія новыя магчымасці ў сродкі выяўлення. "Мне па-ранейшаму цікавы тэатр, я люблю рэпетыцыі, — кажа Бэла Амікаўна. — Мне здаецца, што і любоў, і сяброўства — гэта вельмі цяжкі шлях, на якім зусім проста зняверыцца, зрабіцца цынчным. Я, на шчасце, гэтага пазбегла".

Алесь КІРЬКОВІЧ

На здымку: народная артыстка Беларусі Б. Масумян у новым спектаклі.

Фота Аляксандра Дзмітрыева

КОНКУРС

Да ўвагі кіраўнікоў Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм

Рэдакцыя тыднёвіка "Літаратура і мастацтва" абвясціла конкурс "СУСВЕТ СЛОВА: ад газеты да энцыклапедыі" для Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм Рэспублікі Беларусь. Пераможцы будуць вызначацца паводле вынікаў падпіскі на "ЛіМ" на IV квартал 2007 г. пасля 10 кастрычніка бягучага года.

ЦБС — удзельнік конкурсу, чые падпісныя кампаніі будуць найбольш плённымі, атрымаюць унікальныя зборы кніг, што ўключаюць прызначаную для рознаўзроставай аўдыторыі энцыклапедычную, даведачную, навукова-папулярную, ілюстрацыйна-дыдактычную і інш. літаратуру, выпуск якой ажыццяўляецца расійскімі і беларускімі выдавецтвамі.

У залежнасці ад вынікаў падпіснай кампаніі пераможцы атрымаюць кнігазбор, які ўключае:

- для I месца — 100 кніжных адзінак;
- для II месца — 70 кніжных адзінак;
- для III месца — 50 кніжных адзінак.

Запрашаем да ўдзелу ў конкурсе Цэнтралізаваныя бібліятэчныя сістэмы ўсёй Беларусі, з разлікам на зацікаўленасць не толькі бібліятэкараў, але і настаўнікаў, пісьменнікаў, навукоўцаў, вучняў, выкладчыкаў, студэнтаў, даўніх і новых прыхільнікаў тыднёвіка — усіх тых, хто працуе з намі ці толькі мяркуе разам з "ЛіМам" выправіцца ў вандроўку па бязмежным ды чароўна-непрадаказальным сусвеце Слова.

"Славянская літаратура і выклікі сучаснасці" — "круглы стол" з такой назвай адбыўся нядаўна ў Мінску па ініцыятыве Міністэрства інфармацыі краіны, рэдакцыі часопіса "Всёмирная літаратура" і РВУ "Літаратура і Мастацтва". Гэта першы форум такога кшталту ў славянскім свеце за апошнія гады, ён выклікаў вялікі рэзананс не толькі ў Беларусі, але і ў братніх славянскіх краінах. Удзельнікі — літаратары, дыпламаты і журналісты з Беларусі, Расіі, Сербіі і Балгарыі — выказалі пажаданне, каб падобная сустрэча стала традыцыяй. "ЛіМ" прапануе чытачам кароткія вытрымкі з палілога славянскіх пісьменнікаў.

З думкай пра еднасць славянскую

Падзея

Мікалай ЧАРГІНЕЦ, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі:
— Наша дзяржава жадае падтрымліваць добрыя стасункі з усімі. Але мы разумеем, што акцэнт у міжнародных стасунках трэба рабіць на тых краінах, якія прадстаўляюць славянскі свет.
Саюз пісьменнікаў Беларусі стаіць на гэтых жа пазіцыях — пашырэння ўплыву славянскай літаратуры, умацавання сувязяў з пісьменніцкімі арганізацыямі гэтых краін. Мы заключылі, напрыклад, дамову пра супрацоўніцтва з Саюзам пісьменнікаў Балгарыі. Дамовіліся пра ўзаемнае выданне твораў, падтрымку пісьменнікаў, пра шматлікі сумесныя крокі, якія будуць скіраваны на ўмацаванне пазіцыі пісьменнікаў з славянскіх дзяржаў.

На жаль, ва ўмовах глабалізацыі славянская літаратура не стала знітоўваючай сілай для сваіх народаў. Давайце шчыра скажам: мы маем дзесяткі імёнаў цудоўных пісьменнікаў, паэтаў, але не маем галоўнага стрыжня, які б дазволіў сказаць, што літаратура славянская служыць інтарсам усіх нашых народаў, разам узятых.
Мы, пісьменнікі, за рэдкім выключэннем, аказаліся ў ролі статыстаў, якія проста адлюстроўваюць рэчаіснасць. Можна назваць шмат добрых твораў у кожнай з нашых краін. Але свярдажыць, што яны сталіся вядомымі на ўзроўні славянства, немагчыма.
Перад славянскімі літаратурамі сёння стаіць цэлы шэраг задач. Але самае галоўнае — аб'яднаць высілкі пісьменнікаў, якой бы накіраванасці яны ні былі, што б ні спавядалі — галоўнае, што яны жывуць у славянскіх краінах.

Срэчка ДЖУКІЧ, пісьменнік, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Сербія:
— Галоўны выклік сучаснасці — глабалізацыя чалавечтва. З аднаго боку, яна стварае бязмежныя магчымасці для зносін, праз Інтэрнет і іншыя сродкі масавай камунікацыі. З другога боку, як мне бачыцца, гэта не прынесла нам большага культурнага збліжэння, у тым ліку ў галіне літаратуры. Наадварот, нашыя веды адно аб адным у старэйшых пакаленнях засталіся на ранейшым узроўні, а пакаленні новыя малазнаёмныя з культурай блізкіх ім славянскіх народаў.
Мы бачым сёння, што на паліцах беларускіх кнігарняў недастаткова сербскай літаратуры, літаратуры іншых славянскіх народаў. За савецкім часам яны былі значна лепей прадстаўлены. Але ж і нельга сказаць, каб у нас у Сербіі лепей былі справы з наяўнасцю беларускай літаратуры.
Гэта — падстава для разважанняў і задача для нас, супрацоўнікаў пасольстваў, міністэрстваў культуры, пісьменніцкіх саюзаў. Трэба абменьвацца кнігамі нашых пісьменнікаў. Думаю, гэта можа стаць адной з практычных

рэчаў, якія мы вынісем з гэтага "круглага стала".
Між тым, вучоныя-сербісты ў Беларусі — а тут іх дастаткова — робяць усё магчымае, каб сербская кніга была як мага шырэй прадстаўленая на беларускім рынку, гэта тычыцца як нашай класічнай, так і сучаснай літаратуры.

Пасольства Сербіі ў Беларусі выступіла з прапановай да Міністэрства інфармацыі Беларусі браць удзел у вельмі вядомым у Еўропе Белградскім кніжным кірмашы. У гэтым мерапрыемстве беларусы ўдзельнічаюць ужо два гады — і, наколькі я ведаю, у кастрычніку будуць прадстаўляць у Белградзе беларускую кнігу ў трэці раз. Прычым, колькасць удзельнікаў з беларускага боку ўзрастае.
І яшчэ адзін цікавы момант хачу адзначыць. Менавіта тут, у Беларусі, вельмі запатрабаваная сербская духоўная літаратура. Яна добра друкуецца, разыходзіцца па краях — прадаецца. Гэта сведчыць аб тым, што паміж нашымі краінамі існуе ўзаемаразуменне на ўзроўні духоўнасці.

Іван ЧАРОТА, пісьменнік, перакладчык, славіст, доктар філалагічных навук, прафесар БДУ:
— Гістарычны лёс славянства — феномен дзіўны і павучальны з розных бакоў. Невыпадкава больш за тысячу год таму славяне атрымалі магчымасць згуртавацца і зацвердзіцца паўз сваю, я падкрэсла, найдаканалейшую ў свеце азбучку і сваю, якая атрымала статус роўнаўважэння, мову. Інтэнсіўна і плённа развівалі славяне сваю славеснасць, духоўную і матэрыяльную культуру, уяўлялі сабой на нейкім этапе гэткае суперэтнас.
І наўрад ці выпадковасць — тое, што, нягледзячы на ўсе падзелы, якія адбываліся пазней, усё ж такі невынішчальнай была памяць аб гэтым сваяцтве, і ідэя славянскай агульнасці, еднасці, не знікала.

У размовах на гэтую тэму вельмі часта забываюцца, што ідэя славянскай еднасці па ўзнікненні свайм была поліцэнтрычная. Не трэба абмінаць увагай і той факт, што менавіта яна стымулявала працэсы нацыянальнага адраджэння ўсіх славян, і перадусім славян заходніх. Гістарычную мэтазгоднасць мела ў XX стагоддзі стварэнне такіх знітоўваючых славян дзяржаў, як Чэхаславакія, Каралеўства сербаў-харватаў і славенцаў — незалежна ад таго, як ацэньваюцца яны сёння, у нашай актуалізаванай і палітызаванай свядомасці. Пры тым, вядома ж, няшмат у свеце такіх генетычна блізкіх народаў, якія б проціборнічалі паміж сабой так, як славяне.

Як бы то ні было, славянскі свет сёння прадстаўлены чатырнаццаццю дзяржавамі, у якіх пражывае звыш 300 млн. чалавек. Гэта — больш за пяць працэнтаў насельніцтва планеты. Таму ў працэсе глабалізацыі, які адбываецца, славянства, безумоўна,

прадстаўляе вельмі значную сілу, асабліва калі яно будзе выступаць інтэгравана.
Як правільна сёння казаць — "славянская літаратура" альбо "славянскія літаратуры"? Я пакіну гэтае пытанне. Абмяжуюся толькі тым, што абсалютна нармальным з'яўляецца ўжыванне тэрміна "сусветная літаратура", нягледзячы на тое, наколькі ўсе нацыянальныя літаратуры свету паміж сабой суднародныя.

Сёння мы апынуліся ў сітуацыі, калі самі сабе ўнушылі, што ўсё вызначае рынак. Што сёння ў нас тых, хто чытае, не мае грошай, а тых, хто грошы мае, не мае ані жадання, ані патрэбы чытаць. Але ж не толькі багатыя робяць крокі па свярджэнні нашай славянскай еднасці. (Дастае з партфеля кнігу). Вось кніга, выдадзеная ў выдавецтве "Српска книжевна задруга" ў 1993 годзе, калі былі вельмі жорсткія санкцыі супраць Сербіі, — "Анталогія беларускай паэзіі". У 2000-м, не паспела скончыцца жахлівая агрэсія на Сербію, як тамсама выдадзена анталогія лірыкі ўсходніх славян на сербскай мове. Хіба багатымі былі сербы ў той час? Але адчуванне еднасці, патрэбнасці ўмацоўваць тую еднасць выяўлялася так кранальна.

Іван ГАЛУБІЧЫ, пісьменнік, галоўны рэдактар газеты "Московский литератор", шэф-рэдактар часопіса "Российский колокол", сакратар выканкама Міжнароднага згуртавання пісьменніцкіх саюзаў:
— У жыцці славянскіх народаў, незалежна ад іх канфесійных асаблівасцей і звязаных з імі культурна-палітычных арыентацый, роля літаратуры традыцыйна была больш высокай, чым у жыцці іншых народаў. Калі гаварыць пра рускую літаратуру, то цягам усёй яе гісторыі статус пісьменні-

ка быў вельмі высокі. У расійскім грамадстве пісьменнік заўсёды быў носьбітам вышэйшай ісціны. І ў барацьбе за яе чысціню прадстаўнікі рускай літаратуры нярэдка вымушаны былі ўступаць у канфілікт і з прадстаўнікамі ўлады, і з царкоўнымі структурамі.

Гісторыя паказала: руская літаратура ў цэлым з гонарам вытрымала груз адказнасці перад сваім народам, ва ўсе часы востра ўздымаючы самыя балючыя пытанні і разам з народам адказваючы на іх.
Сітуацыя некалькі змянілася ў апошнія гады. Па аб'ектыўных прычынах роля пісьменніка, па-стаўленага ва ўмовы рынкавай эканомікі, аказалася звядзеная да ролі выдумшчыка займальных гісторыяў. Усё гэта не магло не адбіцца як на стане грамадства, так і на ролі расійскай літаратуры ў сусветным літаратурным працэсе. Аднак, мы працягваем глядзець на гэтыя крызісныя праявы як на непазбежны этап, неабходны для вяртання расійскай, рускай літаратуры як у расійскую грамадскую свядомасць, так і ў агульнасусветны літаратурны кантэкст.

Што можа прапанаваць славянская літаратура сучаснаму свету? Перадусім, на мой погляд, — часнае і палітычна неангажаванае пераасэнсаванне досведу апошніх двух дзесяцігоддзяў, калі славянскія народы аказаліся кінутымі ў стыхію "дзікага" капіталізму. У той жа час, славянская літаратура можа і павінна дадаць у сучасную сусветную сваю унікальную духоўную ідэнтычнасць, якая ў другой палове XX стагоддзя, прапусціўшы праз сябе духоўны вопыт заходнееўрапейскай і — часткова — усходняй культуры, зрабіла вялікі крок наперад і ўжо дала мноства бяспрэчных імёнаў.

Сёння, мы бачым, адбываюцца працэсы інтэграцыі славянскіх літаратур у агульнасусветную лі-

таратурную прастору. Пры гэтым важна зразумець, што галоўны наш чытач знаходзіцца ўсё-ткі ўнутры славянскага свету.

Нацыянальныя літаратуры — галоўныя носьбіты гістарычнай памяці славянства, таму важна перад тварам сучаснасці не згубіць пераемнасці з духоўнай літаратурнай традыцыяй.

Георгій КАРАСТАМАТАЎ, дадзца Пасольства Рэспублікі Балгарыя ў Рэспубліцы Беларусь:

— Балгарыя ганарыцца тым, што стаяла каля вытокаў славянскага пісьменства, бо Кірыла і Мяфодзі мелі славянскія карані. Наколькі гэта важна, мы, магчыма, ведаем лепш за ўсіх — бо менавіта славянскае пісьменства і хрысціянская рэлігія дапамаглі балгарскаму народу захаваць сваю нацыянальную самасвядомасць падчас пяцісотгадовага асманскага рабства.

Пісьменнікі адбываюць вялікую ролю ў аб'яднанні славянскіх краін. У некаторых дзяржавах на гэта ўжо звяртаюць сур'ёзную ўвагу. Некаторыя пісьменнікі атрымалі магчымасць выступіць на дыпламатычнай ніве, прыкладзі ўсё сваё ўменне дзеля таго, каб актывізаваць развіццё стасункаў паміж славянскімі краінамі. Напрыклад, паважаны сп. Пасол Сербіі, наш пасол у Беларусі, былы Пасол Беларусі ў Балгарыі Аляксандр Пятроў — то ўсё пісьменнікі і паэты.

Супрацоўніцтва паміж славянскімі краінамі не такое актыўнае, як раней, але і тут прадпрымаюцца сур'ёзныя крокі. Так, Паслу Балгарыі ў Беларусі Петка Ганчаву ўдалося дамовіцца з некалькімі акадэміямі навук — прынамсі, беларускай, украінскай і сербскай — аб падрыхтоўцы выдання "Славянскай энцыклапедыі", у якой былі б адлюстраваны ўсе вядомыя славянскія культурныя дзеянні, якія зрабілі свой унёсак і ў развіццё ўласнага пісьменства, і ва ўмацаванне славянскай супольнасці. Ужо створаны рабочыя групы; работа на практыцы пачалася.

Мікалай ЧАРГІНЕЦ:
— Хацеў бы падтрымаць і развіць думку свайго балгарскага калегі. Чаму ўсё больш і больш пісьменнікаў сталі прыцягвацца да дыпламатычнай, дзяржаўнай службы? Таму што пісьменнік, у адрозненне ад любога дзяржслужачага, ніколі не стане "былым".

Анатоль АЎРУЦІН, паэт, перакладчык, публіцыст, першы сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— Дзяржава, асабліва маладая, толькі тады становіцца сапраўднай дзяржавай, калі ў яе акрамя парламента, пасольстваў і іншых неабходных атрыбутаў з'яўляецца сапраўдная літаратура, пісьменнікі-праоркі, здольныя адчуць і праказаць ход гісторыі.

Літаратура ў славянскіх краінах заўсёды іграла "ачышчальную" ролю, як рэлігія. Напэўна, нельга зразумець да канца ўчынка Анны Карэнінай, калі не ведаць, што яна праваслаўная жанчына.

Роля літаратуры абавязкова павінна ўзрастаць.

Падрыхтаваў Мікалай АНІПЧАНКА Фота Кастуся Дробава

КАМПЕТЭНТНЫ КАМЕНТАРЫЙ

Алесь КАЖАДУБ, беларускі пісьменнік, намеснік рэдактара беларуска-расійскага праекта "ЛАД" (дадатак да «Літаратурнай газеты», Масква):

— Славянская праблема — надзвычай складаная. Сапраўды, за апошнія дваццаць гадоў мы так далёка разбегліся, што і не бачна, дзе мы можам сысціся. Такія сустрэчы, па-першае, могуць даць панараму ўсёй абстаноўкі, якая склалася, а па-другое, адказаць на пытанне "Што рабіць далей?"

Тут канкрэтныя трэба рабіць справы — выдаваць, перакладчыцкую школу аднаўляць. Трэба, каб дзяржава гэтым занялася, таму што без падтрымкі дзяржавы гэтага не агорае ніякі Саюз пісьменнікаў.

Наогул, я быў на Свяце славянскага пісьменства і культуры ў Каломне, у Расіі, і бачыў: праблем славянства вельмі шмат, і іх трэба вырашаць як мага хутчэй.

— Вы жывіце ў Расіі, бачыце розніцу паміж Расіяй і Беларуссю ў гэтай галіне. У чым яна палягае, што робіцца дзяржавай, можа, нейкімі прыватнымі спонсарамі? — Раней усё гаварылі, што толькі ў Беларусі дзяржава падтрымлівае пісьменнікаў, а ў Расіі таксама зараз робіцца шмат. Я, напрыклад, адзін з укладальнікаў анталогіі беларускай паэзіі, якая выйшла пры фінансавай дапамозе Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы і Федэральнага агенцтва па культуры Расіі. Выходзіла яна накладам 1 тысяча экзэмпляраў, яшчэ 500 асобнікаў было дадрукавана да Свята беларускага пісьменства.

Зараз у Расіі прынята рашэнне аб стварэнні першага дзяржаўнага выдавецтва, якое будзе займацца і выданнем перакладной літаратуры. Федэральная праграма кнігавыдання існуе ў Расіі, таму нейкія зрухі ёсць.

— Вы ўдзельнічалі ў Свяце славянскага пісьменства ў Каломне. Магчыма, нейкія паралелі з аналагічным беларускім святам?

— У расійскім свяце, мне падалося, вельмі заніжана роля пісьменніка. А пісьменнікі ж былі ля вытокаў самога свята. А цяпер яны там трошкі на задворкі адсунутыя. Гэта, я лічу, няправільна.

Не толькі крыніца ведаў

Старшыня каардынацыйнага савета расійскіх суайчыннікаў у Беларусі, кандыдат філасофскіх навук Міхаіл ПЕЧАНКО распавёў нашаму карэспандэнту пра новы праект у падтрымку бібліятэк, які зусім нядаўна пачаў здзяйсняцца ў Беларусі. Найперш ён гаворыцца ўстаноў, што носяць імёны дзеячаў рускай культуры, навукі, адукацыі.

— Кнігі, што выдаюцца ў Расіі, гэтак жа як у Беларусі і іншых краінах, сведчаць пра культуру нацыі, — распавядае Міхаіл Фёдаравіч. — На маю думку, мы не да канца раскрылі падрастаючаму пакаленню філасофію кнігі. Калісьці ў выдатнага расійскага культуролога, бібліяграфа і бібліятэказнаўца Міхаіла Куфаева была аднайменная праца «Філасофія кнігі». Аўтар сцвярджае: кніга — не толькі крыніца ведаў, не проста чытва, а найперш тое, што павінна ўшаноўвацца як нешта сакральнае. Згадайма: Біблія — гэта і ёсць кніга. І бібліятэка ўзнікла менавіта ад гэтага слова. Зараз і ў Расіі, і ў Беларусі, ды і на ўсіх абсягах СНД няма планавага папулявання кніжных фондаў. Калісьці была сістэма біблектараў, з якіх кнігасховішчы атрымлівалі кнігі з усіх выдавецтваў. Цяпер гэтага няма. Але ніводная бібліятэка не можа існаваць без назапашвання кніг, гэта значыць без таго, што звязвае пакаленні людзей і адкрывае прастор для ўдумлівага, адухоўленага чытання, пры якім адбываецца сустрэча з аўтарам, пранікненне ў яго ўнутраны свет. Праз кнігу вядзецца дыялог — паміж людзьмі і цэлымі пакаленнямі. І неабходна спрыяць, каб гэты дыялог доўжыўся. Каардынацыйны савет расійскіх суайчыннікаў у Беларусі — людзі, неабякаваны да літаратуры — менавіта на гэта звярнулі ўвагу. Наш праект — у падтрымку бібліятэк, якія носяць імёны рускіх дзеячаў навукі, культуры, адукацыі, патраніруе пасольства Расійскай Федэрацыі.

рыя Расіі — гэта ніяк не гісторыя Беларусі. У нашых адукацыйных праграмах яна можа быць толькі часткаю курса, нашы вучэбныя праграмы досыць розныя...

— Бясспрэчна. Але можна падаваць, скажам, як гісторыю Францыі, інш. краін, менавіта ў кантэксце сусветнай гісторыі. Факультатыўна гісторыю Расіі можна вывучаць у розных дзяржавах. Ёсць жа, да прыкладу, гісторыя ўсходніх краін, гісторыя заходніх краін. А Расія — бліжэй.

— А што прапануецца ў фонды бібліятэк?

Мы не да канца раскрылі падрастаючаму пакаленню філасофію кнігі. Калісьці ў выдатнага расійскага культуролога, бібліяграфа і бібліятэказнаўца Міхаіла Куфаева была аднайменная праца «Філасофія кнігі». Аўтар сцвярджае: кніга — не толькі крыніца ведаў, не проста чытва, а найперш тое, што павінна ўшаноўвацца як нешта сакральнае.

— Туды мы імкнёмся прадаставіць мастацкую, даведчаную, энцыклапедычную літаратуру. Такія ўстановы, як мініскія бібліятэкі імя А. Пушкіна, бібліятэка імя Л. Талстога, некалькі бібліятэк Бабруйска, якія носяць імёны дзеячаў рускай культуры, атрымалі ўжо нашую падтрымку. Паўгода таму разам з супрацоўнікамі РВУ «Літаратура і Мастацтва» ездзілі ў Астрэмчаву, падаравалі там кнігі мясцовай бібліятэцы, у асноўным — мастацкія выданні, публіцыстыку, іншыя кнігі па культуры і гісторыі. Тое, што наш праект прадугледжвае дапамогу ўстановам, якія носяць імёны рускіх знаных дзеячаў, зусім не азначае, што мы абыздем увагай, да прыкладу, купалаўскую бібліятэку. І самае галоўнае — неабходна абавязкова падтрымаць дзіцячыя бібліятэкі, школьныя. Падручнікаў будзем дарыць меней — мы іх пастаўлялі раней. Цяпер ухлі на мастацтвазнаўчыя фаліянтны — выдатнейшыя ж альбомы выходзяць у Расіі! Я вельмі паню беларускую кнігавыдавецкую культуру, але ведаю, што робіць у гэтым плане Расія — яна выглядае досыць перспектыўна, стаіць практычна ў упоравень з агульнапрызнанымі «кнігавыдавецкімі» краінамі — Вялікабрытаніяй, Германіяй, Галандыяй.

— У Расіі, дзе штогод выдаецца больш як сто тысяч найменняў кніг, варты ўвагі і вопыт па кнігараспаўсюджванні. Напэўна, такія праекты па падтрымцы бібліятэк маюць свой розгалас...

— Мы —добрачынная, гуманітарная арганізацыя, у нас няма камерцыйных мэтаў. І не ставім задачы распаўсюджваць тое, што пойдзе кан'юктурна. Да прыкладу, мы бяром літаратуру выдавецтваў «Белы горад», «Рускае слова», інш. Зараз некалькі маскоўскіх выдавецтваў прапануюць вельмі добрыя зборы твораў рускіх класікаў — перадаюць бясплатна. Мяркуем стварыць аякунскі савет па каардынацыі гэтай дзейнасці, з тым, каб мы маглі планова закупіць па льготных цэнах літаратуру ў расійскіх выдавецтвах, якія гатовыя пайсці насустрач і танней чым на кірмашы пастаўляць нам літаратуру.

— Колькі часу мінула з таго моманту, калі вы пачалі дзейнасць па перадачы кніг у дар бібліятэкам да стварэння самога праекта?

— Прыкладна 2-3 гады таму мы прывезлі некалькі кніг у вёску Цялуша і ў Бабруйскую бібліятэку імя А. Пушкіна — якраз у Пушкінскія дні. З гэтага, уласна, і пачалася традыцыя. А пасля зразумелі: літаратуру, якую мы атрымліваем, трэба не проста так дарыць, а размяркоўваць планова. Сёлета, у сусветны Год рускай мовы, які адзначаецца не толькі ў Расіі, але і па-за яе межамі, мы праводзім спецыяльныя мерапрыемствы, прысвечаныя Году чытання. Нацыянальныя канферэнцыі пройдуць у Міхайлаўскім і Пскове. На іх бібліятэкары Расіі будуць абменьвацца вопытам прапаганды чытання.

Сёння душа чалавека замесчана камп'ютэрамі, іншымі носьбітамі інфармацыі, і кніга робіцца з'явай нібыта перыферыянай. Але гэта не так! Кніжны кірмаш яскрава паказвае, што адваротнае. Я перакананы: людзі, якія стаяць у чарзе, каб патрапіць на паказы кніг, якія адбываюцца падчас такіх выставак-кірмашоў, духоўна багатыя.

— Але трэба не проста далучаць чалавека да чытання, але да чытання вартай кнігі. Бо многае значыць і тое, якую кнігу чалавек выбірае.

— Тут задача не столькі дзяржавы, колькі сям'і, школы. На пытанне «што чытаць?» дзяржава адказала адназначна: дзіцячую літаратуру мы не будзем падтрымліваць, літаратуру, якая нясе негатыўныя ўражанні, кнігу дэструктыўную, агрэсіўную — тым больш. А вось распавесці пра выдатныя творы — гэта ўжо моцны (і павінны!) бацькі і настаўнікі. Тым больш, прывіць любоў да чытання. І тут задача школы — «сеяць разумное, доброе, вечное» — увасоблена якраз у кнізе, нават у яе знешнім абліччы. Кожная краіна павінна паказваць шэдэўры кнігавыдання. Вось «Белы горад», на маю думку, адно з лепшых расійскіх выдавецтваў, якое выпускае кнігі па мастацтве: і для маленькіх дзетак, і шыкоўныя альбомы ў скураных пераплётах, з шаўкаграфіяй.

— За прамінулы час колькі кніг перададзена ў нашыя бібліятэкі?

— Летась толькі Нацыянальнай бібліятэцы наш пасол А.Сурькаў падараваў 5 тысяч расійскіх кніг — альбомы, энцыклапедыі, зборнікі... На сёння — тысяч дзесяць, пэўна, падаравалі ўжо. Усё пачынаецца з ініцыятывы. Тых, хто шукае падтрымкі, мы, як правіла, знаходзім.

— А перыёдыка?

— Мы падпісваем беларускія бібліятэкі і на расійскую прэсу, у прыватнасці, на часопісы, якія папулярныя на абсягах былога Саюза — «Новый мир», «Знамя», пецябургскія часопісы «Нева», «Октябрь». Мяркуем звярнуцца ў буйныя расійскія выдавецтвы, асацыяцыю кнігавыдаўцоў, каб дапамаглі са сродкамі на падпіску. Вельмі важна, што у год Купалы і Коласа, год рускай мовы спрыяюць нашаму аб'яднанню праз прапаганду культуры нашых народаў, нашых моў.

Між іншым, расійскія выдаўцы выдаюць кнігі ўсё больш і больш дыферэнцыравана. Гэта — прыгожыя падарункавыя выданні, невялікія і буйныя тэматычныя серыі. Да прыкладу, Расія рыхтуецца да юбілею М. Гоголя — плануецца шмат чаго выдаць. Мы атрымалі цэлы рэестр гоголёўскіх кніг.

— Што вы прэзентавалі ў Дзень беларускага пісьменства ў Шклове і ці можаце згадаць падобныя свята ў Расіі?

— Самае вялікае свята — Кірыла-Мэфодзіўскія дні славянскай культуры. Да таго ж, амаль у кожным абласным цэнтры, дзе ёсць буйныя бібліятэкі, якія носяць імёны дзеячаў рускай культуры Астроўскага, Герцэна, Талстога, праводзяцца вялікія ўрачыстасці рускага пісьменства. Яшчэ — Маскоўская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш, дзе паказваецца ўся выдадзена за год літаратура; а таксама Пецябургскі кніжны салон.

У Шклоў жа мы завезлі кнігі ў асноўным для школы: мастацкую літаратуру з бібліятэкі айчыннай класікі і вучэбную літаратуру — гэта тое, што мы атрымалі ад Расійскага ўрада.

— З якіх крытэрыяў вы зыходзіце, калі адбіраеце кнігу для дарэння?

— Неабходна высокая яе выдавецкая культура. Шукаем выдатныя альбомы рускага і сусветнага жывапісу. Гэта — рускія мастакі-перасоўнікі, мастакі-класікі XIX стагоддзя, гэта італьянскае мастацтва і французскае... Існуюць таксама агромністыя альбомы, якія прадстаўляюць архітэктурную Еўропу, саборы...

Потым — літаратура, якая пазначана высокай духоўнасцю. Зноў жа — сусветная класіка. Нядаўна атрымалі вялікую колькасць зборнікаў трагедый і драм Шэкспіра — пойдучы ў школьныя бібліятэкі. Плануем размеркаваць іх па абласцях і ў горадзе Мінску. Між іншым, Расійскае пасольства атрымлівае шмат удзячных лістоў з Беларусі.

— Дарэчы, пра мастацкую і паліграфічную вартасць кніг. Вынікі ўдзелу беларускіх выдаўцоў у Міжнародным конкурсе «Мастацтва кнігі» дзяржаў-удзельніц СНД, які праходзіў нядаўна ў Маскве, — 10 дыпламаў рознай вартасці...

— І я, памятаю, ганарыўся тым, што Беларусь прадставіла на конкурс цудоўную літаратуру. Беларускія кнігавыдавецкія традыцыі захоўваюцца і ўзбагачаюцца, асабліва ў выдавецтвах «Беларусь», «Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі», інш. І расіяне, і беларусы разам паказваюць тое, як трэба працаваць, усяму славянскаму свету.

Ірына ТУЛУПАВА

Фота Кастуся Дробава

У самым цэнтры Мінска, літаральна на сімвалічным нулявым кіламетры знаходзіцца «Палац Рэспублікі». Сёлета ён святкуе юбілей.

Рыхтуюцца да юбілею

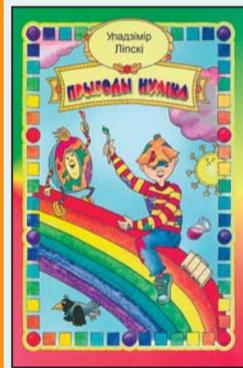
Дзесяць год мінула з таго часу, як найвялікшая канцэртная зала прыняла сваіх першых гледачоў. За гэты час праз малую і вялікую сцэны «Палаца Рэспублікі» прайшлі практычна ўсе папулярныя беларускія выканаўцы, а таксама большасць расійскіх і нават замежных зорак. Тут з канцэртамі выступалі Сафія Ратару, Аляксандр Разенбаум, Вітас, «Электрык лайт аркестр», а таксама кітайскі балет... За мінулы год было праведзена 480 знакавых мерапрыемстваў. Гэта не ўлічваючы разнастайныя форумы, дзелавыя сустрэчы, выставы. Дарэчы, поўная арганізацыя святкавання высяляе, ад сталоў да шоу-праграмы — гэта таксама выключная адметнасць, якой ганарыцца дырэктар установы Пётр Волкаў.

Адначасова свой пяцігадовы юбілей адзначае і Прэзідэнцкі аркестр рэспублікі Беларусь — структурнае падраздзяленне «Палаца Рэспублікі». Створаны з маладых талентаў (сярэдні ўзрост выканаўцаў — 24 гады), за кароткі час аркестр паспеў дастойна заявіць пра сябе. Зараз калектыў актыўна рэпетыруе і рыхтуецца да выступлення з Мішэлем Легранам у лістападзе.

Што да асноўнага юбілею, то яго святкаванне запланавана на 5 кастрычніка. Падрыхтоўка ідзе поўным ходам. Ствараецца буклет, а таксама фільм, зняты самімі супрацоўнікамі палаца сумесна з Першым нацыянальным каналам. Ну і, канечне ж, усіх гасцей чакае святочны канцэрт з удзелам айчынных зорак першай велічыні.

Ян АКУЛІН

Пачніце з «Нуліка»...

Некалькі гадоў таму на старонках «Вясёлкі» друкавалася аповесць-казка лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзіміра Ліпскага «Прыгоды Нуліка». Падпісчыкі часопіса атрымалі цудоўную магчымасць першымі прачытаць гэты твор.

І вось — новая сустрэча з любімымі героямі. Выдавецтва «Мастацкая літаратура» асобнай кнігай выпусціла ў свет прыгодніцкую аповесць Уладзіміра Ліпскага, прысвяціўшы яе Году дзіцяці. Сааўтарам вядомага пісьменніка выступіў ягоны сын — мастак Ігар Ліпскі, які з вялікай любоўю і дасціпным гумарам зрабіў ілюстрацыі да выдання.

Чытачы сустрэнуцца тут з пацешным хлопчыкам Міколкам і яго верным сябрам Нулікам, пагулююць разам з ім у «галаваломкі» і «адагдкі», змогуць рашыць вясёлыя задачы, адшукаюць згубленыя лічбы, даведаюцца шмат цікавага і карыснага.

Займальна і пазнавальна кніга адрасавана юным чытачам, іх бацькам, настаўнікам, выхавальнікам, усім тым, хто рыхтуе дзіцяцкае да вялікага свету жыцця.

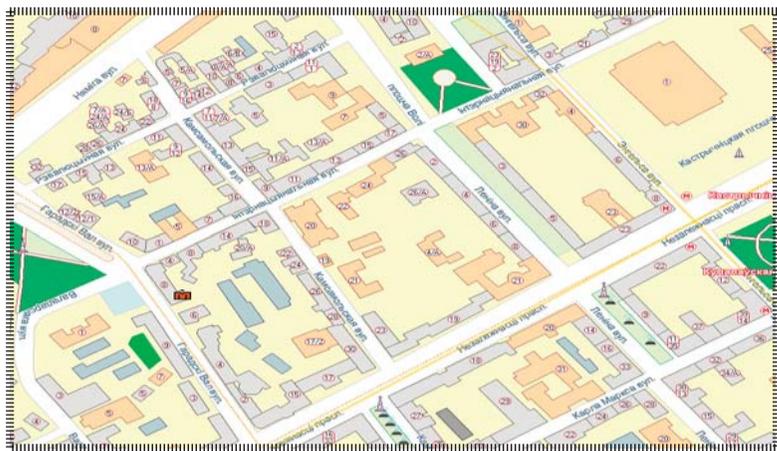
Хочацца верыць, што гэта сустрэча Міколка і Нуліка з чытачамі — не апошняя. Бо фінал аповесці дае надзею на працяг: «Яны вырашылі адправіцца ў падарожжа па Беларусі. Як гэта будзе, калі, з дапамогай самалёта, цягніка, машыны ці проста гульні-забавы, Міколка і Нулік прыдумаюць. А мы, сябры, давайце самі навучымся падарожнічаць па Беларусі і адкроем для сябе дзівосны край Зямлі, у якім нарадзіліся, вучымся і жывём».

Пачніце з «Нуліка» — і вам адкрыецца шырокі абсяг творчасці пісьменніка Уладзіміра Ліпскага.

Уладзімір МАЗГО

У Мінску ёсць што паглядзець і сфатаграфавець. Але, калі я праглядаю фотасесіі, зробленыя сябрамі-турыстамі з блізкага замежжа ў беларускай сталіцы, то на палове здымкаў аказваюцца не помнікі архітэктуры, а шылды з назвамі вуліц, якія іх "упрыгожваюць".

Здзіўленыя расіяне, украінцы, палякі і літоўцы фатаграфуюць назвы вуліц гістарычнага цэнтра Мінска. Інтэрнацыянальная, Рэвалюцыйная, Камуністычная, Леніна, Энгельса, Карла Маркса... Дзе яшчэ на прасторах Усходняй Еўропы зараз знойдзеш такія рэлікты, ды яшчэ на пабудовах XVIII—XIX стагоддзяў!?

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

Гістарычныя назвы цэнтральных вуліц і плошчаў Мінска

- Пл. Парыжскай Камуны — пл. Траецкая гара
- Пл. 8-га сакавіка — Замкавая пл.
- Вул. Гандлёвая — вул. Зыбіцкая
- Вул. Герцэна — вул. Бернардынская
- Вул. Рэвалюцыйная — вул. Койданаўская
- Вул. Інтэрнацыянальная (частка) — вул. Зборавая
- Вул. Інтэрнацыянальная (частка) — вул. Валоцкая
- Вул. Камсамольская — вул. Феліцыянская
- Вул. Леніна — вул. Францішканская

Ці вернуцца ў Мінск гістарычныя назвы?

Нягледзячы на тое, што назвы вуліц і плошчаў у Мінску з'яўляюцца часткай гістарычнага навабудаванага горада, ды пакутуюць ад іх не толькі вулачкі і магістралі. Мінск актыўна выконвае праграму па будаўніцтве жылля, на ўскраінах сталіцы ўжо вымалёўваюцца абрысы новых буйных мікрараёнаў. Да нядаўняга часу яны мелі назвы, якія аніякім чынам не дапасуюцца да гісторыі гэтых мясцінаў.

З вуліцамі, у тым ліку ў новых раёнах, усё зразумела: толькі Камісія па найменванні і перайменванні вуліц пры Мінгарвыканкаме "акумулюе" тэрыторыю і іншыя прапановы назваў для існуючых альбо новых транспартных артэрыяў. Прычым прапановы камісіі, для ўступлення іх у законную сілу, павінны быць зацверджаны Мінгарсаветам. Што да мікрараёнаў, то "рабочыя" назвы часта "перавандроўваюць" на карту горада проста з праектнай дакументацыі... Людзі ж, якія яе складаюць, у адносінах да назваў новабудаваных часам дэманструюць поўную абязваеннасць.

Бадай, самы камічны прыклад — гісторыя з будучым мікрараёнам, які праектуецца на месцы ваенных гарадоў за Уруччам, уздоўж праспекта Незалежнасці. Яго назвалі... "мікрараён Усходні".

Для немінчукоў нагадаем, што ў Мінску ўжо існуюць мікрараёны Усход, станцыя метро Усход, пасёлак Усходні, вуліца Усходняя, завулак Усходні, аўтавакзал "Усходні" і чыгуначная станцыя Мінск—Усходні — прычым знаходзяцца гэтыя аб'екты часам у розных кутах горада: напрыклад, адлегласць паміж аўтавакзалам "Усходні" і аднайменнай вуліцай — больш як 7 кіламетраў! "Узнікае не проста пытання: гэта ж антыэстэтычна, калі столькі ўсяго "ўсходняга" ў горадзе. Няўжо няма іншых назваў?", — пытаюцца даследчыкі мінскай тапанімікі.

З Вялікага леса — у Ржавец

Пакласці ўрэшце канец самавольству ў мінскіх найменнях заклікана рашэнне Мінгарсавета №274 ад 22.12.2006 "Аб прысваенні назваў вуліцам, скверам і мікрараёнам". Паводле яго, праектуемым мінскім мікрараёнам нададзены гістарычныя назвы — "у мэтах эстэтызацыі гарадскога асяроддзя". Так, на карце Мінска замест Дружбы, Маскоўшчыны, Усходняга і Лябяжыга з'явіліся Брылевічы, Дамброўка, Вялікі лес, Ржавец.

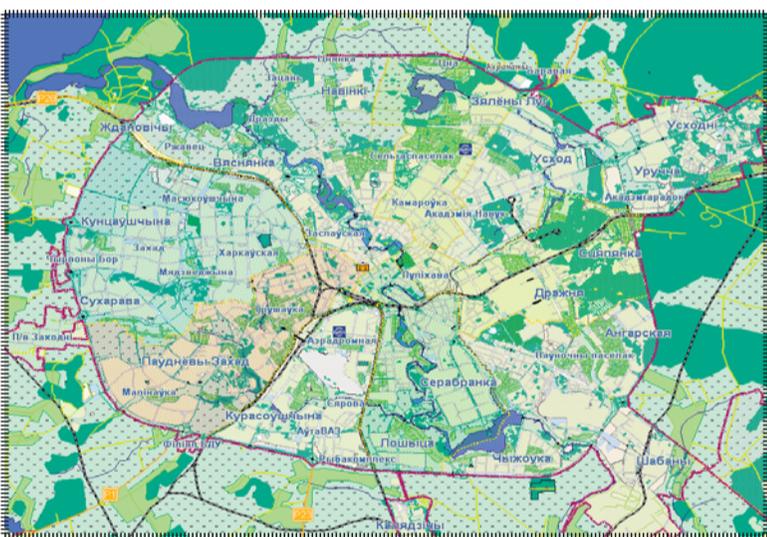
Вышэй узгаданы Усходні "афіцыйна" атрымаў назву Вялікі лес. Па сцвярджэнні гісторыкаў, на месцы будучага мікрараёна была цэлая група хутароў і нават вёска з такой "натуральнай" назвай. І сапраўды: яшчэ паўстагоддзя таму тэрыторыя акаляў гіганцкі лясны масіў, які ішоў ад Мінска. Яго высекалі пры будаўніцтве Уручча і прылягаючых раёнаў, але рэшткі зеляніны захаваліся дагэтуль — прынамсі, у раёне МКАД паміж Уруччам і Зялёным Лугам, а таксама ўздоўж трасы М2 Мінск—Масква.

На месцы будучага мікрараёна паміж Малінаўкай і Курасоўшчынай калісьці стаяла старажытная вёска Рылоўшчына. Вёска знаходзілася побач з маёнткам, які называўся Брылевічы, бо ім валодалі памешчыкі Брылеўскія. Аб гэтым нагадвае і вуліца Брылеўская — адна з нямногіх назваў, якая перажыла савецкую тапанімічную рэвалюцыю. Менавіта па ёй быў выезд на вядомы ў Мінску маёнтак Брылевічы.

З цягам часу, ужо ў пасляваенныя гады, вёска Рылоўшчына праглынула Брылевічы, і атрымалася адзіная вёска Рылоўшчына.

У апошні год кіравання Хрушчоў пачалася кампанія: пераймяноўвалі ўсе непрыемныя, немілагучныя для савецкага вуха назвы вёсак: розныя Святыя духі, Чортавы камяні, Дурневічы — Беларусь пазбаўлялася ад іх сотнямі. Іх замянялі на штампаваныя: Ленінская, Кіраўская, Рассветы і г.д. І вось Рылоўшчына атрымала штампаваную назву — Дружба, паводле якой спачатку вырашылі назваць новы мікрараён. Але, дзякаваць Богу, паўгода ўжо, як гэтае месца афіцыйна называецца Брылевічы.

Мікрараён на паўночным захадзе Мінска планавалі назваць Маскоўшчына-3, 4, 5. Але ж, калі ўважліва паглядзець на карту Мінска,

аказваецца: у Мінску ёсць станцыя Маскоўшчына, мікрараён Маскоўшчына-1, 2 (уздоўж вуліц Лынькова, Глебкі, Жудро), ёсць ваенны гарадок Маскоўшчына. Існуе вёска Маскоўшчына, у якой маюцца вуліца, завулак і нават праезд Маскоўшчына. І вось на вольнай тэрыторыі запланаваны новы мікрараён з гэткай жа назвай. У выніку — зноўку — атрымаецца блытаніна. Заканадаўцы задумаліся, гісторыкі зірнулі на гістарычныя карты... і даведаліся, што калісьці ў раёне сучаснай вуліцы Калесніцава (гасцінца на Ждановічы з боку Захаду) месціўся фальварак з цудоўнай назвай Дамброўка. Яна і дала найменне новаму мікрараёну.

Будаўнічыю ж назву Лябяжы хачелі зацвердзіць у якасці афіцыйнай. "Прыгожа гучыць", — казалі чыноўнікі.

Але, па-першае, найменне аніяк не суднасіцца з правіламі беларускай тапанімікі. Назвы птушак сямтам сустракаюцца ў беларускай тапаніміцы і ў іншай граматычнай форме. Хутчэй, гэта будуць Перапёлкі, Верабі, Зязюлі і г.д. Сапраўды, цяжка ўявіць сабе паселішча альбо мікрараён з назвай Верабіны, Галубіны ці Курыны...

Па-другое, назву тамтэйшай чыгуначнай станцыі даў заказнік Лябяжы. Але чаму назва заказніка пераносіцца на назву мікрараёна? Зразумела, што ў заказніку з такой назвай жыве шмат лебедзяў. Хто ж тады, паводле логікі, павінен жыць у новым мікрараёне?

Для таго, каб вырашыць пытанне, нават не спатрэбілася падмацьне

гістарычныя карты. У цэнтры новага мікрараёна застанеца вёска са старажытнай назвай Ржавец: гэта значыць, побач з ёй вельмі шмат балотнай руды — іржы — з якой нашыя продкі здабывалі жалеза.

Рашэнне Мінгарсавета аб перайменванні праектуемых мікрараёнаў уступіла ў сілу больш як паўгода таму, але новыя назвы пакуль што не з'явіліся на старонках друку.

Прадстаўнікі будаўнічых арганізацый і дагэтуль раздаюць інтэрв'ю: маўляў, мы будзем жыць у Дружбе! — бядуе член Камісіі па найменванні і перайменванні вуліц, гісторык Іван Сацукевіч. — Транспартнікі рапартаюць: "Хутка ў Дружбу пойдучы аўтобусы".

не было б дзіўных пытанняў абазначаных турыстаў: маўляў, у вас столькі было рэвалюцый, дык гэта вуліца імя якой?

— Вядома, пры любым перайменванні трэба думаць найперш пра людзей. Аднак на маленечкіх вулачках гістарычнага цэнтра ўсяго толькі некалькі жылых дамоў, таму, калі рашэнне аб перайменванні будзе прынята, для тамтэйшых жыхароў гэта праблема не выклікае. Мы, па-першае, даб'ёмся гістарычнай адпаведнасці, а па-другое, выканаем дэкрэт Прэзідэнта аб развіцці гістарычнага цэнтра: бо назвы вуліц — таксама важны яго элемент.

— Важна, што не будзе больш кпінаў з боку турыстаў: маўляў, гэта вуліца імя якой рэвалюцыі?

— Імёнаў якіх выбітных гістарычных асобаў яшчэ бракуе ў назвах вуліц Мінска?

— Самае смешнае, што фактычнаму заснавальніку нашага горада — Усяславу Чарадзею — дагэтуль няма не тое, што помніка — нават вуліцы. Хацелася б бачыць на картах і імя ягонага сына, князя Глеба Менскага — бо ён першы кіраўнік Менскага княства як самастойнай дзяржаўнай адзінкі, а не як аплоту княства Полацкага.

З дзеячў ВКЛ, мяркуе гісторык, можна назваць вуліцу ў гонар князя Вітаўта, які ў Мінску бываў неаднаразова. Дарэчы, прапаноўва аб наданні адной з новых вуліц імя князя Альгерда ўжо ўнесена Таварыствам беларускай мовы. Калі чыноўнікі яе ўхваляць, вуліцай князя Альгерда стане працяг праспекта імя газеты "Звязда" да вуліцы Гурскага.

— Як на маю думку, у сталіцы не хапае вуліцы імя аднаго з самых цікавых гораданачальнікаў у гісторыі графу Каралю Чапскаму, які зрабіў наш горад вельмі прыгожым у канцы XIX стагоддзя.

А ўвогуле, лічыць Іван Сацукевіч, персаніфікаванымі назвамі вуліц захапляцца не трэба.

— Персаніфікаванне назвы — гэта ідэя французскіх рэвалюцыйнаў, якую падахапіла потым савецкая ўлада, а таксама літоўцы, палкі... Гэта няправільна. Назва вуліцы павінна адлюстроўваць яе асаблівасці — забудову, асноўныя аб'екты, ландшафт. Узгадайма толькі дарэвалюцыйныя назвы мінскіх вуліц — там жа няма ніводнага завулка нават у гонар якой-небудзь асобы. Толькі калі мы ніяк не можам даць вуліцы назву ў гонар маёнтка, вёскі, ручая ці ўрочышча, якое калісьці было на яе месцы, можна даваць імя чалавека...

У якасці выключэння, лічаць гісторыкі, можна называць вялікія вуліцы ў гонар выбітных дзеячаў, якія непасрэдна звязаны з Беларуссю, і якія сваімі імёнамі ўпрыгожваюць вуліцу. А не наадварот, калі гістарычная вуліца ўпрыгожвае іх імёнамі.

Мікалай АНІШЧАНКА

Фота і графіка аўтара

У артыкуле выкарыстаны фрагменты электроннай карты Minsk CityInfo 2.7 (распрацоўшчык: Esma).

А ЯК У СУСЕДЗЯЎ?

Таджыкістан пераназаве пік Леніна

Улады Таджыкістана прынялі рашэнне перайменаваць горныя вяршыні, назвы якіх звязаныя з савецкай эпохай. Як расказалі ў Адміністрацыі Прэзідэнта рэспублікі, пік Леніна вышыняй 7134 метры стане пікам Незалежнасці, а пік Рэвалюцыі (6940 метраў) будзе называцца пікам Авіцэны.

У 1999-м годзе Таджыкістан перайменаваў ужо пік Камунізму ў пік Ісмаіла Самані, заснавальніка таджыцкай дзяржавы.

У Харкаве таксама чакаюцца змены ў назвах вуліц

У Харкаўскай вобласці пачалася пагрыхатоўка мерапрыемстваў, прымеркаваных да сумнай даты — 75-годдзя Галадому 1932—1933 гг. ва Украіне, якая будзе адзначацца ў наступным годзе.

У прыватнасці, Харкаўскі гарсавет ужо разглядае зварот грамадскасці з ініцыятывай аб перайменванні тых вуліц украінскага абласнога цэнтра, якія носяць імёны людзей, якія паспрыялі Галадому. У прыватнасці, гаворка ідзе пра вуліцы імя дзеячоў Камуністычнай партыі Пятроўскага, Якіра, праспекты Постышава і Касіора, паведамляе афіцыйны сайт аблдзяржадміністрацыі.

Працягваецца перайменванне кіеўскіх вуліц

Паводле распараджэння Кіеўскай гарадской дзяржаўнай адміністрацыі, шэраг сталічных вуліц і плошчаў атрымае новыя назвы.

У прыватнасці, праспект Чырвоных казакоў будзе перайменаваны ў праспект Маскоўскі. Вуліца Саўтасная ў Святошынскім раёне сталіцы атрымае імя Васіля Стуса, а спуск Пратасаў Яр — Мікалая Амосава.

Дзмітрый Малакаў, намеснік дырэктара Музея гісторыі Кіева, лічыць: "Калі глядзець на грошы, то перайменванне вуліц — гэта спраўды выдаткі, але дзеля нашчадкаў, паграстаючых пакаленняў кіеўлян гэта бяспрэчна трэба рабіць".

Паводле гісторыка, упершыню назвы кіеўскіх вуліц былі змененыя ў 1869-м годзе, калі ў Кіеве з'явіліся вуліцы Кацярынінская і Левашэўская. Традыцыю царскай Расіі мяняць надпісы на карце горада на матывах палітычнай мэтазгоднасці прадоўжыла савецкая ўлада, якая татальна змяніла тапаніміку ўкраінскай сталіцы.

Вельмі хутка ў Кіеве не будзе вуліцы Горкага (яна зменіць назву на Антановіча), вуліца Арцёма будзе называцца вуліцай Сечавы стральцоў, а Вараўскага пераназавуць у Бульварна-Кудраўскую.

У мінулым годзе мясцовыя ўлады перайменавалі ўжо вуліцу Індустральную ў вуліцу Вагзіма Геўмана, а Машынабудавніцкую — у вуліцу імя Георгія Гангадзе.

Настаўнік, суддзя, духоўнік

Да 85-годдзя **Уладзіміра Колесніка**

Чытаючы кнігу “Пасланец Праметэя”, прысвечаную памяці Уладзіміра Колесніка, якую да юбілею вядомага пісьменніка выдаў Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. Пушкіна, я шчыра зайздросціў берасцейскім літаратарам, у якіх быў такі творчы *важак*, у добрым сэнсе гэтага слова. Увогуле ж, найбольш пакрыўджанымі ў беларускай літаратуры заўжды пачуваліся прадстаўнікі Мінскай вобласці. Хоць і жывуць яны бліжэй да сталіцы, але тамашняй багеме да іх ніколі не было справы, а калі і была, то выбарачна. Сам я нарадзіўся на Міншчыне, але ўсяго за 15 кіламетраў ад мяжы з Берасцейскай вобласцю. Таму змушана “гуляў па абодва бакі фронту”. І ўсё ж часцей (бо і працоўны шлях свой пачаў у Жабінцы) літаратурныя спежкі звязвалі мяне з берасцейцамі. Ды і ўзаемаадносінны з імі былі куды глыбейшымі, чым са сталічнымі “жывымі класікамі”. А вось быць “прыгрэтым” самім У. Колеснікам, на жаль, не давялося. Сустракаліся, вядома на розных імпрэзах, словам-другім перакідваліся... аднак, адчувалася, што ў абсяг яго літаратурнай заклапочанасці я не патрапляю...

Хоць менавіта ён здаваўся мне больш чалавечым ці што, працейшым, свайскім, даступнейшым, чым іншыя (а мо я абманваўся на адаленні). Калі раздумацца, то ці многа ў нас крытыкаў, якія займелі такі высокі аўтарытэт у беларускай літаратуры, нараўне з пісьменнікамі і паэтамі класічнага раду? Адзінак.

Яго біяграфія, як і большасці беларусаў таго пакалення, была своеасаблівым выпрабаваннем на мужнасць і чалавечую годнасць. Што праўда, У. Колеснік быў неадназначны як і кожны таленавіты мастак. Камуніст? Хутчэй, сацыяліст. Сацрэаліст? Бадай, проста рэаліст... Праз край нагужаны грамадскімі клопатамі і абавязкамі меў яшчэ і рознастароння пабочныя захапленні — фатаграфаванне, маляванне, займаўся разьбой па дрэве... Такі вольны і шырокі спектр і шматслайны каларыт духоўнага жыцця. Адсюль і значнасць Асобы.

Які ж найбольш вызначальны набыткі можна паставіць яму ў заслугу перад нацыянальнай беларускай літаратурай? Найперш, пэўна, шырокавядомую ў свеце мастацка-дакументальную кніжку “Я з вогненнай вёскі...”, якую яны “выпактавалі” сумесна з Я. Брылём і А. Адамовічам... І, вядома, тую, якая дадала яму неабходную афіцыйную значнасць у грамадстве і ва ўладзе — двухтомную “Гісторыю дакастрычніцкай беларускай літаратуры” і “Гісторыю беларускай савецкай літаратуры” (на рускай мове), за што сумесна з калектывам быў узнагароджаны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі імя Якуба Коласа. Але то як літаратар і навуковец. А як мастак (няхай і крытычны)? Вядома — “Ветразі Адысея”, “Тварэнне легенды”, “Усё чалавечэе”, “Пасланец Праметэя”... Тут ён даў волю і свайму інтэлекту і сваёй інтуіцыі. Якія партрэты Ф. Скарыны, М. Гусоўскага, Янкі Купалы! І поруч з гэтым, без усякай кан’юктурнай палітычнасці строга і крытычна ставіўся ён да творчых літаратурных няўдач, пра што сведчаць яго меркаванні пра раман А. Карпюка “Вершлінскі рай” альбо разгляд вершаў Г. Пашкова. Можна сказаць, У. Колеснік нанова адкрыў для савецкага чытача выдатнага нацыянальнага паэта Уладзіміра Жылку. Праўда, адносна складзенага ім зборніка “Пожні” і напісанай спецыяльна для яго прагматы было нямаля нараканняў падчас перабудовы і галоснасці. Нешта падобнае адбываецца ў нашай літаратурнай грамадзе і сёння, калі адны робяць усё магчымае ў неспрыяльных варунках, а другія тым часам вінавацяць іх за не-

магчымае... Але, як на мой погляд, то галоўная заслуга У. Колесніка — гэта дагледжаная ім ніва пасляваеннай берасцейскай літаратуры. Да прыкладу, у кніжцы “Пасланец Праметэя” змешчаны эсэ, артыкулы, згадкі і прысвячэнні каля пяці дзесяткаў літаратараў, якія калісьці не абыйшліся без яго бацькоўскай апекі ці таварыскай альбо проста калежальнай падтрымкі і абароны. Вядома, ён не вадзіў рукой такіх талентаў, як М. Рудкоўскі, М. Купрэў, Н. Мацяш, Я. Янішчыц, А. Разанаў, А. Каско, але тое, што яго высокі творчы агонь у той ці іншай меры ўскосна перадаваўся ім праз гутаркі, выступы, лекцыі, застольныя бяседы, зладзённыя спрэчкі, актуальныя артыкулы — гэта несумненна. Ды і большасць з іх лобілі яго, нераўнуучы як свайго роднага строгага бацьку, нярэдка з боязі і безвыходнасці, — бо хто ж яшчэ стане сцяной у абарону “блуднага сына” ці “непрызнанага генія”?..

Вось чаму так хацелася мне быць прылучаным да яго таленту, духоўнасці і высакароднасці — быць ля яго агню, як многім — ля “берасцейскага вогнішча”. Ёсць два відомыя палірыныя выслоўі: “Настаўнік, выхавай сабе вучня, каб пасля было ў каго вучыцца” і “Не ствары сабе куміра”. Дык вось, на маю думку, вучня, у якога б ён пасля вучыўся, У. Колеснік не выхаваў (зрэшты, і мэтай такой не задаваўся) ды і самога Уладзіміра Андрэевіча яго вучні з куміра наўрад ці трымаі; у кожнага з іх былі іншыя “апосталы” і “салаўі”, якіх яны мелі за прыклад... Не па-

кінуў ён, па сутнасці, і паслядоўніка, прынамсі роўна сабе па таленце і працаздольнасці.

Але вырашчыў ён гэтую праблему проста — застаўся сам, сваім духам...

Цяпер, здаецца, мала-памалу і дзяржава пачынае аддаваць даніну памяці і павагі знамаму творцу. Яго імем названа Ярэміцкая сярэдняя школа, у якой ён некалі вучыўся. Берасцейскія ўлады адкрылі памятную дошку на доме, дзе жыў Уладзімір Андрэевіч (спадзяёмся, неўзабаве будзе перайменавана і вуліца — Чапаева на Колесніка), а зусім нядаўна Брэсцкім абласным выканаўчым камітэтам прынята рашэнне заснаваць штогадовую літаратурную прэмію імя У. Колесніка, якая будзе складацца з 25 базавых велічынь грашовага ўзнагароджання, ганаровага дыплама і прысуджання ў трох намінацыях (проза, паэзія і дзіцячая літаратура). Уручэнне прэміі будзе прыурочана да дня нараджэння пісьменніка — 17 верасня. Праўда, чамусьці вылучацца на атрыманне прэміі могуць толькі сябры СПБ. І тут узнікае пытанне: няўжо таленавіты мастацкі творы могуць пісаць адно лодзі прылучэння да пэўных творчых арганізацый? Мне здаецца, Рада па прысуджэнні літаратурнай прэміі тут яшчэ ёсць над чым падумаць, каб, крый Божа, такое добрае пачынанне не было аддзена ў перспектыве маральным уронам і магчымым непаразумеямі сярод саміх, такіх розных у сваёй творчасці і грамадскіх зацікаўленнях, літаратараў Берасцейшчыны.

Наастатку працягую верш Уладзіміра Колесніка, напісаны ім у 1954 годзе:

*Дзве радасці ведае свет:
Адна ў агні спраў добрых і злых
гарыць-не згарае,
другая возерам у ціхі гзень
на неба глядзіць — не мігае,
Халодная, лагодная,
дабру і злу чужая.*

Гэта якраз пра тое творчае адлюстраванне жыцця, якому аддаў званы пісьменнік усё свае сілы і талент. Будзем жа час ад часу ўглядацца ў яго, каб разважаць пра прыгажосць свету і ўласную чалавечую годнасць.

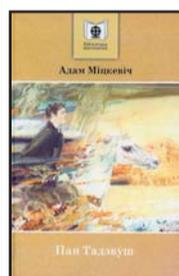
Леанід ГАЛУБОВІЧ

Здымак з сямейнага архіва Колеснікаў.

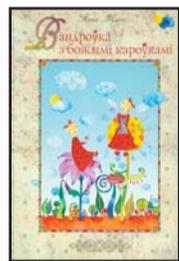
Кніжная паліца

У выдавецтве “Мастацкая літаратура” ў серыі “Бібліятэка школьніка” выйшла кніга вядомага беларускага пісьменніка **КАРАТКЕВІЧА** “Хрыстос прызямліўся ў Гародні”. Гэты рамман, своеасаблівае “Евангелле ад Іуды”, прыгодніцка-гістарычнага кшталту распавядае пра змрочныя часы сярэднявечча, калі наш народ знаходзіўся пад прыгнётам царквы і феодалаў.

У выдавецтве “Мастацкая літаратура” ў серыі “Бібліятэка школьніка” выйшла кніга польскага класіка сусветнай літаратуры **АДАМА МІЦКЕВІЧА** “Пан Тагэвуш”. Гэта эпічная паэма шляхецкіх гісторый 1811—1812 гадоў у дванаццаці кнігах, напісаная вершам і перакладзеная на беларускую мову Яэпам Семіяном.

У выдавецтве “Мастацкая літаратура” выйшла казачная аповесць **Алены МАСЛА** “Вандароўка з божымі кароўкамі”. Гэта вельмі прыгожае і адмысловае мастацка-літаратурнае выданне для дзіцячых малодшага школьнага ўзросту, спецыяльна прымеркаванае да Гола дзіцяці. Мастак М. Сташулёнак.

У Вільносе выйшаў зборнік літаратурных мініячур **Севярына Квяткоўскага** “Фрашкі да пляшкі”. Па сутнасці, гэта гісторыі, звязаныя з жыццём і творчасцю сучаснай беларускай багемы. Імёны сапраўдныя. Міні-сюжэты саркастычныя, іранічныя, займальныя... Чытачам, бліжэй да калялітаратурнага асяроддзя, цікавая чытанка на ноч...

У Мінску ў выдавецтве УП “Зоркі гор” выйшаў “**Частотны слоўнік беларускай мовы**” **Н. С. МАЖЭЙКІ**. Слоўнік “пабудаваны на аснове матэрыялу амаль 2-х мільёнаў словаўжыванняў, адлюстроўвае статыстычныя даныя аб лексіцы сучаснай беларускай мовы з пачатку ХХ стагоддзя і да нашых дзён, даныя аб лексіцы розных жанраў, розных сфер ужывання”. Падобны слоўнік выдадзены ў Беларусі ўпершыню. Разлічаны на студэнтаў, выкладчыкаў, рэдактараў і ўсіх тых, хто любіць і цікавіцца беларускай мовай. Наклад — усяго 100 асобнікаў.

Жыцця бруістая крынічка

*Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забывць цябе не маю сілы!
К табе я ў думках залітаю
І там душою спачываю...*

Я. Колас

Гэтымі вядомымі радкамі класіка беларускай літаратуры можна цалкам ахарактарызаваць вытокі паэтычнай творчасці **Аляксандра Алпеева**. Бацькаўшчына, вялікая і малая радзіма, край чароўны, старажытны, роздум аб мінулым і сённяшнім дні Палесся — галоўная тэма ў паэзіі вучонага, генеральнага дырэктара МГЭІ, акадэміка Расійскай акадэміі прыродазнаўчых навук. Яго творчасць прасякнута ідэямі гуманізму, духам патрыятызму, любові да свайго народа. У паэтычных кнігах, якія выйшлі ў апошнія гады — “Любіць — это жить”, “Любовь в сердце моем”, “В Беларусь я влюблен”, у песенных зборніках “Любви удивительный мир”, “Молитва, любовь, родина”, “Душа зывает к Богу”, як у публіцыстычных творах, раскрыта маральнае прыгажосць чалавека працы, яго спрадвечная мара стаць гаспадаром на зямлі.

А. Алпееў нарадзіўся ў невялікай вёсцы Рудня на Жыткавіччыне. З дзіцінства зведаў нялёгкую працу на калгасных палатках — араў, касіў, а таксама дапамагаў маці на ферме. Але знаходзіў час, каб павузіць рыбу, сабраць ладны кошчы баравікоў. Ён ведае, як цвітуць дуброўка, лаганец, чына, званец, горкі палын і духмяная мята. Успаміны маленства — гэта непаўторныя пахі хваёвага лесу, ціхая плынь невялікай рачулки Навуць, старадаўні дуб-волат перад бацькавай хатай і клапатлівыя рукі маці, якія паспявалі ўсюды. Успаміны, успаміны...

Вершы **А. Алпеева** прымушаюць думаць, перажываць, узнікаюць маральна-этычныя праблемы ўзаемаадносін чалавека і грамадства, у іх адчуваецца мелодыя жыцця. У аўтара сваё бачанне паэзіі, і гэта добра. Яго вёсачка Рудня стала вялікім светам, крыніцай натхнення і творчасці, тут ён чэрпае і сваю паэзію, і сэнс жыцця.

*Родная хата ў сэрцы маім —
Адна на вялікай зямлі,
Вабіць да сябе лікам святым
Праз гады, што даўно уцяклі,
Кліча мяне вечарам сінім,
Заве голасам родным і мілым.*

Апошнім часам усё радзей выпадаюць за справамі вольныя дні, каб наведваць родную вёску, што амаль апусцела, пабачыць сваіх землякоў. Яго па-ранейшаму вабяць сюды ўспаміны пра хараства краўвідаў на Прыпяці.

*Прыеду дадому
Праз далеч гадоў.
Душой спачываю
І сэрцам наноў.
Спявае салоўка
З блакітных вышын.
Ты вольную песню
На памяць пакінь.*

У вершах “Любоў мая, Беларусь”, “Прыеду дадому”, “Родная хата, сэрца Айчыны”, “Крынічанька”, “За зямлю святую”, “Мама”, “Материнское сердце” і інш. выразна акрэсліліся грамадзянска-патрыятычнае гучанне, публіцыстычны пафас у спалучэнні са шчырасцю пачуцця.

Змяняецца аблічча зямлі беларускай. Шкада толькі, што не заўсёды ў лепшы бок. Чалавек умяшаўся ў прыроду. У выніку меліярацый высыхаюць і становяцца мелкаводнымі

рэкі і азёры, парушана экасістэма. Вучоны, знаўца таямніц прыроды, паэт не можа безуважна прайсці міма гэтага.

Аўтар з горыччу бачыць зямлю, дзе

*Жалобна пяе песні Палессе, Палессе
Не кукуе зязюля ў лесе...*

Шмат гора і пакутаў прынесла беларускаму народу чарнобыльская катастрофа. Гэтай трагічнай падзеі **А. Алпееў** прысвяціў верш “Слёзы Радзімы”, на які кампазітар **Уладзімір Буднік** напісаў вядомую песню.

*Чарнобыль — чорны воран,
чорны птах
Прынёс нам пакуты і гора,
Знішчыў святло нашых хат.
За што Беларусі страшная кара?
Свет не бачыў такога удару...
Палын, горкі палын,
Горкі палын, наша гора,
Наша бяда, горкая палын.
Слёз людскіх вялікае мора,
Горкі палын, горкі палын.*

...Мне папашасіла прысутнічаць на юбілейным творчым вечары **А. Алпеева** ў Палацы Рэспублікі. Гэта было сапраўднае свята паэзіі, музыкі і песні. Вельмі сімвалічна, што вечар, як і Дзень беларускага пісьменства ў 2004 годзе ў Тураве, адкрыўся песняй “Кірыла Палескі”, якую выканаў Акадэмічны народны хор Беларусі імя **Г. Цітовіча** (словы **А. Алпеева**, музыка **У. Будніка**).

Перад патрыётам сваёй Радзімы, вучоным, грамадскім дзеячам, паэтам паўстае шырокі неабдымны свет з мноствам праблем і нявырашаных пытанняў, і на першым плане — родная краіна.

Барыс УЛЬЯНКА,
кандыдат эканамічных навук

Каханне — сон...
Пагманлівы, няпэўны.
Хімеры, міражы малюе ён.
Каханне — сон...
І доўжыць, доўжыць рэха
Імгненні сну
ў лабірынтах гзён.

трабуе такой еднасці душ, дзе нібы срачваецца асабістасць і індывідуальнасць у касмічным парыве да гармоніі. Татальнага адзінства дасягнуць немагчыма, бо гэта ўжо закон прыроды, які няўмольна дыктуе непаўторнасць кожнага чалавека, унікальнасць яго экзистэнцыі. Адсюль і пэўны песімізм.

Паэтэса адчувае вельмі востра адзіноту ў гэтым свеце пры ўсёй знітананасці з ім:
Я — з цэлым светам.
І з усім адна...
Недасканаласць свету
Сэрца рве на часткі.
А шум дажджу мне
Будзе як прычасце.
Я — з цэлым светам.
І з усім адна...

пачуццяў, калі сутыкаюцца "бездані космасу чужой душы". У выніку ўзнікае і пачуццё смутку, "бо засмучае недасяжнасць ідэалу" і рэальныя адчай і трывога пачынаюць апаноўваць душу. Назіраецца магутная поліфанія жыццёвых праў і душа ўбірае ў сябе шматлікія пачуцці. Душа сама становіцца мастаком.

Я спрабую сябе зразумець,
Як гляджу ў бясконцасць
нябёсаў...
Застанемся з табой
назаўжды
Між духмяных,
мягковых пракосаў,
дзе краса і прастора
без межаў
І пачуцці, што без берагоў.
Экзистэнцыя "чалавека зака-

«Чалавек, які Кахае...»

Зборнік паэзіі "Сны каханья" (2006) Тацяны Мушыńskiej вылучаецца сярод іншых сваёй свежасцю і арыгінальнасцю пачуцця. Нездарма аўтар выбірае эпіграфам да сваёй новай кнігі радкі з шэкспіраўскай "Буры": "Падобна, з рэчыва такога ж, як і сон, // Мы створаны, жыццё на сон падобна, // І нашае жыццё сном толькі ахінута". Паэтэса скіроўвае свой погляд на вечную загадкаваць каханья, яго мройнасць і легуценнасць упоруч з увасабленнем яго як жаданай рэальнасці, але гэта апошняе працягваецца вельмі своеасабліва праз пэўную містыфікацыю:

Адчуванне нейкай касмічнай адзіноты, ад якой вельмі цяжка пазбавіцца нават і праз каханне, што становіцца фундаментам больш грунтоўных адносін, пранізвае ўвесь зборнік. Лірычная гераіня абагаўляе само пачуццё каханья, якое для яе з'яўляецца пэўнай матрыцай думання. Каханне становіцца ўжо неад'емным атрыбутам як мыслення, так і паводзін.

Страсяну маланкай неба,
Перуном загрузачу,
Цішай раптам асвачу
Твары, лёсы, кветкі, грэвы...
Рэальнасць пераўтвараецца ў фантастычную сутнасць, якая не падпарадкоўваецца ўжо звычайным законам жыцця. Канкрэтыка перавышаецца верай і імкненнем тварыць новы лёс і новую долю.

Стану мрояй несучешнай,
Стану казкай тваёй лепшай,
Паміжці ціхмяным гном,
Даўнім, заветным сном...

Гераіня твора патрабуе стаць упоруч з яе мысленнем і незвычайнай душой. Патрэбны цэлы подзвіг у імя каханья. Закаханьня існуюць у дзіўным рамантычным аэроле, ды і ўвесь верш проста стракаецца рамантычнай вобразнасцю. Тут заканамерная менавіта такая стылістыка твора, бо толькі так у адэкватным ключы можна перадаць усю велічнасць страці з магутным тэмпераментам асобы. І рамантызм тут найбольш важны чынік такога спосабу думання.

Тацяна Мушынская — паэтэса надзіва рэфлектыўная:
Калі ўважліва паслухаць
Самога сябе,
Дык шмат чаго можна пачуць:
І какафонію, якую часам
Нельга стрываць,
І ўзнёслую, боскую музыку.

Яна ўглядаецца сама ў сябе перш за ўсё і бачыць там незвычайнае мноства фарбаў быцця, адкуль і ўзнікае шматлікая гама пачуццяў і перажыванняў. Лірычная гераіня вучыцца слухаць сябе ("Слухаць прастору... // І слухаць сябе. // І рух адчуваць свой // У часе й прасторы). Таму кожны, хто кахае, пачынае ўзірацца больш у сябе, становячыся аналітыкам свайго быцця:

З рэальнасці ныраю —
ды ў фантазію,
дзе спадчыніцай буды я Аспазіі.
Ныраю я ў сябе —
і тым ратую...

Што не збылося —
Шчогра дамалою!
Паглыбленасць у сябе дае магчымасць як рамантычнага святатварэння, так і рэальнага ўвасаблення. Эйфарыя і ўзнёсласць важныя спадарожнікі такога мастака, што пачынае жыць каханнем. Адсюль і ўзбуўненасць

чанага" дае магчымасць выхаду за межы звычайнага, будзённага, дзе шмат патаемнага і незвычайнага. Адбываецца нябачны, на першы погляд, дыялог двух светаў каханья, — Яго і Яе.

Паэтэса адчувае бязмернасць сваіх пачуццяў, якія мелі ў многім разбуральны характар.

Пачуццяў ураган
Калісь змяшчала сэрца —
Самоту і ачаі,
Нянавісць і любоў.
Аціхла бура ў моры,
Аціхла бура ў сэрцы.
Малю, каб ураган той
Не вярнуўся зноў.

Лірычная гераіня бачыла ўсю згубнасць каханья як няўмольнай страці, што спапяляе душу чалавека. Такі від каханья не дае магчымасці нармальна жыць і існаваць, бо патрабуе ўсяго цапкам аддавацца гэтаму велічнам пачуццю. Адсюль і вялікі расчараванні, скруха і страты, калі ўжо любоў не ўратаўвае:

Я колісь думала —
Твая любоў уратуе.
Я колісь верыла!
Ды ўжо даўно не веру...
Жыву і дамаю:
дзе, ад каго газнацца,
Як ад свайх

Пачуццяў ратавацца?
Каханне ў выніку можа стаць прывідам і ілюзіяй, сном і дурной бясконцасцю. Такое пачуццё не даўгавечнае, яно з'яўляецца толькі фрагментам быцця, маленькім аскепкам вялікай містэрыі. Таму лірычная гераіня накіроўвае свае думкі далей у бязмернасць сваіх пачуццяў ("Я люблю бяздонных людзей, // Я люблю іх — і так спастаіцца Тайнаў повяззю вершаў і сноў").

Сны каханья — з'ява парадаксальная. Чалавек трапляе ў палон ілюзіі, не бачычы аніякага выйсця з дадзенай сітуацыі:
дзе праўды болей?
У вабных віражах?
Або ў рэальнай безвыходнасці?
дзе быць

і па якіх законах жыць —
Уласных міражоў
Ці безвыходнасці?

Каханне становіцца вабнай мрояй, якая мае глыбокую ўнутраную сілу для быцця чалавека. У ідэальным вымярэнні каханне валодае каласальнай энергетыкай, яно змяняе часам каардынальна чалавека ў той ці іншы бок. І гэта самае вялікае пачуццё на зямлі, калі яно адухоўлена (не толькі існуе ў пачуццёва-пачуццёвых формах) і з'яўляецца сапраўднай, па бокам у раўнаважанай сутнасцю. Гэтая ўжо новая генерацыя "Чалавека, які Кахае, які мысліць Каханнем".

Дзмітрый САНЮК

«У Мінску сягоння зіма...»

Сцебурака Усевалада Крушня. Вершы і проза. Мінск, 2007. — 120 с.

Трэцяя кніга з серыі "Бібліятэчка часопіса "Дзеяслоў". Годам раней выйшлі "Вершніск" Анатоля Івашчанкі і "Бліндаж" Васіля Быкава. "Крушня" — гэта вершы і проза асістэнта кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі БДТУ Усевалада Сцебуракі. І калі выбар вершаў цапкам зразумелы (Усевалад як паэт дэбютаваў раней, чым празаік), то проза ў кніжцы выглядае не зусім да месца, прынамсі, у такой кніжцы: фармат не падыходзіць. Прычым першая кніга мусіць быць манагамнай, каб было прасцей сканцэнтравана ўвагу чытача на новым імені. Але аўтар можна зразумець. Як бы крытычна сам ні ставіўся да сваіх твораў, у кнігу ўключыць хочацца як мага больш тэкстаў, асабліва, калі гэта першы зборнік.

"Крушня" ўдала разбіта на пяць раздзелаў: "Край", "Горад", "Вершы пра вершы", "Жарсці і жаргты", "Захаванне параметраў". "Край" — гэта найперш "Беларусі". Хто не напісаў радка пра Бацькаўшчыну — не пісьменнік. Гэта аксіёма, якой прытрымліваецца, бадай, кожны літаратар: ад паэта і да драматурга.

Калі б імя тваё
было малітвай,
я стаў бы вернікам,
якіх не адшукаць.
Калі б яно было
іржавай брытвай,
ў руцэ трымаў бы,
ўпэўнены стрываць.

У радках паэта адчуваецца і лёгкі максімізм, але, на шчасце, няма той наіўнасці, што можна сустрэць у іншых маладых аўтараў.

Найбольш яскравы верш з раздзела, а можа, і ўсяго зборніка — "Дзяды". Ці не самыя значныя радкі паэта ўвогуле. Рэалізм, якога ён прытрымліваецца, не мае нічога агульнага з вобразнай рамантыкай. Ніякай сімволікі. Можа, такіх вершаў зараз бракуе нашай паэзіі. Калі ўсё настолькі проста, што верш зразумее і рабочы завод, і калгаснік. Хоць сам аўтар у інтэрв'ю заўважаў, што ў цэлым "творы мае не для людзей ад сахі", не блізкія простым людзям.

Калі памруць мае дзяды,
з зямлі выйдзе пакаленне,
ў якога дырас на калянях,
пакіне на крыжах каменных
свае імені і гады.

Калі памруць мае дзяды,
адчуўшы сэнс
у слове страта,
заўважу, як старэе тата,
якой пустой здаецца хата
без гукаў іхняе хады.

"Горад" — толькі 11 вершаў, самы меншы раздзел. Прысвечаны выключна Мінску. "Не ведаю, як у Ландоне, // А ў Мінску сягоння зіма".

Недзе ўверсе —
Бог і навалніца,
дождж і парасоны тут, унізе.
Першая мільгае бліскавіца —
красавіцкі вечар на Нямізе.

Не разумею, чаму менавіта Мінск дамінуе ў вершах. Бі-

графічная геаграфія Сцебуракі даволі шырокая — расцягнулася з усходняга поўдня да заходняй поўначы Беларусі. Нарадзіўся ён у Жлобіне. Затым жыў у Вілейцы. І сам аўтар адзначае, што "Вілейку я лічу сваёй сапраўднай Радзімай".

У асобных вершах адчуваецца ўплыў некаторых твораў. "Ранішні блюз" пераплятаецца з Хадановічавай "Калыханкай".

У пяць гадзін раніцы, у пяць шклом алкашы не звіняць,
дзеці макдональдсы сняць
у пяць гадзін раніцы, у пяць.

А пэўныя прыёмы нагадваюць Андрэя Мельнікава.

Плавае флот непапалкаў
у акваторыях лужын,
хтосьці тамуе вячэру,
большасць, напэўна, — ужыны.

Так у паэта Сцебуракі. А вось гэтак у барда Мельнікава:

Калі мяняюць
на "вывескі" шыльды,
Мяняюць "хлусню" на "ложь".
(Зорная ноч)

Удалым чатырохрадкоўем распачынае аўтар новы раздзел — "Вершы пра вершы".

Як зерне ў Боскае сябе
мы, дзе расцем,
дзе нікнем голу.

І кожны піша без дазволу
Евангеліе ад сябе...

Больш ані слова не трэба дадаваць, каб зразумець сэнс гэтых радкоў. Пісьменнік Дзмітрый Новікаў неяк зазначаў: у наш час няма цензуры, таму кожны выдае, што хоча. Гэта не заўжды творы высокага "гатунку". Яшчэ Максім Танк заўважаў: "Вельмі хутка расце ў нас колькасць твораў сярэдніх, твораў, якія можна друкаваць, але калі б былі лепшыя, не варта было б іх друкаваць". Сітуацыя не змянілася і сёння, пра што малады паэт і піша. Піша ён і пра рознасць асобаў аўтара і паэта: "Ах, як яна мае любіла вершы! // І толькі шкода, што кахала не мяне". Цікавае назіранне.

Першыя некалькі вершаў раздзела "Жарсці і жаргты" палоняць сваёй любоўнай тэмай. Але далей надыходзіць роспач. Так рэзка абрываецца лірыка. З шэпату аўтар зрываецца на крык — на голы рэалізм.

Калісьці і звычайны унітаз
Мне падаваўся
чымсьці кшталту трона.
Гарэў на кухні

сіняй кветкай газ,
А мроілася мне у ім карона.

У зборніку няма задоўжаных твораў. Увогуле, вершаў большых як 41 радок (а нават такі толькі адзін) сустрэць нельга. Толькі гэта не мінус аўтара. Усевалад Сцебурака можа ў чатырох радках вельмі ўдала выявіць тое, што некаторыя гатовы "размазваць" на дзесятках.

ДАІ спыніла пісьменніка,
пакарала за звычкі
аматарскія
Да косачкі і займенніка
адабрала правы аўтарскія.

"Захаванне параметраў" — самы "смачны" кавалак кнігі. Проза, існаванне якой асабіста адмаўляю. Як не прымаю паэзіі Вальжыны Морт, Зміцера Вішнёва, так не прымаю асобу Сцебуракі-празаіка. Можа, я занадта малады для такіх тэкстаў. А мо проста прывык да класічных твораў. Хоць адмаўляць у вартасці тэкстаў з пункта гледжання мовы, нельга. І калі вершы Усевалада ўсё ж нясуць пэўны сэнс, то яго празаічныя тэксты і сапраўды не для простага народа. Яны настолькі "элітарныя", што аданіць іх здольны выключна чалавек з "падвышанай" адукацыяй, не менш.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

Наталля
ЦВІРКО

Наталля Цвірко нарадзілася ў Шчучынскім раёне. Скончыла Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы. Працавала настаўніцай роднай мовы і літаратуры. Вершы друкаваліся ў газетах “Гродзенскі ўніверсітэт” і “Перспектыва”.

Я хацеў бы пайсці вельмі ціха:
Так, як сонца заходзіць у жніўні,
Як падласага песціць ласіха,
Як прыходзяць апошнія ліўні.

Мне не трэба працэсій, фанфараў.
Як і я, іхні пошчак растане.
Цішыня — вось адзіная мара,
Цішыня, як маё параўнанне.

Там ні шчасця няма і ні ліха,
І дарога туды не праклята.
Я хацеў бы пайсці вельмі ціха.
Дзе “пайсці” — гэта Толькі пачатак.

Перагарну каханне, бы старонку
Любімай кнігі. Выпішу цытаты
У свой блакнот, зацёрты і памяты,
Каб цытаваць пры выпадку іх тонка,

Здзіўляць дзяўчат:
які дасціпны розум
І выкіталцонасць
пачуццёвых густаў!
А за душой няўрымсліва і пуста,
Бы абчытаўшыся бульварнай прозай.

Забывшыся на статус чалавека,
Дэзінфіцырую гарэлкай ранку,
А зранку
Мяне пакліча зноў бібліятэка.

Венічку Ерафееву

Я паеду ў свае Петушкі,
Уцяку ад шалёнай сталіцы,
Каб даткнуцца чулівай рукі
І забыць на абраз памаліцца.

Шлях да мары далёкі, даўгі,
Ці найлепей сказаць, ён бяздонны:
Не грашыма — любоўю — даўгі
Раздаю, ідучы да Мадонны.

Я імчу. Толькі зноў далягляд
Майго шчасця за вугал заверне.
Азірна здранцвела назад —
І прачнуся ў сталічнай трупэрні.

Алесю Пісьмянкову

Вершык гэты напішу
Надакучлівым харэем.
Мы хварэем,
Мы хварэем,
Мы хварэем
На душу.

Вершык гэты раскажу
Бацьку,
Маці,
Бабе,
Дзеду.
І паеду,
І паеду,
І паеду
За мяжу.

Вершык гэты кіну ў печ,
Мо хоць некага сагрэе
Тым харэем,
Тым харэем,
Тым харэем
Насамрэч.

Васілю Быкаву

Дзе ты, мой жоўты пясочак?
Перад якою сцяной?
Знакі бяды мне сурочаць
Пасткі адну за адной.

Прыйдзе сягоння святанне
Зрадай на нашу зямлю.
Нібы сляпы, у тумане
Водбліск ракеты лаўлю.

З месца ў кар’ер узыходжу,
Каб не вярнуцца назад,
І вышыні агароджу
Ладжу з альпійскіх балад.

Водгукам праўды адзінай
Трубы разбудзяць наш край.
Мост над аблавай Радзіме —
Шлях ад шалёных зграй.

Нават канём — ход няблізкі,
Лядаў іміар невялік...
Плачуць скрозь абеліскі
Праз жураўліны крык.

Уладзіміру Караткевічу

Зоркі падалі і згаралі —
Леаніды вярнуліся ўсё ж.
Можна, шчасце не за гарамі —
Прыйдзе ранкам да нас басанож.

Загадаў я такое жаданне,
І загадваў на кожную з зор,
Што, заззяўшы на міг —
растане,
Фантазіраваў — ха! —
фантазёр.

І прыспешваў, сляпы летуценнік,
Гарманічнасць цячэння хвілін.
Развіднела — з’явіліся цені,
Аказалася: я — адзін.

Зразумеў, што збылася другая
З дзвюх народных
пра зоркі прыкмет:
Знічка падае — і патухае
З ёю разам яшчэ адзін свет.

Леаніды мае, леаніды,
Мяне варта за гэта забіць,
Ды ўцячы з лабірынтаў планіды
Не магу, як і
нельга забыць.

Станіслаў
ВАЛОДЗЬКА

Вялікі камень

На ўскрайку поля роднага —
валун.

Я перад ім схіляю галаву.
Я да яго з любоўю гавару,
Яму спяваю сёння я хвалу.

Яго Вялікасць Камень —
соль зямлі.
На ім сядзеў я некалі малы.
І мары, што не збыцца не маглі,
Як воблакі вялікія, плылі...

Усцешаны сустрачаю такой,
Да каменя дакранаюся рукой
І праз яго —
да колішніх вякоў,
І праз яго —
да будучых вякоў...

Бульбакапанне

Бульбакапанне часам гошым
Зноў стукаюцца да мяне
Ўспаміны,
быццам бульба ў кошык
На разаранай баразне:

Яшчэ бульбашык невялікі,
І я з дарослымі стаю
На пульхнай глебе і без ліку
Паклоны бульбе аздаю.

І мне таксама глянуць люба,
І я не менш за ўсіх тут рад,
Што урадзіла добра бульба —
Мяшкі пасталі хутка ў рад.

Хоць ные цела ўсё пад вечар,
Ды сам стараюся не ныць.
І вельмі рады чалавечак
Перад вячэрай рукі мыць.

І, бульбе дзякуючы, мара
Збылася — ўсім сабрацца нам.
Над бульбаю дыміцца пара,
Нібы над ворывам туман.

— У гэтым годзе, —
дзякуй Богу! —
Размову мама завяла, —
А летась бульбачка,
як боб той,
На гліне дробнаю была.
А зараз соккая на дзіва,
Як пірагі, наш хлеб другі!..

Бульбакапанне час.
Дзяцінства.
Ўспаміны б’юцца ў берагі...

Ідзеш сваім шляхам і ў горы
і ў ішчасці,
Жыццём сваім,
часам няпростым, жывеш.
Трымаешся сам, каб знячэўку
не ўпасці,
Калі ты знямоглым руку падаеш.

Парой пахіснецца зямля
пад нагамі.
Здаецца, спагады не знойдзеш нідзе.
А Бог падтрымае твае намаганні,
Руку зноў падаўшы
праз добрых людзей.

Ты мяне тым прываражыла,
Што міла так наважыла:
Ісці нам разам па жыцці.
Хоць мог бы золатам маўчаньня,
Ды я пярсцёнкам заручальным
Табе руку пазалаціў.

Анатоль
ТРАФІМЧЫК

Я не скажу арыгінальных фраз,
Прызнаюся ў каханні досыць проста.
І на шляху да сціплага пагоста
Je t'aime я прашапчу яшчэ не раз.

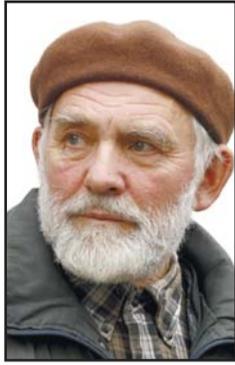
Шэдэўраў я ніколі не ствару,
Іх знішчыць маю шанцаў небагата,
Спазнаўшы потым славу Герастрата, —
Сплыву у нежыццёвую пару.

Сярод сяброў — ніводзін
не Дантэс.
Наўрад ці буду жыць
я ў “Англетэры”.
Не спраўдзяцца біблейскія намеры
І спадзяванні,
што за полем — лес.

Усё ж абмежаванасць вечных тэм
Заўсёды вымушае йсці на выбар:
Як адчуваць, то лепей толькі Liebe,
Як гаварыць,
то лепш за ўсё je t'aime.

Фота Кастуся Дробава

Пацалунак

Навела

Леанід ЛЕВАНОВІЧ

акуратна апранутых. Цікаўныя вачаньты пазіралі на мяне. Дырэктар школы ўручыў мне хлеб-соль на ўзорыстым ручніку. Я прыклаўся вуснамі да пахкага, духмянага каравая і ледзьве не пусціў слязу. Я — сялянскі сын, перажыў пасляваенную галадуху ды нішчымніцу, таму добра ведаю цану хлеба... Яніна Іванаўна коратка расказала пра маю творчасць і пасля дала мне слова.

Вядома ж, не памятаю дакладна пра што я гаварыў. Павіншаваў са святам, прызнаўся, што вельмі спадабалася іхняя школа, расказаў, што я хадзіў у пяты-сёмы класы за пяць кіламетраў, зімою сядзелі за партамі ў кухвайках, што чарніла часам замярзала, як чытаў аповесці Янкі Маўра і Якуба Коласа. Расказаў пра сустрэчы з Іванам Мележам, які дапамог выбраць псеўданім, пра земляка, вялікага паэта Аркадзя Куляшова.

Потым пасыпаліся пытанні: ці пісаў у школе вершы, калі пачаў друкавацца і як першы ганарар атрымаў, калі мне лепей пішацца — восенню ці вясною, ці быў я ў Аргенціне (падзеі апавесці "Валанцёр свабоды" адбываюцца ў гэтай далёкай краіне).

Яніна Іванаўна аб'явіла, што зараз будучы выступіць дзеці. Я не паверыў сваім вухам, калі дзяўчынка-сямікласніца пачала на памяць дэкламаваць апісанне лесу з рамана "Шчыглы", затым васьмікласнік прачытаў апісанне краівадзіцы з рамана "Паводка сярод зімы", дзесяцікласніца дэкламавала гімн сніму колеру з рамана "Сіняя лета". Але асабліва ўразіў шаціцкі класнік, які прачытаў свой вершык "Родная мова". У ім гаварылася, што наша родная мова — найдаражэйшая, найпрыгажэйшая, што я і роднай маці, ён ніколі не здрадзіць ёй. Я не вытрымаў, абняў хлапчука, цмокнуў у віхрастую галаву.

Потым дзеці сцявалі, танчылі. Болей за дзве гадзіны доўжылася свята. Яно вельмі ўразіла беларускага, шчырага.

— Ну што, справа зроблена. Свята атрымалася. Якраз час абеду, — сказаў дырэктар школы. — Зойдзем трохі перакусім.

У вутравым пакоі першага паверха быў накрыты стол. Гаспадарылі жонка дырэктара, выкладчыца матэматыкі, а таксама Яніна Іванаўна ды абедзве бібліятэкаркі. Карацей, была і чарка, было і да чаркі. І ўсё з нашай беларускай шчырасцю. Насупраць мяне сядзела маладая жанчына, якая піла адно мінеральную ваду.

— Гэта наш філолаг Ксеня Пятроўна. Яна выкладае рускую мову, — патлумачыла Яніна Іванаўна. — Майго Міхаса трэмінава выклікалі ў раён. Паехаў са старшынёю калгаса. Павязе вас Ксеня Пятроўна.

— Якая ў вас машына, Ксеня Пятроўна? — спытаў я.

— Шыкоўная. "Мерс" апошняга выпуску, — жанчына неяк сарамліва ўсміхнулася. — У мяне самая надзейная машына — "жыгуль" першай мадэлі. Ад бацькі застаўся.

— Можна, у вас ёсць знаёмы паэт-халацік? — папытала дырэктрыса. — Наша Ксеня Пятроўна ніяк сабе не выбера кавалера. Цяпер жа некаторыя гараджане ахвотна едуць у вёску. Асабліва — людзі творчыя. Вы ж самі кінулі горад. Папукайце.

Усе вакол заўсміхаліся, а Ксеня Пятроўна моўчкі сарамліва апусціла вочы. Я ўсё часцей

пазіраў на гадзіннік, але гасцінныя гаспадары не адпускалі. Мусіў прызнацца, што разаралі градкі бульбы, што Ксеня Пятроўна праз мяне марнуецца, а ёй трэба ехаць дамоў у сусяднюю вёску. Нарэшце, я рашуча падняўся з-за стала.

III

Чырвоны "жыгуль" чакаў нас на школьным двары. Дарогаю я спытаўся, дзе Ксеня вучылася, чаму ездзіць з іншай вёскі. Ксеня адказала: жыве са старэнькай маці, яе трэба даглядаць, што дом іхні вялікі, трэба багата дроў. Я зразумеў, што клопату ў маладой настаўніцы, як гаворыцца, па самую макуку.

Каб не маўчаць, пачаў размову пра літаратуру, спытаўся, ці любіць яна Пушкіна.

— Хіба можна яго не любіць? Я ўсяго Пушкіна перачытала. І прозу, і паэзію.

У маладыя гады я шмат ведаў на памяць вершаў Пушкіна, Лермантава, Маякоўскага. Паспрабаваў нешта ўгадаць. І раптам успомніў, што ў нагатніку ёсць верш Пушкіна ў перакладзе на беларускую мову — перапісаў, калі рыхтаваўся да прэзентацыі выбраных твораў Пушкіна. Сказаў пра гэта Ксені.

— Прачытайце. З прыемнасцю паслухаю, — яна выклочыла хуткасць, машына кацілася па інерцыі.

*Не, я не даражу бурліваасцю хацення,
Юрлівым наступам, шаленствам*

азмрачэння,

*Пакутай, стогнам вахання маладой,
Калі на модлы ты без ласкі, без адказу
Бываеш доўга так, калі ты не агразу*

і забай пацалунак,

Міг набліжае спадчынных гарунак!

Я зрабіў паўзу, каб перадыхнуць, зірнуў на вадзіцеля. Ксеня трымала руль дзвюма рукамі за верхнюю дужку, неввысокімі акуратнымі дзвочымі грукамі ўпіралася ў ніжні край руля, рэзка павярнулася да мяне:

— Што, усё?

— Не, слухайце далей.

О, як мілей мне ты, рахманніца мая!

О, як пакутліва табой шчаслівы я,

Калі на модлы ты без ласкі, без адказу

Бываеш доўга так, калі ты не агразу

Жаданням тым майм сябе аддаць гатова

І сарамліва так, няўважна і без слова, —

Каб разлагодзіцца, ты болей каб і болей, —

Урэшце пагзляць каб пал мой мімаволі!

Я скончыў чытаць. Ксеня маўчала, машына ціха кацілася на трэцім хуткасці, магор незадаволена вуркала, бо яму хацелася імчаць у аптымальным рэжыме.

— Як натуральна гучыць! А хто пераклаў?

— Міхась Стральцоў.

— Праўду кажуць, што пераклад — гэта спаборніцтва двух талентаў. Міхась Стральцоў — вялікі талент. Праўда, вершаў ягонных чытала няшмат. Болей люблю яго прозу. А якія словы ён адшукаў: рахманніца мая, пакутліва табой шчаслівы я... Ведаеце?.. Ну, як вам сказаць? Можна, я даўно б выйшла замуж, каб не была такой "рах-

Распавяла баба Ганна яшчэ пра адну сустрэчу майго прадзеда з ваўком. То быў змрочны зімовы час, калі шэрыя драпежнікі прыводзілі ў жах вясцоўцаў.

У калядны вечар пасля шматлікіх клопатаў па гаспадарцы Марціну пільна спатрэбілася зазірнуць да сябраку Дзёмкі-шаўца ў суседнюю вёску. Падчас той сустрэчы не абышлося без добрай чаркі. А там слова за слова і забавіліся мужчыны. Заседзелі за поўнач у цёплай хаце пад калядны трэск марознай ночы. Да роднага Гамоліна з Лізарава было вярсты дзве.

манніцай". Цяпер маладыя дзяўчаты гэткія шылахавосткі. Самі вешаюцца на шыю хлопцам...

Між тым "жыгулёнак" ужо каціўся па вуліцы майё вёсачкі. Спыніліся каля хаты. Запросіў зайсці ў дом, праўда, не вельмі настойліва.

— Не, няма калі. Дзякуй вам за верш, за свята для нашай школы.

Ксеня ўжо націснула на счапленне, каб уключыць хуткасць, я зняў шурпатуно далоньку з рычага хуткасці і пацалаваў. Ксеня адпусціла педаль, імкліва павярнулася да мяне. Ашчаперыла за шыю і моцна пацалавала ў вусны.

IV

Хістаючыся, я выйшаў з машыны. Магор загрукатаў, пыхнуў з глушыцеля шызы дымок. Чырвоны "жыгулёнак" рэзка ірвануў з месца.

Я пакіраваў на гарод. На бульбяных сотках было людна: прыехалі на падмогу дачка, зяць і ўнук. Я пераапраўся і ўключыўся ў работу, апавядаючы пра сустрэчу.

Потым усе дні перабіраў у памяць сваіх маладзейшых калег: каго б пазнаёміць з Ксеняй? Прыгадалася пасяджэнне Рады Саюза пісьменнікаў на пачатку лета. Я прыйшоў падтрымаць хлопцаў, якіх мы рэкамендавалі на секцыі прозы. Сярод іх быў і малады журналіст Кастусь. На пасяджэнні давалася сказаць пра яго творчасць. Кастусь прайшоў аднаголосьна. Потым па традыцыі віншавалі новых сяброў саюза, быў сціплы фурштэт з багатай шчырай размовай.

— Зайздросіце вам, што жывяце ў вёсцы, — прызнаўся Кастусь. — Мая мара — купіць дзе-небудзь хаціну. Кінуць газету. Усе сокі выпіскае журналісцкага праца. Ну, вы ж ведаеце. Прайшлі праз гэта.

— А жонка як?

— Мы развяліся. Ужо два гады адзін жыву. Кватэру размянялі. Ёй з дачкою — два пакоі, мне — аднапакаёўку. Здаў бы яе... Нейкі час пажыў бы вольным мастаком. Гэтулькі планаў, а часу бракуе.

V

Неўзабаве мне ўдалося пазнаёміць Кастуса з Ксеняй. А пад Новы год я атрымаў запрашэнне на вясельце.

"Людзей будзе няшмат. Вялікае зборшчыца нам не трэба. Сціплая сяброўская вячэра. Чакаем з жонкаю, — пісаў Кастусь. — З рэдакцыі звольніўся, кватэру здаў за "баксы". На хлеб хопіць. Ксеня раіць цэлы год не ісці на працу, а пісаць сваё і служыць толькі Слову. Яна прачытала ўсё, што я напісаў, выказала слушныя заўвагі. У мяне растуць крылы... А на днях вельмі ўзрадавала: у нас будзе дзіця! Якое шчасце, што вы нас пазнаёмілі! Ксеня часта згадвае свята ведаў у школе. Калі вы абнялі і пацалавалі хлапчука, які прачытаў свой вершык пра нашу родную мову, Ксеня ледзьве не расплакалася.

Перад сном чытаем Пушкіна на беларускай мове. Добра, што кніга самавітая, тоўстая — надоўга хопіць, ды і чытаем памалу. З прыемнасцю ўбачыў ваша прозвішча між сяброў рэдакцыі, значыць, і вы спрычыніліся да яе выдання. І за гэта — таксама дзякую.

Усё, закруцілася. Прывітанняе вашай жонцы. Да сустрэчы! Кастусь".

Міжволі прыгадаўся Ксенін пацалунак. А яшчэ падумалася: дай Божа, каб Кастусю папшчасціла, бо лепей за добрую жонку нічога не бывае на свеце.

А гэткае шчасце выпадае на долю лігартара вельмі рэдка.

Фёдар ГАНЧАРОЎ

Мініяцюры з натры

Прыгоды Марціна

Мой прадзед Марцін, са слоў бабы Ганны, быў чалавекам да працы ахвочым і па-сялянску кемлівым. Ён меў залатыя рукі ды плойму дзятвы.

Няожыцца баба Ганна, як сама любіла казаць, пракашцела на белым свеце каля ста гадоў, а яе бацька, мой прадзед, і таго больш. У чалавека такога веку здарэнняў у жыцці было даволі: як забаўных, так і павучальных.

Дык вось, людцы добрыя. Баба Ганна, як сведчылі аднавяскоўцы, не была з роду хлуслівых, распавяла мне пра здарэнне з маім прадзедам Марцінам.

Пасля тыднёвай падзешчыны на свайго пана з-пад Цёмнага лесу ішоў прадзед у сваё Гамоліна. Пан аддзячыў Марціна новым колам для воза. Вяртаўся дамоў

чалавек у добрым настроі познім лістападаўскім вечарам. Радаваўся хуткай сустрэчы з жонкай ды дзеткамі. Поўня рассыпала над зямлёю сваё халоднае сямво. Узлескавая дарога здавалася казачна-ірэальнаю. Што яшчэ трэба для стомленай душы.

Ды раптам, ні з таго, ні з с'го хтосьці нябачны так дзёўбнуў Марціна пад каленкі, што пакаціўся небарака на дарогу і кола адмяцела далёка ў бок. Асяніў сябе чалавек крыжам, узняўся паціху, мармычучы выратавальную малітву. Адшукаў кола, і сігануў наперад. Не паспеў зрабіць дзесятак крокаў, як зноў адчуў моцны ўдар пад каленкі. Агледзеўся Марцін. Падалося яму, што хтосьці ў прыдарожных кусты шуснуў. Вырасіў мой кемлівы прадзед правучыць начнога жартаўліўца, бо

ён быў не з палахлівага дзесятка, ды і страх яго рукой з душы зняло. Прыладзіўшы кола між ног, наважыўся пачакаць. І зноў страшэнны штуршок збіў Марціна з ног. А невядомая істота са страшэнным энкам знікла з колам на галаве.

Змардаваны Марцін, што было моцы пабег да вёскі. Пра начное здарэнне ані словам нікому не абмовіўся.

Раніцай жа закарцела прадзеду адшукаць свайго крыўдзіцеля. Бо не раз чуў пагалоску пра воўчыя забавы. Нярэдка смяротныя для абранага ахвяры. І сапраўды, у кустах паблізу ад дарогі ляжаў з разбітым колам на акрываўленай галаве вялізны воўк шэра-белава-тай поўсці.

Вось табе і нячысіцкі. Відань, драпежнік палчыў, што ўшчэнт

змарнаваў чалавека і вырашыў на несці яму апошні ўдар...

Вялізную воўчыну скуру з шэра-белай поўсцю Марцін аднёс пану ў падарунак. А той аддзячыў прадзеду аж чатырма новымі коламі для воза. Тое, што селяніну трэба перад будучай вясною.

Пан жа яшчэ доўга пахваляўся перад сябрамі сваім удамым паяваннем на ляснога драпежніка з такой незвычайнай поўсцю.

На падпінку, з вясёлай душой падаўся Марцін да роднай сядзібы. І першыя гамолінскія хаты ўжо былі навідавоку. Ды тут убачылася Марціну штосьці неўразумелае. Проста на яго неслася вялізная зграя воўчага вясельца. Хмель імгненна выветрыўся з галавы. У роспачы бухнуўся прадзед-бядак пад калодзежны зруб непадалёк ад першай гамолінскай хаты. А на душы зрабілася самотна-самотна. І ўсё ж крайком вока Марцін заўважыў пад трывожным месцяным святлом важака зграі з шэравата-белай поўсцю. Грэшнай справай падумалася прадзеду, што воўчы верхавода, ні хто іншы, як нашчадак загубленага ім мінулагадняга ваўка.

Акружыўшы студню, галодныя клькастыя злыдні праглі спато-ліць голад, але па няпісаных воўчых законах чакалі першага руху свайго важака. Ён жа, бессаромнік, узняўшы нагу, абдаў Марціна смярдзочым струменем. І паліўся на небараку-прадзеда паток усёй воўчай зграі.

Зрабіўшы сваё, вясельная зграя шыбанула да бліжэйшага лесу.

Арт-пацеркі

Беларускі паэтычны тэатр аднаго актёра "Зьніч" пад кіраўніцтвам Галіны Дзягілевай на пачатку новага сезона прапануе разнастайную падборку сваіх лепшых мана-спектакляў для дзяцей і дарослых. Вераснёўскую афішу адкрылі "Маленькі анёлак" (філасофская казка С. Кавалёва паводле вершаў К. Б. дэ Гаштольда) у выкананні Раісы Астрадавінай ды "Нобіль — барвяны ўладар" (паводле аповесці У. Караткевіча "Свая легенда") у выкананні Уладзіміра Шэлестава. У музычна-драматычнай інсцэніроўцы "Пачакай, сонца" (паводле рамана Л. Кастэнікі "Маруся Чурай", вершаў Н. Мацяш і матываў еўрапейскай паэзіі, з арыгінальнай музыкай Алега Залётнева) выступіла сама Галіна Дзягілева. 24 верасня артыст Мікола Лявончык у суправаджэнні цымбалісткі Дар'і Неўмяржыцкай сыграе спектакль "Не праклінай, што я люблю" (паводле вершаванага рамана Н. Гілевіча "Родныя дзеці"), а 25-га будзе паказана "Мой маленькі прынец" — інтэрпрэтацыя вядомай аповесці А. Сент-Экзюперы ў выкананні Алены Шапко. У тыя ж дні адбудуцца дзённыя лялечныя манаспектаклі.

Прыгожа адзначыў сваё 60-годдзе кампазітар Віктар Войцік: у Малой зале імя Рыгора Шырмы Беларускай дзяржаўнай філармоніі з песнямі прайшоў яго аўтарскі канцэрт. Адын з вядучых майстроў айчыннага музычнага мастацтва, ён узбагаціў нашу культуру цудоўнымі творамі. Араторыі і сюіта для народнага аркестра, музычна-сцэнічны твор для дзяцей, інструментальнае п'есе, вакальны цыкл — ці не ўвесь жанравы спектр прадстаўлены ў тэматычна разнастайных кампазітарскіх набытках. Гэта нейкім чынам адлюстравалася і ў канцэрце, на афішы якога значыліся выдатныя выканаўцы: Дзяржаўны камерны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам Пятра Ванцізілаўскага, спявачка Любоў Каспорская, кларнетыст Генадзь Забара, цымбаліст Яўген Гладкоў.

Больш як 80 жывапісных работ — нацформтаў, пейзажаў, партрэтаў, створаных у 2002 — 2007 гадах, прадставіў на сваёй персанальнай выстаўцы "Адліга" самабытны малады мастак з Іванаўскага раёна Янка Рамановіч (летась мы знаёмлі з ім чытачоў "ЛіМа"). Вернісаж,

які адбыўся ў выставачнай зале Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнтра, прыцягнуў увагу шматлікіх аматараў вышэйнага мастацтва і прафесіяналаў. Свэг, які малое Янка Рамановіч, — гэта вобразы дзяцінства, роднае Палессе, беларуская этнаграфія, "неперспектыўны" вясковы ўклад. У экспазіцыю, напрыклад, увайшлі карціны з серыі "Вясковыя акварыум". Мастак удзельнічаў у многіх абласных і рэспубліканскіх выстаўках і пленэрах, яго творы ёсць у музеях, галерэях, прыватных калекцыях Беларусі, Польшчы, Францыі ды іншых краін.

С. ВЕТКА
Фота аўтара

Распачалася праграма адкрыццём выставы жывапісу і графікі Міхаіла Карпука. Ён працаваў на Нацыянальнай кінастудыі "Беларусьфільм" з 1972 па 1983 год, а пасля выбраў шлях "вольнага" мастака. Як мастак-пастаноўшчык Міхаіл Карпук удзельнічаў у стварэнні фільмаў "Апошняя лета дзяцінства", "Ганначка", "Парашуты на дрэвах" і многіх іншых. У жывапісе і графіцы для мастака характэрныя эпічнасць выбраных матываў і панарамнасць выяў. Наведвальнікі Дома кіно пабачылі яго работы розных гадоў, у тым ліку і намалёваныя сёлета. Былі сярод карцін і партрэтаў беларускіх песняроў Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Пасля адкрыцця выставы адбыўся паказ дакументальнага фільма "Якуб Колас. Старонкі жыцця". Калі скончылася гэтая стужка, знятая больш як 20 гадоў таму, на сцэне з'явіўся старшыня праўлення Беларускага саюза кінамаграфістаў Юрый Цвяткоў. "Юбілей класікаў — гэта не банальныя ці нават заезджаныя словы. Гэта нагода яшчэ раз ушанаваць тых, хто стаяў ля вытокаў беларускай літаратуры і культуры", — пасля гэтых слоў непаседлівыя падлеткі засяродзіліся на выступленні Юрыя Цвяткова, які расказваў пра ўзнікненне славянскага пісьменства. Яго апавед быў надзвычай цікавы, аздоблены разнастайнымі фактамі — не ўсе, напрыклад, ведаюць, што Мяфодзія вельмі доўга катавалі, патрабуючы адмовіцца ад распаўсюджвання кірыліцы. Вельмі пранікліва выступіла выдатная актрыса Купалаў-

Згадкі ды адкрыцці ў Доме кіно

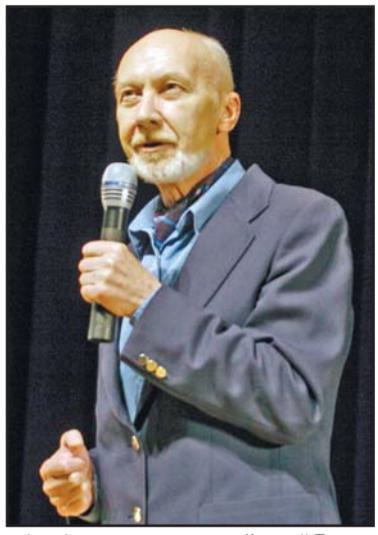
Сталічны Дом кіно разам з Беларускім саюзам кінамаграфістаў наладзілі імпрэзу, прысвечаную Дню беларускага пісьменства і 125-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Асноўнымі гледачамі сталі школьнікі старэйшых класаў.

скага тэатра і зорка беларускага кіно Святлана Зеляноўская з акапальным выкананнем калыханкі на вершы Янкі Купалы. Не менш эмацыйна выклікала і прамова рэдактара часопіса "Маладосць", сакратара Саюза пісьменнікаў Беларусі, паэтэсы Раісы Баравіковай. "Творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа настолькі маштабная, настолькі вялікая з'ява, што іх постаці будуць заўсёды прыцягваць і вабіць да сябе, — падкрэсліла Раіса Андрэеўна. — Таму паводле твораў гэтых пісьменнікаў у тэатрах ставяцца спектаклі, мастакі адлюстроўваюць іх

вобразы на сваіх палотнах, навукоўцы пішуць даследчыя працы, паэты прысвечваюць ім свае вершы". Застаецца толькі дадаць: а рэжысёры — кіно здымаюць.

Падчас святочнай праграмы гледачы пабачылі мастацкі фільм Юрыя Цвяткова "З кірмашу" ("После ярмаркі"). Ён зняты ў 1972 годзе паводле Купалавай п'есы "Паўлінка". Прыемна, што на гэтай імпрэзе прысутнічаў народны артыст Беларусі Аўгуст Мілаванавіч, які сыграў у фільме ролю пана Быкоўскага. Ён расказваў аўдыторыі некалькі цікавых выпадкаў са здымак 35-гадовай даўніны і,

мж іншым, прызнаўся: "Я нядаўна перагледваў "З кірмашу". І магу з упэўненасцю сказаць, што нават сёння не сорамна за гэты фільм".

Але больш прыемна тое, што асобы Коласа і Купалы па-ранейшаму прывабліваюць майстроў кіно, як мастацкага, так і дакументальнага. І нават калі рэжысёры здымаюць фільмы не пра іх, часцяком знаходзяць нейкія новыя факты з жыцця беларускіх класікаў. Напрыклад, рэжысёр-дакументаліст Уладзімір Арлоў (які таксама браў удзел у праграме да Дня пісьменства), здымаючы фільм "Дзядзька Павел" пра вясковага настаўніка, выпадкова высветліў, што маці галоўнага героя — стрыечная сястра маці Якуба Коласа. Гэта не сенсацыя. Такіх знаходак было шмат, шмат іх яшчэ будзе. Бо беларускія песняры Янка Купала і Якуб Колас былі сярод нас, сярод нас і застануцца навечна.

Алесь КІРЫКОВІЧ
На здымках: мастак М. Карпук; на вернісажы; выступае Ю. Цвяткоў.
Фота Кастуся Дробава

Паланез для новага сезона

Урачыстымі паланезамі Ансамбль салістаў "Класік-Авангард" мае намер адкрыць 28 верасня ў Малой зале імя Р. Шырмы свой новы канцэртны сезон, прымеркаваны да 70-годдзя Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Аўтар паланезаў — наш зямляк Восіп Казлоўскі. Не толькі асоба, але і сам лёс гэтага кампазітара мог бы зрабіцца захваляльным сюжэтам для рамана, кіно альбо оперы.

Нарадзіўшыся ў 1757 годзе на хутары Казлоўскім, паблізу Прапойска (цяпер Слаўгарад Магілёўскай вобласці), ён у сямігадовым узросце апынаецца ў Варшаве і атрымлівае першую музычную адукацыю ў кляштары святога Яна.

Арганіст, скрыпач, спявак — талент Восіпа (Ёзафа) гэтак рана і ярка праявіўся, што ім зацікавіўся ваявода з Трокаў Анджэй Агінскі і запрасіў 16-гадовага Казлоўскага настаўнікам для сваіх дзяцей. Менавіта яго, Восіпа Казлоўскага, будучы аўтар слаўтага паланеза "Развітанне з Радзімай" Міхал Клеафас Агінскі называў "шаснаццацігадовым прафесарам" і ўслед за сястрой Юзэфай спасцігаў пад яго кіраўніцтвам навуку музыкі.

У дзевятнаццаць гадоў Казлоўскі быў узяты ў рускую армію (магілёўскай зямлі яшчэ ў 1772 годзе, пасля падзелу Рэчы Паспалітай, увайшла ў склад Расійскай імперыі), удзельнічаў у руска-турэцкай вайне. Яго прыкмеціў князь Пацёмкін. Абаяльная знешнасць, талент, прыгожы голас прыцягвалі ўвагу. Да таго ж, тады ў князя на службе знаходзіўся знакаміты італьянскі кампазітар Д. Сарці, арганізатар улюбёных музычных забаў

князя. Адною з такіх музычных забаў быў і голас Казлоўскага, і складзеныя ім песні і паланезы.

Пасля смерці Пацёмкіна апекавацца Казлоўскім стаў мецэнат граф Л. Нарышкін, вялікі аматар мастацтваў. У яго пецяярбургскім доме на Мойцы Казлоўскі пражыў некалькі гадоў. Тут адбываліся вечаровыя сустрэчы з Хандошкіным, Дзяржавіным, Паізіелам, Трутоўскім (дарэчы, родным дзядзькам кампазітара).

Праз 10 гадоў Казлоўскі выходзіць у адстаўку, і кампазітарская дзейнасць, музыка становіцца для яго прафесіяй. Ён вядомы ў Пецяярбургу. Яго паланезы грывяць на прыдворных балях. Яго "расійскія песні" (так называліся тады раманы на вершы расійскіх паэтаў) былі неверагодна папулярныя і спяваліся ў кожным доме. Але галоўнае было наперадзе. Тэатр і ўсё, што з гэтым звязана, хвалявала Казлоўскага здаўна. Пачаткам сталіся вечары ў Слоніме, куды разам з сямействам Агінскіх ён наведваўся на спектаклі тамтэйшага тэатра. І верагодна, што ўпершыню магнетызм сцэны Восіп адчуў менавіта ў прыдворным слоніміскім тэатры, дзе ставіліся оперы, гучалі сімфанічныя і камерныя творы.

У 1799-м, ва ўзросце 42 гадоў, Казлоўскі займае пасаду інспектара музыкі пецяярбургскіх тэатраў, і з гэтага часу ўсё яго творчае жыццё звязана з рускім тэатрам. Пазней, праз чатыры гады, ён становіцца дырэктарам музыкі імператарскіх тэатраў, што па сутнасці азначала кіраўніцтва ўсім музычна-тэатральным жыццём Пецяярбурга. "Дырэктар музыкі" складаў яе да драматычных спектакляў, арганізоўваў канцэрты, балі пры двары. Абавязкі службы вызначылі і галоўны напрамак творчасці. Казлоўскі па сутнасці стварыў новы своеасаблівы сінтэтычны жанр "трагедыі на мюзыцы" — "трагедыя з музыкай". Яго лепшым творам у гэтым жанры з'явілася музыка да трагедыі Озерава "Фінгал". І драматург, і кампазітар нібы адгадалі ў ёй жанр будучай рамантычнай дра-

мы. Глядач быў здзіўлены і дэкаратыўнасцю знешняга абсталявання, і нязвычайнай элегічнасцю, летуценнасцю герояў, і разнастайнасцю псіхалагічных вобразаў, і патэтыкай душэўных зрухаў.

Ёсць твор, які стаіць асобна ў спадчыне Казлоўскага і не мае аналогіі ў рускай харавой літаратуры XVIII стагоддзя. Упершыню ён гучаў 25 лютага 1798 года ў Пецяярбургу ў каталіцкай царкве св. Кацярыны падчас цырымоніі пахавання апошняга караля Рэчы Паспалітай Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Гэты Рэквіем — першы ў рускай харавой музычнай культуры XVIII стагоддзя, адзіны і непаўторны вакальна-інструментальны ўзор, які адкрыў шлях да будучага з'яўлення ў ёй твораў трагедыйнага жанру.

Апошнія гады жыцця Казлоўскага прайшлі ў Прапойску, дзе музыкант пэўны час разам з дачкой (дарэчы, арфісткай) кіраваў хорам і аркестрам графа Мурамцава.

Кожнае жыццё мяжуецца звыклымі рытмамі будзённасці і святочнасці. З будзённасцю мы сям-так звыкаемся, а вось зызнне азоранай душы дзівіць нас, як упершыню, асабліва, калі гэта зызнне доўжыцца зорным "ферматам" стагоддзя, другое, трэцяе...

Промні зорнага зызння Восіпа Казлоўскага дасягнулі не толькі паланезаў яго слаўтага вучня — Агінскага, але і вакальных твораў не менш слаўтага Аляб'ева. Геніяльны Глінка ведаў творчасць кампазітара, пазней Чайкоўскі цытаваў бравурны прыпеў знакамітага паланеза ў сваёй "Пікавай даме". І нават Ша-стаковіч у оперы "Нос" камедыйна выкарыстаў той самы паланез Казлоўскага.

Музыкай Восіпа Казлоўскага з нагоды яго 250-гадовага юбілею і адкрыецца канцэрт Ансамбля салістаў "Класік-Авангард" пад кіраўніцтвам Уладзіміра Байдава. Паслухайма! Раўнахайма, якім надзейным сховішчам невыказнага, патаемнага, глыбокага і вечнага можа быць Музыка.

Ларыса СІМАКОВІЧ,
кампазітар

У Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі журналістаў запрасілі напярэдадні адкрыцця новага, 75-га сезона. Сустрэча з яго дырэктарам-мастацкім кіраўніком Валянцінам Елізар'евым адбылася "на адной дзесятай частцы" тэрыторыі, асваенне якой тэатр спадзяецца пачаць яшчэ гэтай восенню, бо ўсё ўжо амаль гатова для перасялення ў адрэстаўраваныя службовыя памяшканні, а трупа з нецярплівацю чакае пачатку рэпетыцый у новых залах. Дарэчы, адна з іх, што з'явіцца пад самым купалам тэатральнага гмаха, паводле сваіх параметраў ідэнтычная сцэне нашага Вялікага тэатра, што дазволіць артыстам працаваць ва ўмовах, набліжаных да галоўнай пляцоўкі, на якой разгортаецца спектакль.

Дарэчы, сама сцэна пасля рэканструкцыі будзе пераабсталяваная і аснашчаная адпаведна сучасным тэхнічным дасягненням. Яна зможа дзяліцца на 21 частку, што дазволіць аператыўна і вынаходліва мадэляваць пляцоўку ў адпаведнасці з пастановачнымі задачамі. Дарэчы, з'явіцца прыняты ва ўсім свеце лёгкі яе нахл — практычна не адчувальны для танцоўшчыкаў, ён спрыяе больш эфектнаму іх выгляду з глядзельнай залы. Зменіцца і аблічча залы, і выгляд сквера ля тэатра... Аднак, тэма будаўнічых работ у гістарычным доме на Траецкай гары і вакол яго была не самай галоўнай у размове маэстра Валянціна Елізар'ева з прадстаўнікамі сталічнай прэсы. У цэнтры ўвагі апынуліся, зразумела, падзеі творчыя.

Гэта і гастролі: удалыя летнія выступленні ў Германіі, запланаваны на лістапад візіт у Сірыю і традыцыйны ўжо, на Каляды і Новы год, — у Паўднёвую Карэю...

Гэта і першая прэм'ера новага сезона: "Бахчысарайскі фантан". Як вядома, балет, напісаны ў 1934 годзе рускім кампазітарам Б. Асаф'евым і лібрэтыстам М. Волкавым паводле аднайменнай паэмы А.Пушкіна, тройчы ставіўся нашым тэатрам: у 1939, 1949 і 1973 гадах. Першая пастаноўка твора (балетмайстар К. Галяйзоўскі) была асабліва значна: адбылося знаёмства нашых артыстаў з новай харэаграфічнай драматургіяй і стылістыкай. Зусім ужо хутка, 28 верасня,

Гадоў 20 таму, калі не больш, адна з вядомых нашых мастацкіх крытыкаў апублікавала нататкі пад назвай "Балет рыфмуецца з палётам". Некаторых яе калег такое кідкае параўнанне натхніла тады на вясёлыя каламбуры. Вось і мой загаловак, пэўна, здатны выклікаць іранічную ўсмішку... А зрэшты — чаму? Балет жа — гэта і суквецце артыстаў, прыгожых ды маладых; суквецце і сінтэз фарбаў на мастацкім палатне спектакля ці, калі хочаце, — россып кветак на сцэнічным полі. Балет, і ўжо без аніякіх метафар, — гэта тая жывыя кветкі, якімі вяпчаюць чынінікаў відовішча захопленыя глядачы. Але ёсць яшчэ будні балета — з "букетам" штодзённых клопатаў, руцінных спраў, праблем і адпаведных эмоцый.

Балет рыфмуецца... з букетам

адбудзецца першы паказ "Бахчысарайскага фантана", узноўленага ў харэаграфіі Р. Захарава: над спектаклем працуе ўдзельнік пастаноўкі 1973 года Ю. Траян, мастацкае кіраўніцтва В. Елізар'ева, стваральнік сцэнаграфіі і касцюмаў — даўні сябра нашага тэатра, выдатны піцерскі майстар В. Окунеў. На думку Валянціна Елізар'ева, сёлетняя прэм'ера — яшчэ адзін зварот калектыву да класікі, якая мае вялікае значэнне і для ўзбагачэння творчай формы артыстаў, і для выхавання новых пакаленняў публікі, бо "Бахчысарайскі фантан" — папаўненне і ў дзіцячы рэпертуар, якому тэатр надае выключную ўвагу.

Гэта і яскравыя перамогі артыстаў нашага балета на прэстыжных міжнародных конкурсах, якія праходзілі ў жніўні. Так, любіміца публікі салістка тэатра Кацярына Борчанка

заваявала 1-е месца і званне лаўрэата XVII адкрытага Усеяпонскага конкурсу артыстаў балета ў Нагоі. У розных узростах катэгорыях спаборнічала больш як 600 артыстаў балета з Вялікабрытаніі, Ганконга, Канады, Паўднёвай Карэі, Тайваня, іншых краін і, вядома ж, Японіі. Міжнароднае журы ачолюваў харэограф-легенда Ю. Грыгаровіч. Кожны са спаборнікаў дэманстравалі сваё майстэрства ў адной класічнай варыяцыі. Нязвычайнае побытавых і рэпетыцыйных умоў не перашкодзіла беларускай балерыне выглядаць самай прывабнай і вытанчанай кветкай у стракатым конкурсным букете, выступіўшы лепей за ўсіх у старэйшай узроставай групе, стаць першай.

Кацярына Алейнік — сёлетняя выпускніца Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа — яшчэ з часоў свайго

вучнёўства ўдзельнічае ў спектаклях Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета Беларусі. У новым сезоне яна прыйшла сюды на працу, і адразу — у якасці салісткі! Каментарый, як гаворыцца, лішнія. Але абавязкова трэба дадаць, што Кацярына Алейнік атрымала нядаўна званне дыпламанта IV Міжнароднага балетнага конкурсу ў Шанхаі (Кітай). У выніку першага конкурснага тура, які ўяўляў сабой адбор відэазапісаў, Кацярына Алейнік стала адной з дзвюх прадстаўніц еўрапейскага кантынента, якія трапілі ў фінал спаборніцтва. Са 180 рэальных прэтэндэнтаў на яго лаўры засталася 11, сярод якіх і прадстаўніца Беларусі.

Дарэчы, летась абедзве нашы Кацярыны паспяхова прайшлі прэстыжны Міжнародны конкурс артыстаў балета ў Варне: Борчанка атрымала срэбны медаль, Алейнік, у маладшой групе, — узнагароду 2-й ступені.

Свой юбілейны сезон тэатр адкрыў спектаклем "Баядэрка". Праз тыдзень пакажа прэм'еру. Крыху больш як месяц застаецца да яшчэ адной урачыстай падзеі: 30 кастрычніка тэатр адзначыць 60-годдзе свайго выдатнага кіраўніка, народнага артыста СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, прафесара Валянціна Елізар'ева. Няма сумніву, што ў гэты вечар вялікая сцэна Палаца Рэспублікі будзе патапаць у кветках!

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
На здымку: лаўрэаты міжнародных конкурсаў Кацярына Алейнік і Кацярына Борчанка падчас сустрэчы з журналістамі.

Фота аўтара

Маляванья казкі

У сталічнай мастацкай галерэі "Універсітэт культуры" прайшла выстаўка ілюстрацый мастака Паўла Татарнікава "Казка пра п'есу і оперу".

Графікай Паўла Татарнікава праілюстравана каля 50-ці кніг, пераважна дзіцячых. Сярод іх казкі Г. К. Андэрсена, п'есы У.Шэкспіра, беларускія народныя казкі і выданні на гістарычную тэматыку. А ў экспазіцыі былі нават ілюстрацыі да лібрэта оперы Р. Вагнера "Золата Рэйна". Як заўважыў дырэктар галерэі Дзяніс Барсукоў, і сама выстава, і вернісаж мелі вялікую папулярнасць у глядачоў. "І для мяне вельмі прыемна адкрываць новы сезон у нашых залах выставай такога маладога, але ўжо — скажу без сумніву — майстра", — дадаў Дзяніс Валер'евіч.

Тое, што Павел Татарнікаў майстар сваёй справы, пацвярджаюць больш як 30 персанальных і групавых (з яго ўдзелам) выстаў, што адбыліся ў Беларусі, Вялікабрытаніі, Германіі, Даніі, ЗША і іншых краінах. А таксама дзесяткі ўзнагарод, сярод якіх Гран-пры конкурсу "Мастак і кніга", прыз "Залаты яблык" Міжнароднага біенале "ВІВ'2001", прэмія "Лепшы ілюстратар года'2007", медаль Беларускага саюза мастакоў.

Павел Татарнікаў нарадзіўся ў 1971 годзе ў сям'і мастакоў. Ён расказвае, што ілюстраванне кніжкі, якіх было шмат у бацькоўскім доме, яму хацелася з дзяцінства. У 1989-м скончыў Рэспубліканскую гімназію-каледж па музыцы і выяўленчым мастацтвам імя І. Ахрэмчыка, у 1995-м — Беларускаю дзяржаўную акадэмію мастацтваў. Падчас вучобы паспрабаваў сябе і ў жывапісе, і ў скульптуры, але застаўся адданым графіцы.

Работы Паўла Татарнікава вельмі ярка вылучаюцца сваім непадабенствам да ілюстрацый іншых мастакоў. Звычайна ілюстрацыі ўспрымаюць як дадатак да тэксту. У выпадку з творчасцю Паўла Татарнікава можна ўпэўнена сцвярджаць: тэкст і малюнкі дапаўняюць адно аднаго. Але часта здараецца, што пісьменнікі бачаць "суседзяў" свайго тэксту не такімі, як іх бачыць мастак. Сам ён кажа, што спрэчкі з пісьменнікамі ўзнікаюць заўсёды: "Таму нярэдка даводзіцца ісці на кампраміс. Калі нічога не атрымліваецца, то здараецца, я кажу: "Атрымалася не так? Я забіраю свае работы і ўсё". У іншых выпадках пісьменнік кажа: "Ну, ведаеце, калі гэтага не змяніць, то я забіраю свой рукапіс і нічога не выйдзе". Але бывае і яшчэ лепш — умешваецца выдавец: "Так, хлопцы, сціхніце, будзе так, як скажу я, бо мне гэта прадаваць!"

Прадуманыя вобразы герояў, цікавая ігра колераў і проста неверагодна скрупулёзна прапрацаваныя дэталі — гэта ўласціва сці мастацтва Паўла Татарнікава. Калі вы, беручы дзіцячую кніжку, пачынаеце падазраваць, што ілюстрацыі рабіў казачны фатограф казачным фотаапаратам і не за пісьмовым сталом, а ў прасторы нейкай казкі, — гэта ўражанне ад мастацтва Паўла Татарнікава.

Алесь КІРЫКОВІЧ

Залацінкамі слоў

Гарачая сонечная пятніца; спякотная, з вечаровай наважніцаю, субота: 15 і 16 чэрвеня. Якія гэта былі прыгожыя, пагодлівыя, рамантычныя дні! Акурат тады ў Маладзечне праходзіў IX Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі. Для літаратараў — удзельнікаў святая ён быў асабліва значна, бо прысвячаўся юбілею нашых класікаў Янкі Купалы і Якуба Коласа, чыя творчасць, як магутныя карані, сілкуе самабытнае дрэва беларускага прыгожага пісьменства.

Вядома, што адбываецца святая на Маладзечаншчыне, непадалёк ад роднага Купалавага гнязда, і ў сёлетні юбілейны год гэта паўплывала на змест фестывальнай праграмы. Група ўдзельнікаў песенна-паэтычнага свята наведвала памятных мясціны "малой радзімы" песняра.

Прыгледзьцеся да здымкаў. Вось нашы паэты — Алесь Бадак, Раіса Баравікова, Міхась Башлакоў, Навум Гальпяровіч, Янка Лайкоў, Уладзімір Мазго, Леанід Дранько-Майсюк, Андрэй Скарынкін, Кастусь Цыбульскі, Андрэй Цялоўскі, Мі-

кола Шабовіч, Віктар Шніп, а з імі кампазітары Леанід Захлеўны, Валерый Іваноў, а яшчэ — дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Алена Матэвасян ды мясцовыя работнікі культуры, краязнаўцы. Купалавы сцежкі вялі іх у той дзень да Вязынкі, да пазлавай калыскі, да яго вечна жывой крынічкі. Заехалі і ў Радашковічы, дзе ўзялі ўдзел у цырымоніі адкрыцця помніка Янку Купалу. Цікава, што сам помнік — не новы. Гэтая класічна строгага выява Паэта, зробленая выдатным беларускім скульпта-

рам Аляксеем Глебавым, з'явілася ў Радашковічах з паўстагоддзя таму. Праўда, як гавораць мясцовыя людзі, куток для ўстаноўкі помніка быў выбраны не надта ўдалы. І вось гэтым летам перанеслі яго на новае, што называецца, віднае і пачаснае месца — побач з Домам культуры. Другі здымак быў зроблены фестывальнай раніцай 16 чэрвеня, калі адбылася вандроўка ў Яхімоўшчыну, дзе само наваколле, багатае на аўтэнтчныя пабудовы, нібы на-

гадвае пра тутэйшыя старонкі Купалавай біяграфіі. Цяпер тут будуць нагадваць пра Песняра і яго залацінкі-радкі, выбітыя на магутным камяні:

Дык жа знайце, чаго б я хацеў
Аб чым думачкі толькі мае:
Каб мой люд маю песню запеву
І пазнаў, аб чым песня пляе!
1906 г. Яхімоўшчына.

У адкрыцці гэтага манументальнага знаку браў удзел і міністр

культуры Беларусі Уладзімір Матвейчук.

І дзе б ні прыпыняліся ўдзельнікі фестывалю падчас незабыўных і кранальных сваіх вандровак, паўсюль гучалі вершы, трымцелі ў сонечным паветры залацінкі паэтычных беларускіх слоў, прысвечаных Янку Купалу, і адчувалася прысутнасць яго жывога духу.

Я. КАРЛІМА

Фота Віктара Шніпа

Творчы конкурс на лепшыя артыкулы пра выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры

Зорны час Антаніны

Пароль неўміручасці —
родная мова

Пятрусь Макаль

— Мой гонар — выпускнікі 2001 года, мой 11 "А" клас. Дваццаць юнакоў і восем дзяўчат — з іх 9 медалістаў: чатыры вучні атрымалі залатыя медалі, пяць — сярэбраныя. Усе закончылі школу без аніводнай тройкі ў атэстаце. 18 чалавек паступілі ў вышэйшыя навучальныя ўстановы, дзве дзяўчынкі — у медыцынскі каледж. Такіх вынікаў у гісторыі школы яшчэ не было, — са шчаслівай усмешкай на твары распявае мне настаўніца беларускай мовы і літаратуры Мядзельскай СШ № 1 імя Уладзіміра Дубоўкі Антаніна Пятроўна Штура.

У школе праводзіўся конкурс сачыненняў на тэму "Настаўніца любімая мая". Многія класы прадставілі творчы партрэт любімага педагога, які дае цікавыя ўрокі, аб'ектыўна, справядліва ставіцца да вучня, гатовы падтрымаць, абараніць, дапамагчы. "Антаніна Пятроўна Штура — выдатны педагог: стараецца быць з вучнямі на "роўных", як з дарослымі, уважліва ставіцца да іх думак. На ўроках у яе стопрацэнтная прысутнасць вучняў. Яна патрабавальная да дзяцей, яшчэ больш — да сябе, не шкадуе ўласнага часу, выкарыстоўвае розныя формы і метады работы. Імкнецца прывіць любоў да роднай мовы, даць трывалыя веды сваім падпечным. Штогод яе выхаванцы становяцца прызёрамі раённых алімпіады, студэнтамі вышэйшых навучальных устаноў. А.П. Штура паважаюць не толькі вучні, але і іх бацькі", — пісала дзесяцікласніца Н. Бурак.

Гутарыў з Антанінай Пятроўнай. Яна ахвотна раскрывала сваю душу, нібы спавядалася перада мною: "Мне здаецца, што я нарадзілася педагогам, настаўнікам. Я гарэла гэтым жаданнем. Марыла стаць капітанам карабля, які трэба прывесці ў краіну ведаў. Для мяне школа — гэта і прафесія, і хобі, і само жыццё".

Па сцвярджэнні Антаніны Пятроўны, урок — гэта твор мастацтва, які дае настаўніку і вучням магчымасць самавыяўлення і самавызначэння, гэта сумесны пошук ісціны, дзе галоўным кіраўніком творчага працэсу з'яўляецца настаўнік.

І нельга было не пагадзіцца з ёй, калі яна горача даводзіла:

— Сёння нашаму грамадству патрэбны творчыя людзі. Таму прынцып, якім я кіруюся, — вучыць і вучыцца ў атмасферы творчасці, — дае рэальную аснову для выхавання гарманічна развітай асобы.

Антаніна Пятроўна запрасіла мяне на ўрок беларускай літаратуры ў 9 класе. Тэма аказалася цікавай — "Выбар, падказаны сэрцам" (паводле апавядання К. Чорнага "Вераснёвыя ночы" (Абраная форма ўрока — урок-дослед/псіхалагічны аналіз праз мастацкую дэталю). На дошцы напісаны эпіграф:

Любоў — як іскра.

Наліціць

З вышыннь свавольны

Вольны вецер,

І іскра выбухне агнём

І ўсё жыццё сабой асвеціць.

(Ніна Загорская)

Праблема, якую трэба вырашыць: каханне — радасць ці боль, ці перашкода сяброўству?

Наперадзе нас чакала дыскусія па шмат якіх пытаннях. Вось некаторыя з іх: "Вераснёвыя ночы" — твор пра радасць жыцця і прыгажосць кахання; ці згодны вы з маім меркаваннем? што значыць кахаць для герояў твора? а для вас? што важна для кахання — знешнасць ці душа?

Вучні зачытваюць прадуманыя назвы да кожнай часткі твора і даюць ім сваё тлумачэнне.

Настаўніца знаёміць клас з планам вывучэння тэмы.

Заслухоўваецца паведамленне вучня на тэму "Кузьма Чорны — выдатны псіхолаг, майстар мастацкай дэталі".

Абмяркоўваецца праблемна-тэматычнае кола "Вясковая мадонна на пакручастай сцежцы выбару".

Настаўніца ўмела вядзе дыялог з вучнямі. Клас поўніцца яе мілагучным голасам.

Урок літаратуры і мовы — адна з важнейшых форм развіцця творчых здольнасцяў вучняў. Дзейнасць настаўнікаў, накіраваная на абуджэнне творчых здольнасцяў школьнікаў, з'яўляецца не чымсьці будзённым, а высакароднай працай, вартай вялікіх вынаходніцтваў.

Антаніна Пятроўна ўпэўнена, што менавіта творчы элемент, творчы пачатак як вядучы ў навучанні і здольны забяспечыць сінтэз усіх функцый літаратуры (пазнавальнай, выхаваўчай, камунікацыйнай, геданічнай, развіццёвай). Творчасць заўсёды прадугледжвае высокае напружанне і засяроджанасць, яднанне ўсіх духоўных сіл чалавека — думак, эмоцый, фантазіі, волі.

Глыбока прадумаць, адчуць значэнне таго ці іншага вобраза, мастацкага прыёму, сродку мастацкай выразнасці ў тэксце твора вучань найбольш паспяхова зможа ў працэсе творчай працы.

— Лічу найбольш неабходным развіваць у вучняў цікаўнасць. Для гэтага выкарыстоўваю прыёмы, якія абуджаюць эмоцыі, бо без іх нельга палюбіць літаратуру як мастацкае слова, нельга пераадолець бар'ер неўспрымальнасці, абьякавасці, душэўнай глухаты. Імкнуся, каб дзеці мелі жаданне чытаць, — гаворыць Антаніна Пятроўна.

Яе вучні з вялікім задавальненнем бяруць удзел у пастаноўках ляльнага тэатра, складаюць свае казкі, ілюструюць іх, інсцэніруюць урывкі, спрабуюць пісаць сцэнарыі паводле мастацкіх твораў, перапрацоўваюць іх на сучасны лад. Вучні вымушаны пераўвасабляцца, ставіць сябе на месца герояў. Яны вучацца правільна і гучна вымаўляць словы, рабіць дэкарацыі, шпіль касцюмы, а гэта развівае мастацкую фантазію, эстэтычны густ, разам з тым рытуе вучняў да ўспрымання драматычных жанраў, развівае ўменне карыстацца тэарэтыка-літаратурнымі паняццямі (рэпліка, рэмарка, дзея, з'ява, карціна, маналог, канфлікт).

Работу па развіцці творчых здольнасцяў настаўніца часам звязвае з напісаннем імі дыялога на прапанаваны сюжэт або напісаннем вершаў. Яна імкнецца, каб вучні ў параўнанні, эпітэце бачылі "сакрэт" твора, каб пры сустрэчы з тэмамі ў іх абуджалася ўяўленне, з'яўлялася адчуванне, што яны разам з пісьменнікам уваходзяць у свет, дзе "сонца ўсміхаецца", "мароз лютуе", "сцяжына ўецца"...

На ўроках Антаніна Пятроўна ўключае вучняў у пазнавальную дзейнасць, выхоўвае любоў да даследчай працы. Вось яе галоўныя патрабаванні пры аналізе паэтычных твораў: вучыся адчуваць рытм у жыцці і мастацтве; параўноўваючы прадметы, з'явы, выпрацоўвай сваё асабістае бачанне свету; авалодай метафарай і ўвасабленнем як асабівымі і паэтычнага мыслення; ведай аб другім жыцці вершаў (паэзія ў музыцы).

— У выкладанні літаратуры асабліва важна пазбягаць шаблону, — значае Антаніна Пятроўна і дапаўняе сваю думку: — Кожны ўрок павінен адрознівацца ад папярэдняга не толькі

матэрыялам, але і кампазіцыяй, будовай, ужываннем прыёмаў. Каб павялічыць актыўнасць вучняў на ўроках, выкарыстоўваю ўрока-прэс-канферэнцыі, урокі-падарожжа, урокі-брэйн-рынга, урокі-даследавання, урокі-справядачы творчых груп, урокі ў форме КВЗ.

Школьнікі — сааўтары працы Антаніны Пятроўны. Яна спасылкаецца на прыклады і прыводзіць вытрымкі з сачыненняў сваіх вучняў. Вось як выказалася Наталія Драгун па тэме "Чым шкодныя для нас гарлахвацкія і зёлкіны?".

Дык помніце, людзі, апошнім смяецца не той, хто штодзённа зламьсніка грае. Не той, хто падману, хлусні паддаецца, а той, хто вась гэта хлусню выкрывае.

Існуе прыказка: якое пытанне — такі і адказ. Яна адлюстроўвае асноўную заканамернасць мысліцельнай дзейнасці: дзе няма пытанняў, адчування праблемы — там няма і думкі. Творчыя задачы (тэмы) патрабуюць творчага вырашэння, а значыць, яны і актыўвизуюць і развіваюць творчыя здольнасці вучняў.

Шукаць такія залацінкі творчасці нялёгка, бо ёсць і слабыя вучні. Настаўніца стараецца знаходзіць і ў іх рабоче нешта станоўчае, цікавае, звяртае на іх знаходкі ўвагу аднакласнікаў. Гэта і ёсць тая іскрынка, умела "дзьмухаюць" на якую, можна запаліць у душы вучня агеньчык творчасці, сачыць, каб ён не згас, а разгарэўся. А пачынаецца гэта работа перш за ўсё з мініяцюрных замалёвак (сачыненне-мініяцюра, сачыненне па карціне, сачыненне па прыказцы, ілюстраванае сачыненне і г.д.).

Праз сачыненні ва ўсіх вучняў выхоўваюцца не столькі літаратурныя здольнасці, колькі творчыя адносіны да жыцця і працы ўвогуле. Канечне, наўрад ці ўсе дзеці стануць пісьменнікамі, але затое навучацца глыбока разумець літаратуру, дакладна, выразна выказаць свае думкі, рабірацца ў тым, чым варта і чым не варта захапляцца.

— У кожнага настаўніка ёсць сваё творчае крэда. А якое яно ў вас? — пытаюся ў Антаніны Пятроўны.

— Вучыць дзяцей, вучыцца ў дзяцей, вучыцца разам з дзецьмі.

Падумаўшы, яна дадае:

— Настаўнік павінен кіравацца жаданнем узвысіць вучня, навучыць любіць кнігу, слова, Радзіму. І, безумоўна, выхоўваць паслядоўнікаў, якія б усвядомілі і данеслі да сучаснікаў і нашчадкаў сусветную значнасць роднай мовы, літаратуры, культуры.

Вядома, шлях да поспехаў пралягае і праз памылкі. Не памыляецца той, хто нічога не робіць. А настаўнік — нястомны шукальнік сцежак да сэрцаў вучняў. Ён заўсёды ў творчым пошуку.

— Цяжкі настаўніцкі хлеб? — пытаюся ў Антаніны Пятроўны.

— Ён часта асцюкаваты, густа замешаны на цяжкіх іспытах, вытрымцы і самаахварнасці. А яшчэ — на любові да дзяцей і сваёй працы, — так сказаў пра працу настаўніка пісьменнік, выдатнік народнай асветы Мікола Чарняўскі. Здаецца, больш ёмкага выказвання я не чула. Мабыць, не ўсім (а бывае — і мне таксама!), асабліва цяпер, зразумелы мой выбар гэтай прафесіі: неграшавітай, некамерцыйнай, але такой клопатнай: не заўсёды ўдзячнай, ды неабходнай, патрэбнай. І як бы там ні было — прэстыжнай, ганаровай. Але ўсё роўна мы — гонар нацыі. Мы фарміруем яе духоўнасць!

Аркадзь НАФРАНОВІЧ

Шчасце, калі аддаеш больш, чым бярэш...

Яна вечна праісана ў краіне Дзяцінства. Кожны дзень "шукае сонца галінамі сваёй душы". У яе свой завет: быць з дзецьмі ў радасцях і ў горы, бараніць іх усімі магчымымі сродкамі, быць ім усім — судзей і адвакатам, дарадчыкам і памочнікам, таварышам і сябрам.

На пытанне, якой прафесіі вы аддалі б перавагу, калі б пачалі спачатку, яна не задумваецца адказаць:

— Ёсць прафесіі, якіх не зменіць бег жыцця, іх не спыніць плынь любога часу, на восі іх трымаецца зямля. Пераканана, упэўнена, што вечнай прафесіяй на зямлі будзе настаўнік. Наш прагматычны навуковы век цісне на сэрца і душу, і толькі сэрца настаўніка вучыць быць адкрытым Дабру, Чалавечнасці. Дабру не абстрактнаму, не ўсёдаравальнаму, а канкрэтнаму, супрацьпастаўленаму злу. Адукацыя камп'ютэрызуецца, але жывое слова настаўніка, яго ўсмешка, позірк не зможа замяніць ніхто. Кожны дзень праз жывы дыялог з вучнямі я іду да спасціжэння вялікага свету духоўнасці, пазнання ісціны. Разам з героямі кніг мае дзеці здаюць экзамен на чалавечнасць і гуманізм, на ўменне жыць у грамадстве ў адпаведнасці з выпрабаванай на працягу не аднаго стагоддзя этыкай.

Вось такая яна — Зоя Іванаўна Кавальчук, настаўнік беларускай мовы і літаратуры СШ № 30 г. Брэста. 28 гадоў сэрца яе не шукае спакою, бо апанавана працай, працай стваральнай. Настаўніца мае высокую навукова-тэарэтычную падрыхтоўку, выдатна ведае свой прадмет, дасканала валодае метадыкай выкладання. Шмат увагі аддае выхаванню вучняў не толькі на ўроках. Экскурсіі па родным краі дапамагаюць ім спасцігаць

Радзіму праз далучэнне да помнікаў "свой даўніны".

Заходжу ў яе творчую лабараторыю-кабінет. Сабраны матэрыял на паліцах сведчыць пра нестандартнасць мыслення. Тут кожная драбніца дарагая, бо ўсё патрэбна на ўроку.

Патрабавальная да сябе, з такой меркай ідзе да іншых. Як класны кіраўнік Зоя Іванаўна з'яўляецца добрым арганізатарам дзіцячага калектыву. Чулая і ўважлівая, добрая і працавітая, чалавечная і шчырая — так характарызуюць яе дзеці.

Павагу наша гераіня заслугуе штодзённай нястомнай працай. Сапраўднае адкрыццё — урокі літаратуры. Адкрытая размова, са спасылкамі і на тое, што адбываецца ў творы, і на рэальнае жыццё. Такія ўрокі пакідаюць след у памяці надоўга. Дзеці бароняць слабое і бездапаможнае, асуджаюць жорсткае і пачварнае. Свой шлях да дзіцячых сэрцаў Зоя Іванаўна шукае ўсё жыццё. Любоў да мовы, захопленасць і апантанасць, кампетэнтнасць і дасведчанасць вылучаюць яе сярод іншых настаўнікаў.

Дбайная гаспадыня, клапатлівая маці, яна гадуе траіх дзяцей: сына Аляксандра, дачушак-блізнят — Алену і Іну. Многае пераймаюць яны ад маці. Алена вучыцца на другім курсе БрДУ ім. А.С. Пушкіна на біялагічным факультэце. Іна зацікавілася рэстаўрацыяй помнікаў архітэктуры, таму абрала політэхнічны каледж. Муж прызвычаіўся да складанай прафесіі жонкі і з нецярылівасцю чакае, калі дружная сям'я збярыцца разам.

Сустрэча з гэтай цікавай жанчынай, таленавітым педагогам пераконвае ў тым, што шчасце — гэта калі аддаеш больш, чым бярэш.

Ніна ДРЫК

Беларуская літаратура — адна з найважнейшых галін мастацкай культуры беларусаў, своеасаблівае люстэрка іх багатага духоўнага жыцця, іх дум, імкненняў ды перажыванняў, гуманістычных ідэалаў, магутны сродак нацыянальнага самавыяўлення і самасцвярджэння. Яе шматвяковыя набыткі — праўдзівы летапіс гісторыі нашага народа, яго складанага лёсу. У жыцці чалавека і грамадства кніга заўсёды займала пачэснае месца. Сярод вялікай літаратурнай плыні твораў дастойнае месца займаюць і творы пісьменнікаў, нашых землякоў. Бярэзінская зямля дала беларускай літаратуры нямала таленавітых прэзідэнтаў, паэтаў, крытыкаў.

Міні-музей землякоў-пісьменнікаў

І нездарма ў Новінскай сельскай бібліятэцы Бярэзінскага раёна вялікая ўвага надаецца папулярнаму творчасці беларускіх пісьменнікаў і пісьменнікаў-землякоў. Тут аформлены пакой беларускай літаратуры і быту, дзе прадстаўлены творы айчынных аўтараў, пісьменнікаў-землякоў, аматараў прыгожага пісьменства і краязнаўчых матэрыялы, якія назапашваліся на працягу многіх гадоў.

Пры афармленні інтэр'ера выкарыстаны элементы нацыянальнага каларыту: ручнікі, паробкі народных майстроў, макраме, пано з саломкі, старадаўнія рэчы хатняга побыту. Краязнаўства захавала супрацоўніца Новінскай бібліятэкі Галіну Кіклевіч, якая вучыць іншых з павагай ставіцца да нацыянальнай спадчыны. Галіну Іванаўну даўно цікавіць гісторыя роднага краю: хто мы, адкуль мы, дзе нашы карані? Усе матэрыялы — вынікі пошукавай работы — сабраны ў альбомы, папкі, тэматычныя дасье, якія прадстаўлены на краязнаўчай выстаўцы "Мой край — зямля бярэзінская".

Усе тэксты ў пакоі пададзены на роднай мове, выдзелены

персанальныя падзяляльнікі на класікаў нацыянальнай літаратуры, больш вядомых сучасных пісьменнікаў, лаўрэатаў прэміі. Добрымі арыенцірамі для чытачоў з'яўляюцца рэкламнікі "На беларускім літаратурным Алімпі", "Хто ёсць хто ў беларускай літаратуры", раскрытыя тэматычныя паліцы "Літаратурны набат", "Літаратурны дэбют", "Літаратурны партрэт юбіляра" і інш., якія пастаянна абнаўляюцца і часта мяняюцца. З нагоды абвяшчэння ў краіне 2007 года — годам Янкі Купалы і Якуба Коласа, аформлена выстаўка "Гонар і слава беларускага народа", прысвечаная класікам айчыннай літаратуры. Цікаваць выклікаюць каштоўныя экспанаты-выданні "Кнігі з аўтографамі — нашчадкам на памяць" з аўтографамі беларускіх пісьменнікаў, зробленымі спецыяльна для бібліятэкі.

Асабліва ўвага надаецца літаратурнаму краязнаўству. З пачатку бягучага года пачала дзейнічаць экспазіцыя міні-музея "Літаратурнае сусвет Бярэзіншчыны", якая бліжэй знаёміць чытачоў і наведвальнікаў бібліятэкі з жыццём і

творчасцю вядомых беларускіх пісьменнікаў-землякоў і маладых, пачаткоўцаў.

На асобных стэндах прадстаўлены візітныя карткі з партрэтамі пісьменнікаў, крытыкаў, казачнікаў — выхадцаў з Бярэзінскага краю і тых, чый лёс так ці інакш быў звязаны з ім: Ю. Масальскага, М. Ваньковіча, С. Рабіновіч, Я. Цвіка, Р. Няхая, М. Скрышкі, Я. Ермаловіча, Я. Курто, а таксама Р. Ігнаценкі, А. Бычкоўскага, Я. Туміловіча, І. Маркевіча, І. Сабчука, Л. Беляковай, Я. Герцовіча, П. Дзюбайлы, П. Рунца... Тут жа месціцца іх творы ды інфармацыйныя выданні Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкай і якія адлюстроўваюць жыццёвы і творчы шлях славных землякоў.

На пачэсным месцы — малавядомы пісьменнік Беларусі Янка Цвік (Іван Бабіновіч), ураджэнец вёскі Падваложжа, адна з вядомых вёскаў абласнага раёна. Факты з яго біяграфіі ўдалося ўзнавіць дзякуючы ўспамінам родзічаў — дачкі Валянціны Бабіновіч, сястры Міланні Няхай, пляменніка Мікалая Путрыка — і пошуку ўдзельнікаў

краязнаўчага клуба "Радзімічы" на чале з Галінай Кіклевіч. У выніку — аддзелам маркетынгу Бярэзінскай ЦБС выдадзены даведнік "Патрыёт бацькаўшчыны і роднай мовы (І. Бабіновіч)" у серыі "Малавядомае імя земляка". Кожны з наведвальнікаў літаратурна-краязнаўчага міні-музея можа пабачыць асабістыя рэчы славяна земляка, а таксама яго фотаздымкі са сваякамі, сябрамі, вядомымі творчымі людзьмі Беларусі, у тым ліку і з Якубам Коласам.

Сярод рарытэтаў міні-музея — выданне паэмы Коласа "Сымон-музыка" 1928 года з даравальным надпісам аўтара і памятная паштоўка ад Максіма Гарэцкага Івану Бабіновічу, арыгінал адзінага друкаванага выдання яго твораў у часопісе "Чырвоны сейбіт" за 1928-ы.

Ганарыцца Галіна Іванаўна і чытачы ўстановы пісьменнікам-песняром роднай прыроды Р. Ігнаценкам з вёскі Паплавы.

На асобным стэлажы пад назвай "Аматары прыгожага пісьменства бярэзінскай зямлі" змешчаны візітоўкі і выдадзеныя Бярэзінскай цэнтральнай бібліятэкай зборнікі літаратурнай творчасці маладых і пачы-

наючых аўтараў, якія друкуюцца на старонках раённай газеты "Бярэзінская панарама". Гэта зборнікі паэзіі жыхара в. Арэшкавічы В. Капачэні "Муза Бярэзіншчыны не пакідае", земляка з в. Якшыцы С. Каліты "Зорка таленту, зорка паэзіі", ураджэнкі г. Беразіно І. Амельчанка "Свет, поўны харастава", былога намесніка рэдактара райгазеты "Бярэзінская панарама" Г. Шчур "Любімая сталіца" і "Свет без вайны і насілля". Апошняя кніга носіць аднайменную назву ў гонар тэмы Міжнароднага літаратурнага конкурсу, на якім аўтар у мінулым годзе заняла першае месца сярод беларускіх прадстаўнікоў сталага ўзросту.

У зборніку "Неба ззяе промнямі душы" прадстаўлена творчасць настаўніцы беларускай мовы і літаратуры з в. Любушаны Г. Яблонскай. "Ідзе казачнік па свеце" — казачныя фантазіі жыхаркі Беразіно А. Лучанок, а казкі, складзеныя дзецьмі раёна і агучаныя на Нацыянальным радыё ў выпусках перадачы "Вячэрняя казка", увайшлі ў зборнік "Казкі зямлі бярэзінскай".

Да слова, экспазіцыя літаратурна-краязнаўчага міні-музея — першая і адзіная ў раёне, таму і прыцягвае ўвагу жыхароў і гасцей вёскі, дазваляе больш падрабязна знаёміцца і даведацца пра знаных землякоў-пісьменнікаў. А бібліятэкар Галіна Кіклевіч заўсёды імкнецца зацікавіць наведвальнікаў устаноў, робіць для іх кожны раз нешта новае, своеасаблівае, адметнае і запамінальнае як у афармленні, так і ў правядзенні масавых мерапрыемстваў — экскурсій, аглядаў літаратуры, вечарын, дзён пісьменнікаў-юбіляраў, літаратурна-краязнаўчых гадзін, гадзін паэзіі, абмеркаванняў твораў.

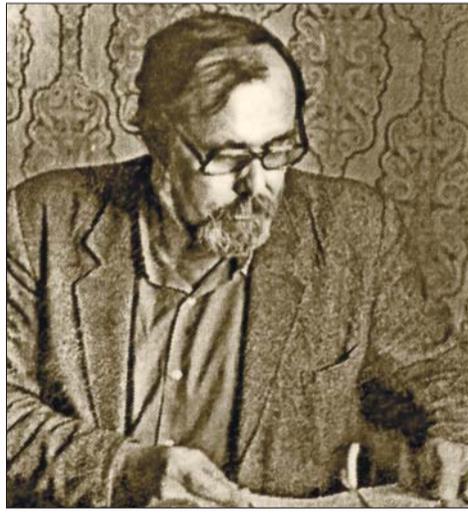
**Наталля МАЕЎСКАЯ,
метадыст Бярэзінскай ЦБС**

На здымку: літаратурная экспазіцыя ў Новінскай бібліятэцы.

Фота аўтара

Жыццё яго не песціла

На маім жыццёвым полі шанцавала на добрых людзей. Сярод іх сустраўся Анатоль Ярохін. Жыццё яго не песціла, як і большасць вяскоўных хлопцаў пасляваеннага часу. Кожны як мог прабіваў сабе дарогу.

Анатоль Паўлавіч Ярохін нарадзіўся ў 1940 годзе ў вёсцы Казелле Яноўскага сельсавета на Краснапольшчыне. Скончыў Казарудзінскую сямігодку, Высакаборскую сярэднюю школу, Крычаўскае тэхнічнае вучылішча № 5.

Працоўную загартоўку атрымаў, калі быў качагарам Касцюковіцкай электрастанцыі, механікам Камунарскай нафтабазы. Падчас службы ў Савецкай Арміі ў 1959—1962 гг. пацікаўляўся да журналісцкага слова. Па сабе ведаю, што гэта нялёгкае занятка. Анатоль Ярохін быў ваенкарам газет "Во славу Родины", "Красная звезда", "Комсомольская правда", гэта былі даволі вядомыя выданні. На іх старонках Анатоль дзяліўся сваімі ўражаннямі аб вайсковай службе. Гэтым прабіў дарогу ў Маскоўскія заочныя ўніверсітэт мастацтваў імя Н.К. Крупскай. Атрымаўшы дыплом даўся на роднай Краснапольшчыне пасля звальнення ў запас у 1963 годзе. Тут ён працаваў карэспандэнтам раённай газеты "Чырвоны сцяг", інструктарам райкама камсамола.

На думку артыста Краснапольскага народнага тэатра Сяргея Лемцогова, Анатоль Ярохін быў у самадзейнасці ўсё жыццё. Сцэна яго заўсёды радавала, натхняла.

А што значыў Анатоль Ярохін у арганізацыі моладзевых вясельляў! Амаль паўстагоддзя праляцела з таго часу, а мы, яго пагодкі, памятаем здатнага на добры жарт і траснае слаўцо хлопца, сапраўднага творцу вясельляга.

З нашага краю Анатоль пайшоў вучыцца на факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У.І. Леніна.

Так сталася, што пасля заканчэння БДУ А. Ярохін часам жартаваў, што ішоў пісьменніцкім курсам. Працаваў Анатоль адказным сакратаром Пухавіцкай раённай газеты

"Сцяг працы", сакратаром райкама камсамола, лектарам і інструктарам ЦК ЛКСМБ.

15 гадоў А. Ярохін займаўся ў Мінску выдавецкай справай, а затым лёс яго накіраваў у арганізацыйна-метадычны цэнтр па выданні гісторыка-дакументальных хронік "Памяць" Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па друку.

Памятаецца, з якім творчым імпульсам Анатоль Ярохін узяўся за стварэнне кнігі "Памяць. Краснапольскі раён". І, на маю думку, гэта кніга была кнігай яго жыцця. Усе мы, як маглі, яму дапамагалі, асабліва шчыраваў наш славны краязнаўца Леанід Васільевіч Лабаноўскі.

Работа над кнігай ішла актыўна. Здавалася, усё было гатова да яго выдання. Раптам штосьці тармазнула. А. Ярохін паўстаў перад невырашальнай праблемай, аб якой нікому не гаварыў, не наракаў. А між тым, ведаючы сваю правату, Анатоль Паўлавіч душой і сэрцам быў непахісным...

І гэта, па сутнасці, каштавала яму жыцця. На зыходзе снежня 1995 года ён за працоўным сталом скончыў свой зямны шлях.

Пахаваны А. Ярохін у Пухавіцкім раёне побач з магілай сваёй маці ў вёсцы Блужа. Мне давялося быць на пахаванні і кінуць на труну жменю роднай краснапольскай зямлі.

На Анатольевых хаўтурах за памінальным сталом сябры-таварышы з рэспубліканскага метадычнага цэнтра выказвалі адзіную думку: "Што Ярохін не дапеў, мы даізем...", маючы на ўвазе кнігу яго жыцця "Памяць. Краснапольскі раён".

Але ж жале за тэрба было каваць пакуль яно гарачае. Як старшыня раённай камісіі па стварэнні кнігі, калі трохі сцішыўся боль ярохінскай страты, не адзін раз наведваўся ў Мінск. Мае трывожныя сумненні пацвердзілі-

ся: "дапяваць" справу не было каму. Мінчукі, апусціўшы вочы долу, наракалі на занятасць. І іх можна было зразумець. Над кожным няспершным цяжарам вісела не адна кніга "Памяць" з розных раёнаў рэспублікі.

Але ж ёсць Бог на свеце. Праз пэўны час я быў запрошаны ў суседні раён на прэзентацыю кнігі "Памяць. Клімавіцкі раён", дзе сустраўся з яе ўкладальнікам Г. Напрэевым — маім былым настаўнікам, загадчыкам кафедр літаратуры і журналістыкі Мінскай вышэйшай партыйнай школы.

Выбраўшы зручны момант я падзяліўся з Георгіем Лаўрэнцьевічам горам-бядою Краснапольскай кнігі. Калісьці ён вучыў мяне журналісцкай абавязковасці, бо сам быў чалавекам асабліва выкладчыцкай патрабавальнасці да сябе.

— Вось што, браце, — сказаў мне Георгій Лаўрэнцьевіч, — закончу работу над Шклоўскай кнігай, а ты ведаеш, што гэта за выданне. Тады і павядзём гамонку.

А ў ягоных вачах убачыў згоду. Месяцы праз тры, дзесьці напрыканцы верасня 1996 года, Г. Напрэў мне тэлефанаваў са словамі: "За работу, таварышы!"

Птушкай паляцеў у Мінск. Зборы былі не доўгімі. Больш 300 фотаздымкаў падрыхтаваў фотакар "Чырвоная сцяга" Іван Ткачоў. 12 каляровых фотаздымкаў з жыцця Краснапольшчыны зрабіў журналіст з газеты "Рэспубліка" Аляксандр Кушнір. За работу ўзяліся члены раённай камісіі. Вядома, тон задаваў Георгій Лаўрэнцьевіч. А гісторыка-дакументальную хроніку Краснапольскага раёна, па сутнасці, даўсялося рабіць па-новаму. Кадыдат гістарычных навук меў багаты вопыт у гэтай справе, бо пад яго кіраўніцтвам было ўжо выдадзена дзве кнігі. На работу давялося затраціць амаль чатыры гады.

У 2001 годзе ў Краснаполлі адбылася прэзентацыя кнігі. І тут успомнілі першага стваральніка добрым ціхім словам. Як даніна светлай памяці А. Ярохіна ў кнізе значыцца, што Анатоль Паўлавіч унёс важкі ўклад у падрыхтоўку хронікі "Памяць. Краснапольскі раён".

Значную літаратурную спадчыну Анатоль пакінуў у жанрах ваеннай дакументальнасці і біяграфічнай літаратуры. Ён аўтар некалькіх дакументальных аповецей, зборнікаў нарысаў, кніг і брашур. Сярод іх "Жыццё, аддадзенае барацьбе" — зборнік успамінаў аб В. Харужай; "Праца, талент, доблесць" — аб Героях Сацыялістычнай Працы; "Пісьмы з фронту" — нарысы, зборнік успамінаў беларускіх журналістаў, дакументальная аповець "Героямі не нараджаюцца" пра воіна-афганца Мікалая Чэгіла; "Людзі з сэрцам Данка" — па мясцінах падзвігу "вогненныя пятаў"; "Апошнія пісьмы з фронту"; "Як вуліці, гарачыя радкі" — нарысы пра журналістаў.

А. Ярохін удзельнічаў у падрыхтоўцы гісторыка-дакументальных хронік "Памяць. Чэрыкаўскага, Жыткавіцкага, Лунінецкага, Клімавіцкага раёнаў, горада Бабруйска.

У заключэнне варта сказаць, што Анатоль Ярохін актыўна працаваў над аповецямі пра вялікага доменшчыка Расіі Міхаіла Канстанцінавіча Кураку, які нарадзіўся, як і ён, у вёсцы Казелле, а таксама пра аднаго з бакінскіх камісараў, нашага земляка Якава Давыдавіча Зевіна. У свой час на старонках раённай газеты "Чырвоны сцяг" друкаваліся ўрыўкі з іх. На маю думку, гэтыя аповесці засталіся няскончанай дарогай у жыцці А. Ярохіна, а хіба толькі яны? Балюча і горка ад таго, што невядома куды яны зніклі...

Фёдар ГАНЧАРОЎ

500 год першай славянскай Бібліі на Беларусі

Ужо 15 год у Расійскай нацыянальнай бібліятэцы ў Санкт-Пецярбургу штогод ладзіцца міжнародная навуковая канферэнцыя «Санкт-Пецярбург і беларуская культура». На гэтым форуме абмяркоўваюцца актуальныя праблемы беларусістыкі, а выступаюць не толькі пецярбургскія і маскоўскія даследчыкі — прыязджаюць вучоныя з Беларусі, Польшчы, Літвы, Венгрыі, Швецыі... Некаторыя пасяджэнні спецыяльна прысвечаны людзям, якія ўнеслі значны ўклад у беларускую культуру: акадэміку Я. Карскаму, прафесару А. Мыльнікаву, гісторыку М. Ермаловічу, этнографу П. Шэйну...

Канферэнцыя гэтага года прысвечана чалавеку, чьё імя памятаюць толькі нешматлікія спецыялісты. Аднак імя і праца кнігапісца Мацея Іванавіча (Мацея Дзесятага) вартыя ўсеагульнай памяці і прызнання. Бо ён — стваральнік першага на Беларусі зводу кніг Бібліі. У свой час вядомы савецкі папулярнызатар навукі М. Ільін параўноўваў кожную кнігу, якая дайшла да нас з далёкага мінулага, з папяровым караблікам, што перапальвае бурнае мора гісторыі. Надзіва дакладны вобраз! У Санкт-Пецярбургу, на Васільеўскім востраве захоўваецца галоўная праца Мацея Дзесятага — спіс кірылічнай славянскай Бібліі, над якім пяцьсот год таму працаваў выдатны біблііст і каліграф.

...А да стварэння кнігі прывялі наступныя абставіны. На пачатку XVI стагоддзя на прасторы Усходняй Еўропы быў толькі адзін поўны спіс біблейных кніг. Створаны ён быў у Ноўгарадзе Вялікім у 1499 годзе па благаслаўленні мясцовага архіепіскапа Генадзья, чаму і атрымаў назву Генадзьеўскага. Кніга, спісаная выразным паўсутаўным почыркам, вельмі сціпла адоблена; нягледзячы на гэта, наяўнасць поўнай Бібліі надавала Вялікаму Маскоўскаму князству (якое толькі што далучыла да сябе Ноўгарад) вялікі аўтарытэт не толькі сярод праваслаўных, але і паміж хрысціян іншых канфесій.

Тым часам развіццё дыпламатычных адносін паміж Масквой і ВКЛ прывяло да рашэння парадніцца — маскоўскі вялікі князь Іван III Васільевіч згадзіўся выдаць сваю дачку Алену за вялікага князя літоўскага Аляксандра Казіміравіча (Аляксандра Ягелона). Да Алены Іванавічы сватаўся і мазавецкі князь Конрад, прапануючы ваенны саюз супраць Аляксандра, аднак куды яму было цягацца з гаспадаром ВКЛ, у якога да ўсяго маладошны брат — Ян Альбрэхт — быў каралём Польшчы, а старэйшы, Уладзіслаў — каралём Чэхіі і Венгрыі!

У студзені 1495 года полацкі намеснік Ян Юр'евіч Забярэзскі прыехаў па нявесту ў Маскву. Пасля шматлікіх піроў вясельны картэж праз Смаленск—Віцебск—Полацк, дзе яго ўрачыста сустракалі і праводзілі, накіраваўся ў сталіцу Вялікага княства. Жаніх на чале найбольш шануюных сваіх вяльможаў сустраў картэж за тры вярсты ад Вільні і суправаджаў яго конна да горада. У той жа дзень у віленскім кафедральным касцёле адбылося вячанне. Пасля вячанання было добрае вясселе. Яшчэ падчас заручынаў Аляксандр абяцаў Алену шанаваць і дастойна ўтрымліваць, а таксама не чапаць яе праваслаўнай веры (Алена ж была ўнучкай візантыйскага імператара!). Гарантам выканання гэтага абяцання вялікага князя-каталіка былі яго праваслаўныя падданыя.

Праз некалькі гадоў памёр Ян Альбрэхт, і Аляксандру перайшло ў спадчыну польскае каралеўства. Новага караля ўрачыста каранавалі ў лютым 1501 года ў Кракаве кардынал Фрыдрых. Аднак жонкі Аляксандра на каранаванні не было — Папа Рымскі Аляксандр VI, а за ім і польскія паны былі катэгарычна супраць каралевы-праваслаў-

най. Алена Іванавічы прыехала ў Кракаў праз некалькі дзён пасля каранавання і засталася з тытулам вялікай княгіні. Тым часам у Кракаве і Кельне была выдадзена кніга «Аб шкодзе ўсходняга праваславія». Адсутнасць у Алены Іванавічы Бібліі кракаўскага двора разглядаў як вялізны недахоп. Тут жа прыгадалі, што бабуля Аляксандра, каралева Соф'я, калі пераехала ў Кракаў з родных Гальшанаў, заказала лепшым майстрам спіс Бібліі — для сябе. Прыдворныя Алены Іванавічы паспяшаліся з аналагічным заказам. Аднак праца не была даручана выдатным кракаўскім майстрам. Вырашылі зрабіць спіс Бібліі на славянскай мове ў сваёй дзяржаве, у Вільні,

Новы Запаветы. Прысутнасць тут жа кнігі "Менандр" не з'яўляецца нечым незвычайным для славянскага сярэднявечча: "Менандр" часта спісвалі разам са зборнікам "Пчала", і з кнігамі Бібліі — Прамудрасцю і Прытчамі Саламона, Ісусам Сіраховым. На кожнай старонцы 35 радкоў тэксту ўпісаны так, што застаюцца шырокія палі. Палі занятыя шматлікімі паметами, якія зрабіў сам пісец і ўладальнікі рукапісу ў пазнейшыя часы. Сам пісец на палях адзначае нумары главаў і зачалаў, паказанні паралельных чытанняў, устаўляе словы, якія прапушчаны пры перапіску, змяшчае значкі тайнапісу, малюнкі рукі с выцягнутым указальным пальцам, што ў славянскай традыцыі значыла «nota bene!» — «звярні ўвагу!».

Кніга пачынаецца невялікім уступам, у якім Мацей паведамляе, што гэтыя кнігі, падобна да пчалавага сота, "выкладзены ад

Мацея Дзесятага праявілася і ў тым, што ён напісаны радок выкарыстоўвае як арнамент — напрыклад, у петьях і завітках літар фразы "Величит душа моя Господа и возрадовася Дух мой о Бозе Спасе моем" схаваны літары імя: "Мацей 10-ы".

Частку дэкору рукапісу складаюць напісаныя вяззю шматлікія загаловкі, як і заглавак Евангелля ад Лукі, упісаны чырвоным колерам па-грэчаску. І пры выкананні заглавоўкаў пісец мяняе колер чарніла: часам яно проста чырвонае альбо залатое, альбо сіняе, часам гэтыя колеры спалучаюцца. Дэкаратыўнасць узмацняюць больш як 250 вялікіх ініцыялаў, вышпаных фарбамі з золатам. Перад пачаткам вялікіх раздзелаў тэксту змешчаны 20 каляровых віньетаў з распісным арнаментам.

Мацей Дзесяты быў не толькі выдатным дэкаратарам, але і выключна акуратным і граматычным

Архіепіскап Філарэт (Гумілеўскі), які вывучаў гэта пытанне, лічыў, што Мацею Дзесятаму пратэжыраваў пісар Фёдар Грыгор'евіч, які бываў з пасольствам у Маскве ў часе перамоваў аб шлюбе Алены Іванавічы з Аляксандрам Ягелонам у 1494 і 1495 гадах. Аднак пісар Фёдар Грыгор'евіч памёр у 1502 годзе, калі перапіска «Дзесятаглава» альбо яшчэ не пачыналася, альбо толькі пачалася. Ці быў ён апекуном Мацея? Цалкам выключна такую версію нельга. Аднак больш верагоднай прадастаўляецца кандыдатура іншага пісара. Гэта Фёдар Янушавіч, сын пісара Янушка, які быў пісарам і каралеўскім сакратаром у 1486—1507 гадах. У прыпіску Мацея Дзесятага вяльможа Фёдар названы «пісарь быйльи» — ужыванне формы «быйльи» можна патлумачыць як указанне на тое, што чалавек яшчэ жывы, у адрозненне ад «король быйльи» — аб памерлым Аляксандры Ягелоне. Бо ў 1506 годзе, нечакана, ва ўзросце 46 гадоў Аляксандр Ягелон памірае (хадзілі чуткі, што ён быў атручаны). Пасада займае Жыгімонт I, які быў далёкі ад таго, каб падтрымліваць пачынанні сваіх праваслаўных падданных.

Пасля смерці караля Мацей Дзесяты, карыстаючыся ашуканствам Аляксандра Хадкевіча, пераехаў са сталіцы ў Супрасльскі манастыр, каб закончыць кнігу. У прыпіску праглядаецца ўсведамленне важнасці выкананай працы: традыцыйны праклён таму, хто «отдадил» уклад ад царквы, і абяцанне рассудзіцца на страшным судзе маюць адну вельмі цікавую агаворку — Мацей дазваляе «отдалить» кнігу, калі гэта спатрэбіцца «для вялікай царкоўнай патрэбы». Магчыма, у той самы час Мацей Іванавіч навукаў сына Хадкевіча — Грыгорыя Аляксандравіча, будучага стваральніка Заблудаўскай друкарні і апекуна Пятра Мсціслаўца і Івана Фёдарова.

Тым часам «вялікая царкоўная патрэба» не ўзнікла, і шыкоўны кодэкс, перапісаны Мацеём Дзесятым, заставаўся ў далёкім Супрасльскім манастыры, згубленым у лясак Блудаўскай пушчы. У манастырскі Памяннік упісана імя «шляхетнага Мацея Іванавіча» (з гэтага відаць, што манахам ён не стаў). У вопісу маёмасці ад 1668 года ёсць звесткі аб наяўнасці перапіскаў, які не захаваліся: «Десятоглав с пуклями медянными позлацеными». У XIX стагоддзі рукапіс Мацея Дзесятага вывез з Супрасльскага манастыра выкладчык Жыровіцкай семінарыі Павел Дабрахоўцаў, а ў 1911 годзе кніга перайшла ў бібліятэку Пецярбургскай акадэміі навук.

Праз дзесяць год пасля Мацея Дзесятага пачалося друкаванне перакладу Бібліі, падрыхтаванага Францыскам Скарынам. Перакладчыцкая і выдавецкая дзейнасць Скарыны ажыццяўлялася для мяшчанаў і на іх сродкі: у прамовах і пасляслоўях ён толькі аднойчы ўзгадвае свецкую ўладу і ні разу — царкоўную. Адзін гэты факт паказвае, наколькі адрозніваліся пазіцыі беларускага першадрукара і яго сучасніка — кнігапісца.

Ужо шмат гадоў навуковая грамадасць абмяркоўвае пытанне пра факсімільнае выданне «Дзесятаглава»: яно не толькі забяспечыла б унікальнай першакрынічай гісторыка мастацтва і даследчыка славянскай біблістыкі, але і ўпрыгожыла б лобы бібліяфільскі кнігазбор цудоўным — каралеўскім — кодэкс эпохі Рэнэсансу. Пакуль жа пяцісотгадовы юбілей Бібліі Мацея Дзесятага адзначаны толькі малатэрэжным насценным календарам, што выдала ў Мінску Брацтва трох віленскіх пакутнікаў. Месца ў шэрагу факсімільных узнаўленняў шэдэўраў кнігі, якія былі выданы ў эпоху Сярэднявечча на беларускіх землях, а цяпер захоўваюцца ў расійскіх бібліятэках — Кіеўскага Псалтыра і Радзівілаўскага летапісу, — пакуль не занята.

Мікола НІКАЛАЕЎ
г. Санкт-Пецярбург

Для вялікай духоўнай патрэбы...

Як мы ўжо адзначылі, у Вялікім княстве Літоўскім на той час зводу кніг Бібліі на славянскай мове не было. Ідэя склаці свой, літоўска-беларускі, не горшы, чым у суседнім Ноўгарадзе, спіс Бібліі ажыццяўлялася з дапамогай першых чыноўнікаў вялікакняскага двара.

а да працы далучыць каліграфа Мацея Дзесятага. У 1502 годзе ён пачаў працаваць.

Перапіска і аздоба задуманага кодэкса (Бібліі Мацея Дзесятага часам называюць «Дзесятаглаў») была скончана праз пяць год (у 1507 г.). Кніга, якой сёлета споўнілася 500 гадоў, мае незвычайна лёс. Пачатак гісторыі і біяграфія стваральніка добра (што незвычайна рэдкасць для такой даўняй) вядомыя — дзякуючы захаванаму апошняму аркушу з вялікай прыпіскай кнігапісца. Прыпіска нават мае свой заглавак: «Аб напісаванні кнігі сія».

Перапісчык Бібліі паведамляе, што ён выхадзец з горада Тарапца (Тарапец у 1501 годзе адышоў ад ВКЛ да Масквы), а быў ён дзесяты сын у сям'і (ад таго і названы Мацей Дзесяты). Усе дзевяць братоў прыйшлі ў манастава, магнаміямі сталі і тры яго сястры. Мацей з гонарам піша, што сярод яго братоў і сяспер — іерманах Наўгародскага Хутынскага манастыра Нікіфар, ігумення Праддечанскага манастыра ў Тарапцы Еуфрасіня, ігумен Праддечанскага манастыра ў Полацку Яўфімій. Сам Мацей, відавочна, наведваў братоў: гаворачы аб няблізкім Ноўгарадзе, ён удакладняе адлегласць да Хутынскага манастыра — «пяць попрышч ад горада». На захаваным Полацкім Евангеллі XIV ст. з манастыра Івана Праддечы ёсць укладны запіс, датаваны 1507 годам: «А при том месте были добрыя люди игоумнь святого Ивана Еоуфимеи Торопка с братією...». Прозвішча праддечанскага ігумена «Таропка», што значыць «з Тарапца», пацвярджае прыпіску Мацея Дзесятага. Можна меркаваць, што праз брата, полацкага праддечанскага ігумена, Мацей Дзесяты быў знаёмы і з ураджэнцам Полацка Францыскам Скарынам; прынамсі абодва перакладчыкі біблейных кніг былі сучаснікамі і людзі аднаго асяроддзя.

Біблія Мацея Дзесятага — гэта 545 аркушаў вялікага (30,7x19,5 см) фармату, яна ўключае Стары і

усіх у адну". Далей, пасля аглаўлення з пералікам усіх частак кнігі, пачынаецца Кніга Быцця. Цікавую асаблівасць мае кніга "Плач Іераміі". У яе яўрэйскім арыгінале першыя чатыры главы разбітыя на 22 раздзелы па колькасці літар яўрэйскага алфавіту, і кожная з літар знаходзіцца ў заглавоўку сваёй часткі — Мацей Дзесяты захаваў гэты парадак. Ва ўсіх пяці главах на полі чарнілам намаляваны яўрэйскія літары з іх назвамі кірыліцай. Евангелле прадстаўлена ў выглядзе тэксту чатырох евангелістаў з дадаткам прадмоваў да кожнага з іх. Апакаліпсіс спісаны непасрэдна пасля Евангелля, аддзяляючы ад яго Апостал. Падобнае размяшчэнне вельмі рэдкае і вядомае толькі ў адным рукапісе, што напісаны ў Босніі ў 1404 годзе. У дадатак да біблейскіх кніг у "Дзесятаглаве" ёсць Месясцаслоў, у якім шмат памяццяў славянскіх святых. Цікава, што пасхальны трапар прыведзены ў той рэдакцыі, якая да Масквы дайшла толькі пасля Ніканаўскай справы багаслужбовых кніг.

Каліграфія «Дзесятаглава» ўражае далікатнасцю, аздоба кнігі багатая і разнастайная. Почырк Мацея не застаецца нязменным на працягу ўсёй пяцігадовай працы. Часам ён драбнейшы, часам больш буйны (памеры літар 2-3 мм). У некаторай ступені гэта залежала ад якасці чарніла і заточкі гусіных (лебядзінных) пераў. Прыгожы

Праз дзесяць год пасля Мацея Дзесятага пачалося друкаванне перакладу Бібліі, падрыхтаванага Францыскам Скарынам. Перакладчыцкая і выдавецкая дзейнасць Скарыны ажыццяўлялася для мяшчанаў і на іх сродкі.

пачырк у спалучэнні з шырокімі палямі, раўнамернае чаргаванне карычневага і чырвонага чарніла робяць вялікае эстэтычнае ўражанне. У Новым Запавеце, акрамя таго, тэкст напісаны золатам і сінняй фарбай. Пры гэтым золата ўжываецца для цытат са Старога Запавету і для вылучэння слоў і навук Ісуса Хрыста; сінняя фарбай напісаны рэмаркі, якія ўводзяць простую мову. Таму калі старонкі Старога Запавету захапляюць вытанчанымі і гарманічнымі ўпрыгожаннямі, на старонках Новага Запавету нас уражае раскоша і фантазія дэкаратыўнага майстэрства пісца. Каліграфічнае ўмельства

пісцом. Зроблены пропускі і апіскі выпраўлены альбо ў самім тэксце, альбо на полі з чырвоным вынасным значком. Арфаграфія ў розных частках рукапісу адрозніваецца — адпаведна арфаграфіі розных кніг, якія былі выкарыстаны для перапіскі. Царкоўнаславянская мова тэкстаў даволі чыстая, беларускія асаблівасці выключна рэдкія, большай часткай яны праяўляюцца ў займенніках: *тобе, себе*.

Як мы ўжо адзначылі, у Вялікім княстве Літоўскім на той час зводу кніг Бібліі на славянскай мове не было. Ідэя склаці свой, літоўска-беларускі, не горшы, чым у суседнім Ноўгарадзе, спіс Бібліі ажыццяўлялася з дапамогай першых чыноўнікаў вялікакняскага двара. Мець у дзяржаве поўны пераклад Бібліі было для праваслаўнай Літвы момантам прэстыжынам. А для караля Польшчы і вялікага князя літоўскага Аляксандра Ягелона такая кніга была б важкім аргументам у палітычнай барацьбе са сваім цесцем, вялікім князем маскоўскім Іванам III.

Мацей паведамляе ў прыпіску, што праца была пачата «в граде нарицаемом Вильни, при великом князе Александре, бывшим королем Польским, великим князем Литовским, Руским, Жомойтским, а митрополите киевском на Всеа Руси Іоне, а воеводе Виленском Миколае Радивиловичи...», а закончана «в монастыри Пречистыи Благовещения, нарицаемом Супрасль в державе благоверного христоролюбивого вельможи Александра Ходкевича». Заўважым: Мацей ставіць вялікакняскі тытул гаспадара на першае перад каралеўскім месца: «...при великом князи Александре, бывшим королем...».

Далей Мацей Іванавіч паведамляе, што меў магчымае пачаць працу: «...бе хо христолюбец, вельможа, писарь великого княжества литовского Фёдор». Узгаданне ў прыпіску ў адным шэрагу вялікага князя, мітрапаліта, віленскага ваяводы і пісара, у якога Мацей для працы над кнігай «іспросих обрести от службы покоя», уяўляецца невыпадковым. Мала верагодна, каб пісар сам, без ведама мітрапаліта і вялікага князя, у якога ён быў за сакратара, даручыў выкананне такой адказнай працы, як складанне зводу біблейных кніг. Дзяржаўная канцлярыя ВКЛ на пачатку XVI ст. падзялялася на рускую і лацінскую, пісары падпарадкоўваліся непасрэдна канцлеру, а пасаду канцлера па традыцыі займаў віленскі ваявода (у нашым выпадку Мікалай Радзівіл). Хто ж быў пісар Вялікага княства Літоўскага Фёдар?

Было вясёлкавае лета. Нарач гушчала гарачымі хвалямі багаты і спелы жнівень. Набліжаўся верасень, першы восенёўскі месяц. Шчодрыя гарункі развозілі вазы ў кожную вясковую хату. Жывая паззія ехала на фурманках у сялянскія сядзібы.

Лодка Максіма Танка на беларускім моры

Да 95-годдзя 3 дня нараджэння народнага паэта Беларусі, Героя Сацыялістычнай Працы Максіма Танка.

Дарогі зведла папмоля
На нарачанскім наваколлі
Яе адбітак вечны ёсць.

Ніхто не змог
пагрэзаць крылы,
Каб буравеснік мужна плыў
Праз вогненныя небасхілы
Да мядзельскіх гаёў і ніў...

Хоць мы з вясковых
пералескаў, —
Жыццёвы выпай
розны шлях,
Але валожкі і пралескі
Адны расквечаны ў вачах.

Я Вам удзячны за гасціну,
За тое, што народны зноў
Заладзіў мне сваю сябрыню
На ўзвышшы —
"СЕМДЗЕСЯТ ГАДОЎ".

Яўген Іванавіч паслухаў маю
вершаваную тэкстоўку пад фотаздымкі і адразу адказаў: "Згодзен... Прымаю такі паэтычны падпіс да фотаздымка з лодкай"...

...Сёлетняй восенню Максіму Танку споўнілася б 95 гадоў. Мінула чвэрць стагоддзя з нашай сустрэчы. І вось цяпер я вымушаны закончыць гэты верш радкамі жалю і болю ў сэрцы.

Было ўсё ўчора,
мне здаецца...
Схаваліся ў траве сляды...
Маркотна ў човен
Нарач б'ецца,
І кліча спадара суды.

...Яўген Іванавіч, гарую,
Што больш ніколі
ўжо без вас,
Не адшукаць
мне лодку тую,
Што некалі гайдала нас.

Мікола СІСКЕВІЧ-НАРАЧАНСКИ

На здымку: Максім Танк падчас паэтычнага спецыяльнага "Нарачанскага зары", 1982 год.

Вось тады рэдакцыя Мядзельскай раённай газеты "Нарачанская зара" даручыла мне падрыхтаваць спецыяльны выпуск выдання, прысвечаны 70-годдзю народнага паэта Беларусі, ураджэнца тутэйшай вёскі Пількаўшчына Максіма Танка. 17 верасня яму спаўнялася якраз 70 гадоў.

Заданне я прыняў як выключна важнае не толькі для літаратурнага жыцця рэспублікі, але для свайго, уласнага. Выконваў яго з вялікай ахвотай і нявыказаным ні тады, ні нават цяпер хваляваннем.

На першай старонцы газеты змясціла віншавальны адрас славуатаму земляку ад кіраўнікоў раёна. У нумары было шмат водгукаў на яго вершы і паэмы.

Па маёй прапанове ўвесь нумар быў названы так: "Я мушу пакінуць адбітак жыцця на камяні, жалезе і золаце..." — вядомымі радкамі з верша Максіма Танка. Былі таксама змешчаны вершы Рыгора Барадуліна і ўраджэнца Крывічоў Мечыслава Шаховіча, прысвечаныя юбіляру, фотаздымкі песняра розных гадоў і яго маці.

Напярэдадні выхаду нумара я дамовіўся па тэлефоне з Яўгенам Іванавічам пра сустрэчу. Яна ад-

былася ў той жа дзень на яго дачнай сядзібе на беразе беларускага мора, возера Нарач.

Яўген Іванавіч, пэўна, вельмі любіў цішыню і праланаваў вясці размову "пра ўсё, што трэба", на прыродзе. Вось мы і пайшлі з ім на бераг возера, да яго лодкі. Селі. Ён дастаў са школьнага сшытка і перадаў мне зварот да ўсіх землякоў-нарачанцаў:

"Дарагія таварышы, сябры!

Перадусім я хачу праз Вашу газету выказаць глыбокую ўдзячнасць Вам за памяць і віншаванні з нагоды майго 70-годдзя. Мядзельшчына — мая калыска і калыска многіх маіх твораў. Таму я заўсёды з хваляваннем наведваю родныя мясціны, адкуль пачаўся мой працоўны і творчы шлях. Яны нагадваюць мне і мінулыя часы майго юнацтва, часы працы ў камуністычным падполлі і Вашы гераічныя і працоўныя подзвігі, якімі слухна ганарацца

мядзельчане. Сёння — у самы разгар уборкі і сярбы — мне хочацца, дарагія землякі, пажадаць Вам поспехаў у працы на карысць нашай слаўнай Радзімы, шчасця, здароўя і здзяйснення ўсіх Вашых планаў і спадзяванняў.

З нязменнай любоўю і пашанай

Максім Танк
Нарач, 27.VIII.1982 г."

У тую ж восень я разам з Уладзімірам Паўлавым, Юрасём Свіркам, Казімірам Камейшам праходзіў па вуліцы Веры Харужай, непадалёк ад Камароўкі. Тут мы нечакана сустрэліся з Максімам Танкам. Пагаварылі. Яўген Іванавіч з вялікім задавальненнем вёў з намі размову, але паскардзіўся на здароўе, дастаў з кішэнкі жменю таблетак: "Вось бачыце, на чым трымаюся", — сказаў, жартуючы.

Вось тады якраз я паведаміў Яўгену Іванавічу, што нарачанскія здымкі атрымаліся вельмі добрыя і мне хочацца пазнаёміць яго з вершаваным тэкстам да іх. Па дамоўленасці, пазваніў вечарам наступнага дня Максіму Танку і прачытаў васьм гэта верш:

Прасторы возера нібыта
Спавіў сярэбраны блішчак.
Да лодкі крочыў знакаміты,
За ім — яго ўсяго зямляк.

Ішлі, а верасень лагодны
На восень жаніхом
глядзеў...
— Прысязем, —
вымавіў народны, —
Паслухае азёрны спеў.

Над морам чайкі закружылі,
Віталі радасна гасцей.
І потым доўга гаманілі
Каб мы прыходзілі часцей.

Вілейская праўда Максіма Танка

Восень 1926 года прывяла будучага паэта Максіма Танка, а тады яшчэ маладога Яўгена Скурко ў Вілейку, дзе ён паступіў у 3 клас рускай прыватнай гімназіі. Хаця таго магло і не атрымацца, бо сям'я не мела дастаткова грошай на далейшае навучанне сына. У рукапіснай аўтабіяграфіі паэта зазначаецца: "Бацькі мае хацелі, каб я пайшоў вучыцца далей. Але непрыхільна на гэта глядзелі хатні, баючыся лішніх расходаў у гаспадарцы. Маці плакала ночам, прасіла згэда, каб пусціў мяне вучыцца ў Вілейку, дзе ў той час была сярэдняя школа. Стары згадзіўся. За лета, пасучы статак, я падрыхтаваўся да экзамена, які я здаў і быў прыняты...". Хутчэй за ўсё гэта было першае яго знаёмства з горадам. Але ўжо ўвосень 1928 года Яўгену Скурко давалося ехаць вучыцца ў Радашковічы з прычыны закрыцця Вілейскай гімназіі польскімі ўладамі.

Спадзёючыся знайсці лепшае жыццё, у 1932 годзе юнак у пошуках лепшай долі і з-за пераследу дэфензівы ў раёне вёскі Пагост (Вілейшчына) перайшоў праз раку Вілія ў БССР.

З дзённікаў Максіма Танка:
"1978/18.08

...Заўтра збіраюся ў Даўгінава. Можна, загляну і ў Пагост, дзе калісьці ў 1932 г. пераходзіў граніцу, уцякаючы ад паліцыі і дзе пераводчык сцягнуў з мяне дагзены мне бацькамі на дарогу кажухок. Колькі з таго часу мінула дзён! А галоўнае — усё, і да самай грабніцы, захавала мая памяць".
"1952/ 20.02

Вярнуўся з Пleshчаніц, дзе разам з І. Шамякіным выступалі на розных вечарах у клубах, у школах. Першы раз я быў у Пleshчаніцах позняй восенню 1932 г., калі пераходзіў граніцу. Помню, як я тады перамёрз і ніхто мяне не ўпусціў у хату пагрэцца. Толькі ў нейкага столара, зарыўшыся ў стужкі, удаляся адпачыць пару гадзін і дабра-

ца да Даўгінава. Успамінаючы тую ноч, здаецца, і сёння, адчуваю яе ледзяны подыр і стому. Відаць, толькі малітва маці тады вярнула мяне дадому, да жыцця".

У БССР былі допыты ў засценках НКУС. Пасля непрацяглага зняволення паэта засылаюць назад на тэрыторыю "крэсаў усходніх". З прыходам савецкай улады ў Заходнюю Беларусь (дзесьці пасля 4 снежня 1939 г. — са стварэння Вілейскай вобласці), Максім Танк зноў вярнуўся на Вілейшчыну, але ўжо легальна. Ён працуе ў сектары нацыянальных школ Вілейскага абласнога аддзела народнай асветы. Таксама працуе ў аддзеле культуры ў абласной газеце "Вілейская праўда" (выдавалася з лістапада 1939 па люты 1940). Дзесьці ў гэты час Максім Танк дапамог уладкавацца на працу ў газету маладой паэтцы Наталі Арсенневай. Па ўспамінах Танка, паэтка працавала стылёр-дактарам.

З дзённікаў Максіма Танка:
"1992/14.10

Нешта рана пачала свой наступ зима. Па розных прагнозах абяцае быць адной з самых сцюдзёных, як у 1912 — годзе майго нараджэння. Падобная зима — ужо на маёй памяці — была ў той памятны для ўсіх нас год — год вызвалення былой Заходняй Беларусі, калі мы з Любашай працавалі ў рэдакцыі "Вілейскай праўды". Далася многім тады ў знакі. Павымярзалі азямь, сады".

Жонка Любоў Андрэеўна працавала машыністкай.

Акурат у гэты час інспектарам Куранецкага райана была пачынаючая паэтка Ганна Новік. У Вілейцы яна пазнаёмілася са сваім калегам Максімам Танкам, і гэтае знаёмства значна паўплывала на далейшае літаратурнае жыццё паэткі. Як адначасна даследчык творчасці Яўгена Іванавіча Мікола Мікуліч, тое, што Ганна Аляксееўна "пачала спрабаваць сябе ў жанрах паэмы, апавядання, аповесці, нарыса, — вялікая

заслуга Максіма Танка". Праўда, пісаць у яе не заўжды атрымлівалася належным чынам.

З дзённікаў Максіма Танка:
"1978/10.05

...Г. Новік прыслала велізарную сваю аповесць "Другая сустрэча". Рэч страшэнна расцягнутая. Хацелася б надрукаваць, але аповесць патрабуе грунтоўнай аўтарскай працоўкі. Толькі не ведаю, ці яна зможа гэта зрабіць без дапамогі рэдакцыі".

"Цяжкае ў яе (Ганны Новік — аўтар) жыццё, беднае. У 1939 г. ёй трэба было ўжо не так актыўна ўключыцца ў розныя камітэты, а проста пайсці вучыцца. Яна вельмі здольная была. А ёй здавалася, што ў Куранцы без яе савецкая ўлада не замацуецца. Вельмі цікавы чалавек".

Пасля была вайна. Ганна Аляксееўна партызаніла ў беларускіх лясах. Яўген Іванавіч спачатку быў эвакуіраваны ў Сарагаўскую вобласць, а затым мабілізаваны ў Чырвоную Армію. У 1945 годзе прыйшла доўгачаканая перамога. Пачало наладжвацца мірнае жыццё.

Максім Танк быў першым з літаратараў, хто прапанаваў сваю дапамогу былой заходнебеларускай паэтцы.

"I-VIII-45 Мінск

Паважаны таварышы Новік!
Выбачайце, што пішу паштоўку, але мне хацелася б, каб яна хутчэй гайшла да Вас. Я вельмі рад быў і ўсе таварышы, якія Вас ведалі, калі змагаліся за вызваленне сваёй Бацькаўшчыны. Я распытваў пра Вас раней. Але мне ніхто нічога не мог сказаць. Калі зможаце зараз пераслаць нам свае вершы і ўсё тое, што Вы напісалі за апошні час, было б вельмі добра. Пераслаць можаце на маё імя, на адрас Саюза пісьменнікаў у Мінску. Прывітанне Вам ад таварышаў, якія помняць Вас. Моцна цісну Вашу руку — Максім Танк".

Гэты допіс — прыклад добра-звычайнасці і чуласці Максіма Танка.

Так паміж Ганнай Новік і Максімам Танкам узнавілася былое знаёмства. Яны ліставаліся. Ганна Аляксееўна дасылала свае новыя творы, а Яўген Іванавіч адсылаў, так бы мовіць, свае рэцэнзіі на іх — думкі, заўвагі, рэкамендацыі.

Калі Максім Танк быў дэпутатам Вярхоўнага Савета, звярталіся да яго вілейчкі са сваімі праблемамі.

З дзённікаў Максіма Танка:
"1971/24.04

Заходзіла жонка вілейскага папа. З ёй я калісьці вучыўся ў вілейскай гімназіі. Прасіла, каб памог прапісаць яе дачку, якая працуе на радыятарнай заводзе. Прывезла тасцінец — адрэз на паліто. Вытурнуў я яе і прыразіў, каб яна гэтага не больш не рабіла. А наконт прапіска, як дэпутат, даведваюся, у чым справа. Да чаго ж прывучылі людзей розныя разбэшчаныя хабарнікі!"

Але гэтым не была пастаўлена кропка на далейшых знаёмствах знакамітага паэта з вілейчанамі. Так, працуючы напрыканцы 1980-ых гг. над выданнем кнігі-альбома "Нарачанскія ваколліцы", мастак Уладзімір Лукша патрапіў у Пількаўшчыну — на Радзіму паэта.

Ён успамінае:

"Я тады пісаў прамову да кнігі і ўвёў радкі з вершаў Максіма Танка аб родным краі. А паколькі пры выданні вершаў любога паэта трэба было гэта ўзгадваць з аўтарам, то мне спатрэбілася з ім сустрэцца. І вось аднойчы, калі рабіў замалеўкі, я зайшоў да яго на лецішча. Паэт быў якраз там — адпачываў. У мяне тады было ўжо адно выданне, якое я яму і прапанаваў. А ён мне пагараваў некалькі сваіх кніг з аўтаграфам. Мы пагаварылі трохі. Ён успамінаў пра Вілейку, як тут даводзілася жыць..."

Максім Танк пакінуў мне свой тэлефон у Мінску і мы сустрэліся другі раз, толькі цяпер ужо на ягонай кватэры. Паэт быў тады захварэў і ў той дзень да яго прыходзіў урач. Але Максім Танк

не адмовіў мне ў сустрэчы. Мы пасядзелі, пагаварылі. Цікавы ён быў такі чалавек. Неаб'якавы да людзей. Чалавек творчай душы".

На Вілейшчыне Танк-палітык прымаў нават замежныя дэлегацыі. Так, 12 снежня 1979 года на паляванні, якое арганізаваў дырэктар Вілейскага аргаса Мікалай Васільевіч Шчасны, прыехалі генеральны консул ПНР у Беларусі — Юзэф Мруз, генеральны консул ГДР у Беларусі Леапольд Волерт, генеральны сакратар пасольства ГДР у СССР Курт Цімшэ і іншыя высокапастаўленыя асобы.

З дзённікаў Максіма Танка:
"1976/19.12

Ездзіў у Вілейскае лясніцтва на паляванні, якое арганізаваў В. С. Смірноў з удзелам генеральных консулаў ПНР і ГДР. Нам з Раманюўскім нічога не ўдалося ўпываць. Ды я рад быў, што хоць паходзіў на лесе, падыхаў яго водарам, пасядзеў ля раскладзенага леснікамі кастра".

Але ўсё ж мінае час. Людзі нараджаюцца і паміраюць.

Затое нам застаецца самае каштоўнае — памяць. Памяць пра чалавека, яго творы і ўчынкы...

Сяргей МАКАРЭВІЧ, студэнт журфака БДУ

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказвае глыбокае спачунанне старшыні Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Пазнякову Міхаілу Паўлавічу з прычыны смерці брата ПЯТРА.

Калектыў РВУ "Літаратура і Мастацтва" выказвае глыбокае спачунанне намесніку галоўнага рэдактара часопіса "Нёман", паэту Пазнякову Міхаілу Паўлавічу з прычыны смерці брата ПЯТРА.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана **БЕРАСЦЕНЬ**
Леанід **ГАЛУБОВІЧ**
Віктар **КАВАЛЁЎ**
Янка **ЛАЙКОЎ**
Жана **МАЛЕВІЧ**
(в. а. адказнага сакратара)
Мікола **СТАНКЕВІЧ**
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына **ШАУЛЯКОВА**

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на «ЛіМ»
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва»

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва»

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3484
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
19.09.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 5071

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

Палёты над Віцебскам

Мне даўно хацелася палятаць над Віцебскам. Прабачце, я меў на ўвазе наведать Віцебск. Памыліўся я, канечне, з-за Марка Шагала. Хто не памятае дзівосныя карціны Шагала з анёламі, людзьмі і жывёламі, якія лунаюць над горадамі? Лунаюць яны менавіта над Віцебскам, дзе мастак нарадзіўся і пражыў шмат гадоў.

Позірк з ратушы

Зірнуць на Віцебск з вышыні птушынага палёту, па-шагалаўску, можна з вежы гарадской ратушы. На вежу вядуць стромкія, вузкія ўсходы. Аглядная пляцоўка знаходзіцца над ратушным гадзіннікам. Адчуваеш тут сябе быццам над часам і прасторай. Бачыш цэрквы і касцёлы, кварталы забудовы XVIII—XIX стагоддзяў. На жаль, шмат з таго, што вялікі мастак адлюстравіў на сваіх палотнах, ужо не ўбачыш. Але і сучасная панарама ўражае. Горад свабодна раскінуўся на абодвух берагах Заходняй Дзвіны. З правага ўзгорыстага боку ў Дзвіну ўпадае рэчка Віцьба, якая і дала імя гораду. Віцьба выгінаецца, віецца між зяленых пагоркаў.

Падобны да выгінаў ракі, вельмі няпросты і лёс Віцебска. Гэта старажытны горад, вядомы яшчэ з часоў Кіеўскай Русі. Ён быў буйным портам, ганцдэвым цэнтрам на шляху «з варагаў у грэкі». Уваходзіў у склад Полацкага княства. Існаваў як самастойнае княства. Ад тых часоў да нас дайшла цудоўная царква XII ст., якая застыла на зялым лугу ля ракі. Побач са старажытным храмам змясцілася цароўная драўляная цэркаўка, якая нагадвае казачную альтанку. Пазней Віцебск уваходзіў у склад Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай. Ад тых часоў захаваліся касцёлы і агромністы будынак калегіума. У склад Расійскай імперыі Віцебск быў уключаны толькі ў 1772 г. Пра імперскае мінулае нагадвае шыкоўны губернатарскі палац.

Мой Віцебск

Шматпаважаны спадар галоўны рэдактар! Піша вам прыхільнік беларускай мовы з Масквы Мікалай Лістападаў. Хоць мае прозвішча беларускае, але я не беларус. Па паходжанні я данскі казак. Па родзе заняткаў — усходазнаўца, доктар гістарычных навук. Цікаўлюся беларускай мовай і наогул Беларуссю. Мову вывучаю самастойна, яна ў вас мілагучная і прыгожая. Шкада, што не ўсе беларусы размаўляюць па-беларуску. Дасылаю вам нарыс пра Віцебск. Гэта мае ўражанні ад горада, мой позірк. Можка, ён вас зацікавіць. Я чытаю газету «ЛіМ» з задавальненнем. Жадаю вам усяго найлепшага.

Горад Шагала

Адметная старонка ў гісторыі горада — яўрэйская. На пачатку XX стагоддзя яўрэі ў Віцебску складалі больш як 80 працэнтаў насельніцтва. Тут было шмат сінагог. Час раскідаў яўрэяў па свеце. Зараз у Віцебску яўрэяў мала. Сінагогі няма ніводнай, ёсць толькі невялікі малельны дом. У любым выпадку, яўрэйская абшчына Віцебска ўвайшла ў гісторыю, даўшы свету Шагала. Цудам захаванася дамоў у Задзвінні, дзе ён жыў. На мемарыяльнай дошцы так і напісана: «Тут жыў мастак Шагал». У гэтым доме адкрыўся музей. Адноўлена абстаноўка XIX—пачатку XX стст. Асабліва ўражае куток за вялікай печу, дзе спаў маленькі Марк. Печ — руская. Побач з ёй стаяць вільі для гаршчкоў і драўляная лапата, каб пасадзіць у печ ды выцягнуць з яе хлеб альбо мацу. Наогул, побыт яўрэяў мала чым адрозніваўся ад штодзённага жыцця беларусаў. Дом Шагала абкружаны яблыневым садом. Духмянымі, сакавітым яблыкамі тут частуюць усіх жадаючых і даюць з сабой. Набіраю паболей. Быццам гэта яблык натхнення.

Можна сказаць, што Шагала спарадзіла асаблівая шматнацыянальная атмасфера Віцебска, дзе перапляліся беларуская, руская, польская і яўрэйская культуры.

Роднае замежжа

Па сутнасці інтэрнацыянальным Віцебск застаецца і цяпер. Адчуваеш сябе тут, як дома, а не ў замежжы. Жыццё ў Віцебску спакойнае, размеранае. Людзі добразычлівыя, ветлівыя. Цэны значна ніжэйшыя за маскоўскія. Горад выглядае зусім па-

еўрапейску, і сервіс адпаведны. Кормяць у мясцовых кафэ і рэстаранах смачна. Дастаткова пашпытаць драпікі.

З вышыні ратушы Віцебск выглядае суцэльным зялёным садом. Акрамя Дзвіны і Віцьбы па горадзе працякае яшчэ адна рачулка. Горад запамінаецца багаццем кветак, помнікаў і музеяў. Помнікі тут самыя розныя: Машэраву, Шагалу, Пушкіну, Леніну, героям вайны. У ратушы змяшчаецца вялікі краязнаўчы музей. Побач — мастацкая галерэя. Цікавыя і музеі гісторыі беларускай літаратуры і разнастайныя прыватныя калекцыі. Ёсць галерэя, прысвечаная творчасці Шагала, дзе можна пабачыць літаграфіі майстра. У Віцебску жыў і працаваў яшчэ адзін даволі вядомы мастак — настаўнік Шагала Юрый Пэн. У музеях горада сабрана вялікая калекцыя яго работ. У адрозненне ад свайго славутага вучня Пэн быў рэалістам. Па яго палотнах можна вывучаць норавы і побыт Віцебска канца XIX — пачатка XX стст. Увогуле, Віцебску шанцавала на мастакоў. Тут ёсць таксама сядзіба-музей І. Рэпіна. Слушна сцвердзіць, што гэта мастакам пашчасціла апынуцца ў Віцебску.

Віцебск умеє заяўляць пра сябе ў свеце. Акрамя таго, што горад услаўлены Шагалам, у апошні час ён таксама вядомы як месца правядзення міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар». Выступленні артыстаў праходзяць у вялікім амфітэатры, на буйнейшай канцэртнай пляцоўцы Еўропы. На карцінах Шагала сучасных будынкаў няма. Застаецца спадзяванца, што ў Віцебску народзіцца яшчэ адзін вялікі мастак, які ўбачыць родны горад па-новаму і ўвекавечыць яго цяперашняе аблічча. Віцебск яшчэ неаднойчы праславіць сябе. Ёсць у гэтага горада нейкая таямніца, якая натхняе чалавека лунаць над зямлёю.

**З вялікай павагай,
Мікалай ЛІСТАПАДАЎ**

На абсягах культуры

У тую суботу ў гарадскіх рэстаранах і кавярнях спраўлялася аж дзевятнаццаць вясельляў. На адным з іх быў, па запрашэнні бацькоў маладых, мой знаёмы, настаўнік-пенсіянер. Ён пазней распавёў, што быў уражаны не толькі колькасцю гасцей — 150 чалавек, — багаццем розных закусак, напоў, ад якіх ледзь не гнуліся сталы, нанятымі музыкамі і гаваркім вядучым застолля. Майго знаёмага здзівіла тое, што ні госці, якія ўзнімалі тосты за здароўе маладых, ні вядучы, ні сваты, перавязаныя вышыванымі ручнікамі, не вымавілі ані слоўца па-беларуску — быццам усе гэтыя людзі завіталі сюды з расійскай глыбінкі, а не з горада, які спрадвечу быў знакам іты набыткамі нацыянальнай культуры. На падпітку госці старэйшага пакалення, пераважна жанчыны, праспявалі некалькі пасляваенных савецкіх песень: пра трох танкістаў, пра Сцяпана Разіна...

Хіба можна ўявіць украінскае вясельле без народных песень, якія гучалі яшчэ ў пару Тараса Шаўчэнкі і Мікалая Гоголя?

Горка і балюча ўсведамляць, як занядалі мы, беларусы, за апошнія дзесяцігоддзі сваю нацыянальную культуру, у тым ліку і вясельныя песні. І ях чуў у сваёй вёсцы на вясельлі блізкага сябра яшчэ ў 70-я гады (спявалі бабулі). Дык не спраўляюць сёння ў вёсках вясельле дома, як было прынята раней, а ў гарадскіх рэстаранах і кавярнях, таму як збіраюць на за-

Ці пачуем мы вясельныя песні?

столле не меней пяцідзесяці чалавек гасцей.

Ды і дзе сёння адшукаеш на кніжнай паліцы магазіна зборнік тых вясельных, забытых моладзю, песень? Няма іх. А вось у бібліятэцы шпітала для інвалідаў і ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны ў Бараўлянах, дзе я лячыўся, адшукаў 5-ю кніжку «Вясельныя песні», выдадзенаю Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР яшчэ ў 1986 годзе ў 6-ці тамах! Тыраж 5-га ўнушальны — 1940 экзэмпляраў. Разлічана выданне было, напэўна, у першую чаргу на бібліятэкі, этнографу, фалькларыстаў, самадзейных мастацкіх калектывы. У гэтым толькі томе сабрана 1445 беларускіх вясельных песень, запісаных падчас фальклорных экспедыцый па гарадах і вёсках краіны, узятых з архіваў XIX—XX стагоддзяў. Акрамя таго, у кнізе надрукаваны і нотны дадатак да гэтых песень на 400 старонках! Толькі са Слуцкага павета сабрана 278 вясельных песень — болей набралася толькі ў асобных раёнах Брэсцкай і Гарадзенскай абласцей. Заўважым, што ў 5-ы том увайшлі толькі песні, прысвечаныя ад'езду нявесты да маладога і развітанню з роднай маці.

Шмат песень прысвечана сустрэчы маладых ля дому жаніха, шмат застольных, паслявясельных (спяваліся на другі дзень, калі яшчэ госці не раз'ехаліся) — усяго іх сабрана ў 6-ці тамах не

меней за 7 тысяч! Які са славянскіх народаў мае такое фальклорнае багацце? Ці не сорамна нам, беларусам, ім грэбаваць, забываць?

Патрэба ў выпуску масавым тыражом недадрагіх зборнікаў вясельных песень тлумачыцца, ці хутчэй дыктуюцца, і тым, што пакаленне высковае, якое памятала іх, спявала па патрэбе, ужо адыйшло ў нябыт, вымерла, а тое, што вырасла за апошнія шэсцьдзесят гадоў, рэдка калі і чула гэтыя песні — тым болей у горадзе, дзе ўсе школы былі спрэс рускамоўнымі.

На гшчасце, пакуль не пераваліся народныя песні ў рэпертуары самадзейных сельскіх калектываў. Нядаўна праводзіўся іх агляд на пацвярджэнне звання «народны» і «ўзорны», то яго ўдастоіліся ажно 26 калектываў — «Ячаўскія вясчоркі», «Слуцкія паясы», «Пачастунак», славуты Казловіцкі народны хор, гурты пры Вясейскім, Селішчанскім, Паўстынскім, Ляднянскім Дамах культуры. Канечне, выбар песень у іх не надта багаты, але ж прыемна ўсведамляць, што не ўсе роднае, любяе нашаму сэрцу, забыта. Ёсць надзея, што дойдзе чарга і да вясельных песень і яны загучаць там, дзе належыць.

**Міхась ТЫЧЫНА,
ветэран Вялікай Айчыннай вайны**